
HÄTILÄNMÄEN TAIDETALKOOT

Miten innostua ja innostaa?

HAMK
HÄMEEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyö

Ohjaustoiminnan koulutusohjelma

Wetterhoff 17.11.2009

Laura Wiio-von Konow

Ohjaustoiminnan koulutusohjelma
Hämeenlinna

Työn nimi Hätilänmäen taidetalkoot. Miten innostua ja innostaa?

Tekijä Laura Wiio-von Konow

Ohjaavat opettajat Leena Ruoppa ja Paula Rantamaa

Hyväksytty _____._____.20_____

Hyväksyjä

HÄMEENLINNA / Wetterhoff
Ohjaustoiminnan koulutusohjelma
Pedagoginen ohjaustoiminta

Tekijä	Laura Wiio-von Konow	Vuosi 2009
Työn nimi	Hätälänmäen taidetalkoot. Miten innostua ja innostaa?	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön päätavoite oli tuottaa tietoa siitä, miten käytetyt innostamismenetelmät ja toteutettu yhteisötaideprojekti soveltuivat koulun ja lähiyhteisön toimintaan sekä näiden yhteisöjen välisten toimintatapojen kehittämiseen. Tutkimuskysymyksenä oli, ”miten innostua ja innostaa”. Yhteisötaideprojektilla pyrittiin yhteisöllisyyden vahvistamiseen ja lähiympäristöön vaikuttamiseen.

Yhteisötaideprojekti *Hätälänmäen taidetalkoot* toteutettiin Hämeenlinnassa vuoden 2008 aikana. Toiminnan osapuolia olivat Hämeenlinnan yhteiskoulu, koulun 800 oppilasta, oppilaiden vanhemmat ja Hätälän ja Sairion kaupunginosan asukkaat. Projektia rahoitti Lasten ja nuorten kulttuurikeskus ARX. Työn toimeksiantaja oli Hämeenlinnan yhteiskoulu.

Opinnäytetyö oli toiminnallinen ja toimintatutkimuksellinen. Teoreettisen viitekehyksen muodostivat yhteisöllisyys, yhteisötaide ja innostaminen. Opinnäytetyössä tarkasteltiin yhteisöllisen taideprojektin suunnittelua ja toteuttamista innostamisen näkökulmasta. Projektissa sovellettiin sosiokulttuurisen innostamisen teoriaa, etenkin Leena Kurjen ja J.V. Merinin käyttämiä malleja. Työ perustui koulu- ja paikallisyhteisön parissa tehtyihin toiminnallisiin interventioihin ja toimintatutkimukselliseen lähestymistapaan. Prosessia dokumentoitiin monimenetelmällisesti. Keskeistä aineistoa olivat tutkimuspäiväkirjat ja havainnointiaineisto.

Tulokset olivat ristiriitaisia. Koulu- ja paikallisyhteisön jäseniä saatiin mukaan uudentyypiseen toimintaan, mutta innostamisen soveltaminen kyseisissä yhteisöissä, etenkin kouluyhteisössä osoittautui vaikeaksi. Innostamisen toimivuuden selvittämiseksi kolmen kuukauden intensiivisen toiminnan jakso oli liian lyhyt. Projekti aktivoi kuitenkin yhteisöllistä toimintaa ja tuotti virkistäviä kokemuksia osallistujille. Ympäristöteokset *Huolipuu* ja *Toiveiden kota*, koululla pidetyt pajapäivät ja perheille järjestetty liikuntaa, puutarhanhoitoa ja taidetta yhdistänyt pihatapahtuma olivat onnistuneita aktiviteetteja. Työ tuotti tietoa myös innostajana toimimisesta.

Avainsanat yhteisötaide, taidekasvatus, innostaminen, yhteisöllisyys, yhteisöt, projektit, prosessit, koulut, yhteistoiminta, asukkaat, osallistaminen

Sivut 93 s. + liitteet 7 s.

HÄMEENLINNA

Degree Programme in Crafts and Recreation

Author	Laura Wiio-von Konow	Year 2009
Subject of Bachelor's thesis	A Participatory Art Project in Hätilänmäki Community. How to Animate and Be Animated?	

ABSTRACT

The main objective of the thesis was to gain information about the ways in which the local school and community of Hätilä in Hämeenlinna could be animated and encouraged to participate in an environmental art project. The goal of the animation process was to detect fresh ways of collaboration. The key question of the thesis was: "how to animate and be animated". The aim of this participatory art project was to strengthen the coherence within the community and also to act in and for the local environment.

The participatory art project took place in Hämeenlinna in 2008. The participants of the project were Hämeenlinna Co-educational School with its 800 pupils from 7 to 15 years of age, the parents of these children, and the inhabitants of Hätilä and Sairio districts. The project was funded by ARX, the Hämeenlinna Cultural Centre for Children and Youth. The thesis was commissioned by Hämeenlinna Co-educational School.

The thesis was mainly performed as an action research but it also had a theoretical approach. The theory of sociocultural animation was applied in the planning and organizing process of the art project, particularly the models of Leena Kurki and J.V. Merino. The process and the fieldwork were documented with various methods. The main materials were the research diaries and the material collected through participatory observation.

The results were contradictory. The members of the community and the school participated in the process and some of the activities to some extent. Yet, applying the methods of animation proved hard within these communities, especially in the school. The process was too short to indicate the effectiveness of the methods and the form of animation in question. However, the project activated the community, increased interaction and acted as a means of recreation. The participatory environmental art happening, school workshops and the outdoor event for families appeared successful. The thesis process also yielded information about being an animator.

Keywords community art, art education, sociocultural animation, communities, schools, projects, process, participatory approach

Pages 92 p. + appendices 7 p.

SISÄLLYS

1	YHTEISÖTAITEELLA INNOSTAMAAN	1
OSA I	AIHE, TAVOITTEET JA RAJAUKSET	2
1.1	Raportin rakenne	2
1.2	Opinnäytetyön tavoite, rajaukset ja keskeiset käsitteet	3
1.3	Työn luonne ja yhteistyökumppanit	4
1.4	Miksi yhteisötaidetta Hätilänmäelle?	5
1.5	Hätilänmäen taidetalkoot: yhdessä tekemistä, välittämistä ja ilmaisua	6
1.6	Innostaminen yhteisötaideprojektin työtapana ja opinnäytetyön aiheena	6
1.7	Prosessityöskentelyä projektin muodossa	7
OSA II	TEOREETTINEN VIITEKEHYS JA MENETELMÄT	8
2	YHTEISÖT JA YHTEISÖLLISYYS	8
2.1	Avoimia kysymyksiä yhteisöllisyydestä	8
2.2	Yhteisön ja yhteisöllisyyden määrittelyä	9
2.3	Hätilänmäen yhteisöt ja yhteisöllisyys	10
2.4	Kouluyhteisö ja yhteisöllisyys koulussa	11
2.5	Hätilänmäen kouluyhteisön yhteisöllisyys	12
2.6	Hätilän paikallisyhteisön paikantamista	14
3	VUOROVAIKUTUSTA JA VAIKUTTAMISTA YHTEISÖTAITEEN KEINOIN 16	
3.1	Yhteisöllisen taiteen moniulotteisuus	16
3.1.1	Voimauttavuus ja tavoitteellisuus	17
3.1.2	Keskustelevuus ja tutkimuksellisuus	17
3.1.3	Elämyksellisyys ja kokemuksellisuus	17
3.1.4	Yhteisöllisyys ja osallistavuus	18
3.1.5	Arkisuus ja yllättävyys	18
3.1.6	Avartavuus ja prosessimaisuus	19
3.1.7	Sosiaalinen vaikuttavuus	20
3.2	Yhteisötaiteilija-innostajan monet roolit	20
3.3	Yhteisötaidetta koulussa ja Hätilänmäellä	20
4	INNOSTAMINEN TYÖMENETELMÄNÄ	22
4.1	Innostaminen taustateorian ja työkaluna	22
4.1.1	Merinon malli	23
4.1.2	Innostamisen ohjelmointimalli	24
4.1.3	Projektit innostamisen työmenetelmänä	24
4.2	Innostamisen soveltaminen Hätilänmäen taidetalkoissa	25
5	AINEISTO JA MENETELMÄT	27
5.1	Opinnäytetyön toiminnallisuus ja toimintatutkimuksellisuus	27
5.2	Aineiston keruun suunnitelma ja toteutuminen	28
5.3	Aineiston luonne ja luotettavuus	29
5.4	Aineiston rajaaminen	29

5.5	Aineiston käsittely.....	30
5.6	Oheisaineistot ja aineistojen jatkokäsittelymahdollisuudet.....	31
OSA III	KÄYTÄNTÖ JA TULOKSET.....	32
6	TAIDETALKOIDEN TOIMINTAPROSESSIN KUVAUS	32
6.1	Kevät: alkukartoitukset	32
6.2	Kesä: teoriaan perehtyminen ja projektin käynnistäminen	33
6.3	Syyskuu: ryhmien kokoaminen	33
6.4	Lokakuu: virittäminen	35
6.5	Marraskuu: toiminta	38
6.6	Joulukuu: arviointi	42
6.7	Tammikuu: päättäminen	43
7	TAIDETALKOIDEN INNOSTAMISPROSESSIN TARKASTELU.....	44
7.1	Lähtötilanteen kartoitus.....	44
7.2	Halutun tulevaisuuden ennustaminen	46
7.3	Aktiviteettien suunnitteleminen.....	46
7.4	Ohjelman organisointi ja toteuttaminen	50
7.5	Prosessin arviointi.....	51
8	KOKEMUKSET HÄTILÄNMÄEN YHTEISÖJEN INNOSTAMISESTA	52
8.1	Kokemuksia innostajana toimimisesta.....	53
8.2	Innostaminen koulu yhteisössä.....	55
8.3	Innostaminen alakoulussa.....	56
8.3.1	Lasten kokemukset talkooryhmästä.....	57
8.3.2	Lasten kokemukset taidetalkoista	58
8.3.3	Lasten kokemukset pajapäivästä	60
8.3.4	Aikuisten kokemukset pajapäivästä.....	62
8.3.5	Opiskelijoiden kokemukset pajapäivästä ja ohjaamisesta.....	64
8.4	Innostaminen yläkoulussa	65
8.5	Kokemuksia yhteisöllisistä ympäristöteoksista	66
8.5.1	Toiveiden kota.....	67
8.5.2	Huolipuu.....	69
8.5.3	Sarjakuvat ja miellekartat.....	70
8.6	Koulun aikuisten kokemukset taidetalkoista	71
8.7	Kokemukset vanhempien ja asukkaiden innostamisesta.....	73
8.8	Ohjaustoiminnan opiskelijoiden innostaminen ja yhteistyö.....	75
8.9	Kokemukset yhteistyöstä ARXin ja Aimokoulun kanssa	75
OSA IV	POHDINTA JA ARVIOINTI.....	77
9	POHDINTAA TAIDETALKOIDEN INNOSTAMISEN ONNISTUMISESTA	77
9.1	Taidetalkoiden innostamisen arviointi Merinon mallilla	77
9.1.1	Innostaminen	77
9.1.2	Välittäjänä toimiminen.....	79
9.1.3	Laadullinen muuttaminen.....	80
9.2	Kohdattuja ongelmia	82
9.3	Yhteisöllisyyden vahvistaminen ja vuorovaikutuksen lisääminen	83
9.4	Vaikuttaminen pihahankkeessa.....	85

---

10 KEHITTÄMISEHDOTUKSIA	87
10.1 Pienestä suureen, tyvestä puuhun, hiljaa hyvä tulee... ..	87
10.2 Innostaminen ja osallistaminen koulun toimintakulttuurissa	87
10.3 Osallistavan yhteisötaideprojektin toteuttaminen koulu- ja asukasyhteisössä ..	89
10.4 Visio monialaisesta innostamisesta.....	89

LÄHTEET	91
---------------	----

LIITE 1	Tiedote opettajille
LIITE 2	Kutsu vanhempaintapaamiseen
LIITE 3	Talkootietoa koulun verkkosivulla
LIITE 4	Yläkoulun opettajien ohjeistus
LIITE 5	Juhlaviikon ympäristöteosten pohjustus
LIITE 6	Toimeksiantajan palaute

1 YHTEISÖTAITEELLA INNOSTAMAAN

Talkoot on toimintaa, jossa suoritetaan jokin tehtävä yhdessä, porukalla. Osallistujat ovat mukana vapaaehtoisesti ja palkatta. Palkkana voi olla ruoka, hyvä mieli tai vastavuoroisuus: auttaja tulee itse vuorollaan autetuksi. Perunannostotalkoot, maalaustalkoot, muuttotalkoot... Mutta mikä on taidetalkoot?

Yhteisö on ihmisen sosiaalinen ympäristö. Ihminen tarvitsee ympärilleen muita ihmisiä ja näiden ihmisten kanssa on hyvä oppia tulemaan toimeen. Ihminen on samanaikaisesti monen eri yhteisön, ryhmän tai joukon jäsen. Toisiin näistä hän kuuluu mielellään ja vapaaehtoisesti, toisiin pakotettuna. Kouluun kuuluu mennä, töissä kuuluu käydä, jossain on pakko asua. Yhteisöt ovat sisäkkäisiä ja päällekkäisiä. Kanssakäyminen ihmisten kanssa sujuu usein hyvin, mutta aina yhteisöön ei ole helppo kuulua. On ristiriitoja, on erilaisia näkemyksiä, on tehtäviä, joita ei haluaisi tehdä, on ihmisiä, joita ei haluaisi nähdä. Joskus olisi hyvä päästä sanomaan, mitä ajattelee ja miltä tuntuu. Joskus olisi hyvä aloittaa keskustelu ja kysyä, miten menee, mistä haaveilet, mitä pelkää?

Taide on väylä. Se tarjoaa keinoja käsitellä havaintoja, tunteita, kokemuksia ja ajatuksia. Taide voi olla myös keskustelua. Taiteessa voidaan käsitellä paikkoja, ihmisten välisiä suhteita, unelmia, ahdistuksia. Yhteisötaide on suuntaus, jossa taiteen tekemiseen osallistuu joukko ihmisiä. Halutaan tehdä jotain jännittävää, kokea jotain uutta, sanoa jotakin tärkeää. Koulu yhdistää suurta joukkoa nuoria, kasvun keskellä olevia ihmisiä. Jokaisella lapsella ja nuorella on omat tarinansa, omat tärkeät ihmisensä ja paikkansa. Monella olisi paljon sanottavaa, muttei välttämättä keinoja pukea ajatuksiaan sanoiksi tai ilmaista niitä muulla keinoin. Nämä tarinat ansaitsisivat saada muodon - ja tulla kuulluiksi ja nähdyiksi.

Hätälänmäen taidetalkoot pyrki olemaan lähiympäristöä taiteen keinoin tarkasteleva toimintakokonaisuus, jossa olisi mahdollista tuoda näkyviksi hätäläläisten ihmisten ajatuksia omasta ympäristöstään. Tarkoituksena oli toteuttaa tarinoihin ja muisteluihin pohjautuva yhteisöllinen taideprosessi, jossa koulun oppilaat olisivat keskeisessä roolissa toisaalta tarinoiden kertojina, toisaalta tarinoiden kerääjinä alueen asukkailta. Tarinoiden pohjalta oli aikomus tuottaa näkyviä, kuuluvia, ilahduttavia ja ärsyttäviä teoksia koulun ympäristöön. Teoksilla voitaisiin myös kommentoida pihan ja lähiympäristön tilaa. Taidetalkoot olisivat yhteisöllisen taiteen tekemisen muoto.

Taidetta tekemään, yhdessä! Jotkut meistä syöksyvät innolla mukaan, enempää miettimättä. Katsotaan, mitä tulee, mitä saadaan aikaan. Kaikki eivät. Moni kyseenalaistaa, ihmettelee, epäilee, vetäytyy, ei jaksa innostua, ei ehdi mukaan. Tämän opinnäytetyön otsikko, ”Miten innostua ja innostaa?”, muotoutui tästä ristiriidasta. Miten löytää uusia yhdessä tekemisen tapoja, joihin ihmiset olisivat valmiita lähtemään mukaan iloisesti ja innokkaasti? Siivoustalkoissa saat siivota yksin, kahvituksen järjestämiseen saat ehkä yhden kaverin, koulun seinien maalaustalkoisiin voit joutua lä-

hettelemään kutsuja vuodesta toiseen, tuloksetta. Olisiko taiteessa avain? Vai siinä tavassa, miten asia tuodaan ihmisten luo? Kysytään. Pyydetään kertomaan, mitä haluat, mihin olet valmis lähtemään mukaan. Mitä tältä puuhalta odotat?

Tämä opinnäytetyö ei valitettavasti kerro edellä kuvatuista taidetalkoista, ei siitä, miten tarinoita kerättiin ja pihateoksia kehiteltiin yhdessä. Ei siitä, miten lopuksi pidettiin yhteiset pihajuhlat, joissa kaikki ylpeinä esittelivät töitään toisilleen, läheisilleen ja tiedotusvälineille ja kävivät innostunutta keskustelua lähiympäristöstään ja sen tilasta. Tämä työ kertoo siitä, miten eri tavoin asioihin voidaan suhtautua, miten erilaisia näkemyksiä ihmisillä voi olla, miten ennenkin on tavattu tehdä, miten kohtaaminen voi jäädä haaveeksi. Eniten tämä raportti kertoo siitä, miten kuitenkin yritettiin. Miten yritettiin innostaa, toimia erilaisissa ympäristöissä ja ratkaista eteen tulevia pulmia. Lopputuloksena ei ole käsikirja, jonka avulla voidaan onnistuneesti toteuttaa yhteisöllinen, koteja, koulua ja ympäröivää yhteisöä voimaannuttava taiteellinen toimintakokonaisuus. Tuloksena on kuvaus yrityksistä ja erehdyksistä ja pohdintaa siitä, mikä on yhteisö, mitä yhteisöllisyys, mitä on innostaminen, miten innostamisen on ajateltu toimivan ja miten se lopulta - tai tässä nimenomaisessa tapauksessa toimi.

Näyttämönä on Hätälänmäki Hämeenlinnassa. Osallistujina on Hämeenlinnan yhteiskoulu opettajineen ja oppilaineen, yhteiskoululaisten vanhempia, Hätälän ja Sairion asukkaita, Hämeen ammattikorkeakoulun ohjaustoiminnan opiskelijoita, lasten ja nuorten kulttuurikeskus Arx, käsityökoulu Aimo, kaupunkitaiteilija Meiju Niskala ja minä, Innostaja. Aikaa on vuosi, tammikuusta 2008 tammikuuhun 2009. Toiminnan prosessointi ja raportointi jatkui marraskuulle 2009.

OSA I   aihe, tavoitteet ja rajaukset

1.1   Raportin rakenne

Opinnäytetyöraportti ”*Hätälänmäen taidetalkoot. Miten innostua ja innostaa?*” koostuu neljästä osasta. Ensimmäisessä osassa selvitän opinnäytetyön aiheita, aiheen taustalla olevan yhteisötaideprojektin käynnistämisen syitä sekä projektin ja opinnäytetyöprosessin välistä suhdetta. Määrittelen prosessi- ja projektityöskentelyä yhteisötaiteen näkökulmasta. Esittelen myös opinnäytetyön tavoitteet, tutkimuskysymykset ja tehdyt rajaukset. Raportista on identiteettisuojan vuoksi jätetty pois prosessissa mukana olleiden henkilöiden, kuten koulu- ja asukasyhteisöön kuuluvien ihmisten nimet.

Toisessa osassa avaan opinnäytetyön ja taideprojektin viitekehystä esittelemällä yhteisöllisyyden ja yhteisötaiteen perusteita sekä innostamisen teoriaa. Kerron lisäksi, miten sovelsin innostamisen teoriaa ja metodeja taidetalkoiden suunnittelussa ja käynnistämisessä. Esittelen myös opinnäytetyössä käytetyt menetelmät sekä aineiston luonteen ja rajaukset.

Kolmas osa käsittelee toimintaa ja tuloksia. Se sisältää toimintaprosessin kronologisen kuvauksen, josta selviää mitä vaiheita käytiin läpi ja millaisista tapahtumista ja toimenpiteistä taidetalkoiden kokonaisuus ja siinä toteutettu innostaminen muodostui. Taidetalkoiden toimintakokonaisuus, innostamisprosessi ja opinnäytetyöprosessi ovat päällekkäisiä, mutteivät yhteneviä prosesseja. Tästä syystä esittelen toimintaprosessia ja innostamisprosessia omina kokonaisuuksinaan. Peilaan tuloksia J.V. Merinon malliin ja Leena Kurjen esittämään innostamisen ohjelmointimalliin. Perustelen opinnäytetyöraporttiin valitsemani rajaukset.

Neljännessä osassa pohdin ja arvioin projektista ja innostamisesta saatuja kokemuksia koulussa ja muiden osapuolten keskuudessa. Kerron myös, mitä keskeisiä ongelmia toteutetussa projektissa ilmeni ja teen joitakin kehittämisehdotuksia. Pohdin sitä, miten yhteisötaide ja innostaminen soveltuvat yhteistyömuodoksi kouluorganisaation kanssa sekä millainen rooli innostaja-yhteisötaiteilijalla voi tällaisessa työmuodossa olla. Esitän lopuksi näkemykseni siitä, miten kouluorganisaation kanssa toteutettavan yhteisötaideprojektin voi(si) toteuttaa. Tiivistän omaan lukuunsa koulun pihojen kunnostushankkeesta saadut kokemukset oppilaiden osallistumisesta ja vaikuttamismahdollisuuksista.

1.2 Opinnäytetyön tavoite, rajaukset ja keskeiset käsitteet

Hätälänmäen taidetalkoot oli opinnäytetyön kehyskertomus. Tämän opinnäytetyön päätavoite on tuottaa tietoa siitä, miten käytetyt menetelmät ja toteutettu yhteisötaideprojekti soveltuivat koulun ja lähiyhteisön toimintaan ja näiden yhteisöjen välisten toimintatapojen kehittämiseen. Tutkimuskysymys oli, miten innostua ja innostaa. Erityiskysymyksenä oli, miten innostaa ihmisiä yhteisötaiteen pariin ensimmäistä kertaa. Konkreettinen kysymys, johon työllä haettiin vastausta, oli, miten saada ihmisiä mukaan. Innostajan näkökulmasta kysymys kuului: ”Miten saan toiminnasta niin innostavaa, että ihmiset ovat valmiita lähtemään siihen mukaan?” Selvitettävänä kysymyksenä oli myös: ”Löydäkö riittävän tehokkaita keinoja ihmisten mukaan nykäisemiseen, niin että projektia eteenpäin vievät toimintatavat saataisiin kehiteltyä yhdessä, ei yksisuuntaisesti ’vetäjän’ toimesta?” Toiminnan taustamotiivina oli yhteisöllisyyden vahvistaminen ja omaan lähiympäristöön vaikuttaminen.

Opinnäytetyö on pääosin toiminnallinen ja toimintatutkimuksellinen. Toiminnallisuutta on yhteisöllisen taideprojektin toteuttaminen koulu- ja asukas-yhteisössä ja siihen liittyneet toiminnalliset interventiot noin 800 oppilaan yhtenäiskoulussa. Toimintatutkimuksellisuutta edustaa tavoitteeni tuottaa tietoa käytettyjen innostamismenetelmien soveltuvuudesta koulun ja paikallisyhteisön toimintaan ja toimintatapojen kehittämiseen. Tutkimuksella haettiin kokemuksia erityisesti siitä, miten ihmiset saadaan innostettua yhteisötaiteen pariin ensimmäistä kertaa. Opinnäytetyössä kerättiin myös kokemuksia innostajana toimimisesta yhteisötaideprojektissa. Työn toiminnallista ja toimintatutkimuksellista luonnetta selvitän tarkemmin luvussa 5.1.

Työn tutkimuksellinen osuus ja prosessissa käytetyt toimintatavat nojaavat sosiokulttuurisen innostamisen filosofiaan, teoriaan ja menetelmiin. Opinnäytetyön ja yhteisötaideprojektin keskeisimmän viitekehyksen muodostavat yhteisöllisyys, innostaminen ja yhteisötaide. Aihe liittyy myös taiteen pedagogiseen käyttöön sekä prosessi- ja projektityöskentelyyn. Koska yhteisötaideprojekti liittyi koulun pihojen kunnostushankkeeseen, työssä sivutaan myös osallisuuden ja vaikuttamisen kysymyksiä.

Perusmerkitykseltään innostuminen on syttymistä, sitä että saa intoa jonkin asian tekemiseen tai että kiinnostuu jostakin. Innostaminen on innostuksen herättämistä, kannustamista, yllyttämistä ja sytyttämistä. (Suomen kielen perussanakirja 2001 / 1990–1994.) Tässä työssä innostumisella tarkoitetaan erityisesti toimintaan motivoitumista ja mukaan lähtemistä sekä toiminnassa koettua positiivista oloa ja innostumisen tunnetta. Innostamisella tarkoitetaan niitä menetelmiä ja sitä prosessia, joilla ihmisiä pyrittiin saamaan mukaan yhteisötaideprojektiin. Lisäksi yhteisötaideprojekti oli itsessään yksi innostamisen muoto. Projektilla pyrittiin innostamaan ihmisiä oman ympäristönsä havainnointiin ja siihen vaikuttamiseen. Koko toiminnan taustamotiivina oli yhteisöllisyyden vahvistaminen koulu- ja paikallisyhteisössä.

1.3 Työn luonne ja yhteistyökumppanit

Opinnäytetyö liittyy noin vuoden kestäneeseen toimintaprosessiin, jonka aikana suunniteltiin, käynnistettiin ja toteutettiin yhteisölliseksi taideprojektiksi luonnehdittava toimintakokonaisuus. Tämä opinnäytetyöraportti toimii kyseisen toimintakokonaisuuden laajennettuna loppuarviointiraporttina, jossa keskitytään innostamisprosessin tarkasteluun. Taideprojektista on tehty myös tiiviimmät loppuraportit rahoitus- ja toimeksiantajatahoille. Projektin pääpiirteet ja keskeisimmät tulokset on esitelty raportissa, joka on julkaistu Hämeenlinnan yhteiskoulun vuosikertomuksessa 2008–2009 (Vuosikertomus 2009). Tässä työssä nimitän Hätälänmäen taidetalkoiksi prosessiin sisältyneitä toiminnallista osuutta, joka tapahtui pääasiassa Hämeenlinnan yhteiskoulussa. Käytän tästä osuudesta myös nimeä taidetalkoot, yhteisötaideprojekti tai lyhyesti taideprojekti. Kokonaisprosessi käynnistyi tammikuussa 2008. Toiminnallista vaihetta - taideprojektia - kesti huhtikuusta 2008 tammikuuhun 2009. Tammikuussa pidettiin projektin loppunäyttely. Projektin ja siihen kytkeytyneen opinnäytetyön analyysi- ja raportointivaihe kestivät lokakuulle 2009. Opinnäytetyössä tarkastellaan yhteisötaideprojektia innostamisen ja innostajan näkökulmasta.

Toimintaprosessin osapuolia olivat Hämeenlinnan yhteiskoulu (HYK) ja koulun oppilaiden vanhemmat sekä koulun vanhempainyhdistys, Hätälän ja Sairion kaupunginosien asukkaat ja asukasyhdistys sekä ryhmä HAM-Kin (Wetterhoff) ohjaustoiminnan koulutusohjelman artemiopiskelijoita opettajineen. Projektia tuki ja rahoitti Lasten ja nuorten kulttuurikeskus ARX. Prosessin aikana tehtiin yhteistyötä myös Hämeenlinnan kaupunginkirjaston Tuomelan toimipisteen ja pääkirjaston kanssa. Myös Aimo-koulun (kuvataide- ja käsityökoulu) kautta saatiin osallistujia projektiin. Hämeenlinnan yhteiskoululla käynnistynyt kaupungin teettämä pihojen perusparannushanke oli yksi kimmoke toimintaprosessin käynnistämiseksi.

ja liittyi prosessin kulkuun omalta osaltaan. Opinnäytetyön toimeksiantaja oli Hämeenlinnan yhteiskoulu ja yhteiskoulun rehtori.

1.4 Miksi yhteisötaidetta Hätilänmälle?

Koulun, kotien ja ympäröivän yhteisön vuorovaikutuksen lisääminen ja yhteistoiminnan aktivoiminen koskettavat monia yhteisöjä. Toimivia ratkaisuja etsitään ja välillä niitä löydetäänkin. Minulle paikallisyhteisön aktivoimisen kysymykset olivat omakohtaisia niin alueen asukkaana, koulua käyvien lasten vanhempana kuin ammatillisesti, taidekasvatukseen suuntautuneena ohjaajanakin. Olen päiväkotijäsen ja kouluikäisten lasten vanhempana törmännyt toistuvasti vapaaehtoiseen osallistumiseen perustuvan toiminnan kangerteluun. Vanhempainilloissa käy vähän väkeä, vaikka aihe olisi kuinka omakohtainen, omaa lasta tai perhettä koskettava. Talkoisiin, yhteistoimintaryhmiin ja vastaaviin ei suoranaisesti ole tungosta. Monet eri tahot - työt, opiskelu, omat ja lasten harrastukset, omaisten hoito, kodin rakentaminen ja remontointi - kilpailevat vanhempien rajallisesta ajasta. Kuitenkin, kodin ja koulun välinen yhteistyö koetaan tärkeäksi ja siihen halutaan vaikuttaa.

Hämeenlinnan yhteiskoululla on toiminut rekisteröity vanhempainyhdistys vuodesta 1972. Yhdistys kattaa koko 1.–9.-luokista koostuvan yhtenäiskoulun sekä lisäksi Hämeenlinnan yhteiskoulun lukion. Vanhempainyhdistys teki yhdessä koulun kanssa talvella 2007–08 kyselyn, jossa kartoitettiin kodin ja koulun yhteistyötä. Kyselyn tulokset osoittivat samaa ristiriitaa: vanhemmat odottavat monenlaista toimintaa ja yhteistyötä, mutta tekijöitä ei tunnu löytyvän. Päätelmänä oli, että vanhempainyhdistyksen jatkuvuuden suurin haaste on saada toiminta niin kiinnostavaksi, että toimintaan saataisiin mukaan osallistujia kaikilta luokka-asteilta. Todettiin myös, että kasvatus on kodin ja koulun yhteistyötä, jota ei voi yksin toiselle osapuolelle sysätä.

Koti-kouluyhteistyön muotojen kehittäminen oli yksi Hätilänmäen taidetalkooprosessin käynnistäneistä syistä. Erityisenä kimmokkeena olivat koulun vanhempien keskuudessa käydyt keskustelut koulun alueella toistuvasti tapahtuneista ilkeistä ja alueen levottomuudesta iltaisin ja viikonloppuisin. Vanhempien kesken oli pohdittu keinoja vaikuttaa asiaan ja kohentaa alueen ilmapiiriä. Oli myös mietitty keinoja kehittää uusia yhteistyötapoja koulun kanssa ja saada vanhempia aktivoitua osallistumaan koti-kouluyhteistyöhön. Toisena lähtökohtana oli alkuvuodesta 2008 saatu tieto alakoulun puoleisilla pihilla alkavasta, jo vuosia odotetusta kunnostushankkeesta. Minua kiinnosti alueen asukkaana ja koululaisten äitinä, miten oppilaat pääsisivät vaikuttamaan koulunsa pihojen kehittämiseen.

Kolmantena vaikuttimena oli oma kiinnostukseni taiteen soveltavaan käyttöön erilaisissa yhteistyömuodoissa, muun muassa koulujen kanssa toteutettavissa projekteissa. Erityisesti ympäristö- ja yhteisötaide ja näihin liittyvät toimintatavat sekä osallistamisen ja vaikuttamisen kysymykset ovat aihepiiriä, jotka tarjoavat loputtomasti tutkittavaa ja joiden parissa haluan jatkossakin työskennellä. Aiemmalta koulutukseltani olen kuvataiteilija ja kulttuurisihiteeri ja tehnyt töitä muun muassa taideohjaajana. Koulun ym-

päristön tilanne tuntui tarjoavan yhteisöllisen taideprojektin käynnistämiseksi otollisen aiheen ja opinnäytetyölle konkreettisen tutkimus- ja kehittämiskohteen. Itselläni oli koulussa lapsia ja olimme asuneet alueella muutamana vuodelta. Olin ollut jonkin verran mukana vanhempainyhdistyksen toiminnassa ja tullut vasta valituksi asukasyhdistyksen hallitukseen. Toiminnan käynnistämisen keskeisin motiivi tuntui kiteytyvän ajatukseen yhteisöllisyyden vahvistamisesta. Toiminnan välineeksi ehdotin yhteisötaietta, josta vähitellen muotoutui Hätälänmäen taidetalkoot.

1.5 Hätälänmäen taidetalkoot: yhdessä tekemistä, välittämistä ja ilmaisua

Käynnistin yhteisötaideprojektin suunnittelun yhdessä alueen asukasyhdistyksen ja koulun vanhempainyhdistyksen kanssa. Kävin kevään aikana keskusteluita koulun rehtorien, oppilaskunnan ja joidenkin opettajien kanssa. Yhteisötaideprojektin avulla haluttiin järjestää uusia kohtaamisen ja yhteisen tekemisen paikkoja Hätälän alueen eri-ikäisille koululaisille ja alueen asukkaille. Projektin aikana olisi tarkoitus järjestää koulun ympäristössä eri osapuolia yhdistävää taidetoimintaa esimerkiksi työpajamuodossa tai ilta- ja viikonlopputapahtumina ja pitää lopuksi yhteiset julkistamisjuhlat. Toiminta ja teokset sijoittuisivat Hämeenlinnan yhteiskoulun pihalle sekä koulun ja kirjaston tiloihin.

Yhteisöllisen taideprojektin tavoitteena oli lisätä vuorovaikutusta Hämeenlinnan yhteiskoulun, oppilaiden perheitten ja alueen asukkaiden välillä virkistävän luovan toiminnan parissa. Toimintamuodolla haluttiin tuoda taidetta uudessa muodossa koulun ja asukkaiden arkeen. Toiminnan tarkoituksena oli edistää alueen eri toimijoiden yhteistyötä ja yhteisöllisyyttä. Tavoitteena oli yhdistää yhdessä tekeminen, välittäminen ja ilmaisu.

Ensimmäisen suunnitteluvaiheen aikana työskentelyn lähtökohdaksi valittiin koulun nykyisten ja entisten oppilaiden kouluympäristöön liittyvät kokemukset, havainnot ja tarinat. Näiden pohjalta oli tarkoitus toteuttaa erilaisia visuaalisia teoksia koulun ympäristöön. Tarkoituksena oli tehdä näkyväksi eri-ikäisten ihmisten kokemuksia koulun ympäristöstä sekä antaa osallistujille mahdollisuus jättää persoonallisia viestejä lähiympäristöönsä. Toiminnalla ja teoksilla voitaisiin viestiä ilosta, oivalluksista ja välittämisestä ilkeiden ja tuhoamisen vastapainoksi. Tarinoitten kautta olisi mahdollista vahvistaa myös paikallisidentiteettiä ja tehdä uusien näkökulmien avulla omaa ympäristöä kiinnostavammaksi.

1.6 Innostaminen yhteisötaideprojektin työtapana ja opinnäytetyön aiheena

Innostamiseen ja innostamiseen kiteytyneet opinnäytetyön tutkimusaiheet muotoutuivat kevään 2008 lopussa. Olimme käyneet läpi projektin ensimmäisen toiminnallisen osuuden huhti-toukokuussa, jolloin olin järjestänyt koululla oppilaiden piha-ajatuksia ja kehittämissuunnitelmia selvittämään kartoituksen yhdessä alakoulun oppilaskunnan kanssa. Pihasuunnitelmien käsittely ja lasten näkemysten julkistaminen herättivät kuitenkin koululla sekä vanhempien ja asukkaiden keskuudessa laimeampaa mielenkiintoa kuin olin etukäteen odottanut. Suurin osa alakoulun oppilaista, yhteensä noin

300 6–12-vuotiasta lasta, oli osallistunut kartoitukseen, mutta aiheesta järjestettyyn keskustelutilaisuuteen ja pihatapahtumaan osallistui vain kourallinen oppilaita, vanhempia ja asukkaita. Koulun henkilökunnasta paikalla oli rehtori ja yksi opettaja.

Tämän alkukartoituksen pohjalta näin yhteisötaideprojektin keskeiseksi kysymykseksi nousevan: miten saada ihmisiä mukaan? Tunsin, että tämä olisi sellainen asia, jonka joutuisin jatkossakin ratkaisemaan minkä tahansa yhteisöjä tai ryhmiä koskevan toiminnan yhteydessä. Sama kysymys koskettaa niin innostajaa, organisaattoria kuin ohjaajaakin. Päätin ryhtyä tutkimaan innostamisen teoriataustaa sekä soveltamaan innostamista ja osallistavia menetelmiä tulevassa yhteisötaideprojektissa. Opinnäytetyössäni tutkisin innostamisprosessia ja valittujen menetelmien toimivuutta sekä raportoisin saaduista kokemuksista. Koin, että käytännön innostamistyössä saatu tieto voisi olla hyödyksi muun muassa kodin ja koulun välisen yhteistyömuotojen kehittämisessä. Sain ajatukselle tukea koulun rehtorilta.

1.7 Prosessityöskentelyä projektin muodossa

Tulevan toimintakokonaisuuden luonnetta ja organisointitapaa ei ollut aivan helppoa määritellä. Yhteisötaiteessa - kuten taiteen tekemisessä yleensäkin - suunnitelma toimii lähtökohtana, mutta prosessissa on annettava tilaa myös yllätyksille ja luoville ratkaisuille. Yhteisötaiteessa on tärkeää ottaa huomioon osallistujien tarpeet ja oltava valmis reagoimaan eri näkemyksistä nouseviin uusiin ehdotuksiin. Mielestäni olennaista on, että prosessi on lähtökohtaisesti avoin eikä toiminnan lopputulosta pidä etukäteen kovin tarkasti määritellä. Tässä on ristiriita projektityöskentelyn ja prosessityöskentelyn välillä. Projekti on ajallisesti rajattu kokonaisuus, jolla on tietty päämäärä ja etukäteen määritellyt resurssit ja organisaatio. Näen yhteisötaiteen toimintamuotona, jossa on projektimaisia piirteitä mutta jota ei voida yhtä tarkasti rajata. Esimerkiksi projektimaisesti toteutetun taideprosessin päätösjuhlan ajankohta voidaan päättää etukäteen, mutta sen sisältöä tai edes juhlaan osallistujia ei voida vielä toiminnan alussa lyödä lukkoon. Toimintaorganisaation muoto samoin kuin toiminnan luonne ja laajuus muotoutuvat prosessin kuluessa, kun selviää kuinka paljon ja millaisia ihmisiä toimintaan lähtee mukaan. Toiminnasta on tarkoitus tulla siihen osallistuvien ihmisten näköistä. Käsitykseni on, että yhteisötaiteessa korostuu prosessimaisuus tai projektimaisuus sen mukaan, millaisia osallistujatahoja työskentelyssä on mukana ja millaisia tavoitteita toiminnalle asetetaan.

Hätälänmäen taidetalkoot -projekti ei toteutunut ensimmäisten suunnitelmien mukaisesti vaan suunnitelmat ja tavoitteet muuttuivat prosessin kuluessa useaan kertaan. Selvitän raportissa, millaisia muutoksia ja valintoja prosessin aikana tehtiin ja mihin ne perustuivat sekä miten projektin luonne muuttui näiden valintojen seurauksena. Vaikka lopputulos oli erilainen kuin alkuvaiheessa oli ajateltu, lukukauden 2008-2009 aikana saatiin toteutettua koulun ja kotien kanssa pihoja ja kouluympäristöä hyödyntänyt toimintaprosessi, jossa oli yhteisötaiteen piirteitä.

OSA II teoreettinen viitekehys ja menetelmät

Tässä osassa avaan opinnäytetyön ja taideprojektin viitekehystä. Koska taideprojektissa yhteisöllä ja yhteisöllisyydellä oli keskeinen asema, käsitelen ensin joitakin yhteisöllisyyteen liittyviä kysymyksiä. Pohdin yhteisöä ja yhteisöllisyyttä aluksi yleisesti, sitten koulun ja paikallisuuden näkökulmasta ja erityisesti suhteessa Hämeenlinnan yhteiskouluun ja Hättilän alueeseen. Seuraavassa luvussa selvitän, miten yhteisötaide liittyy yhteisöön ja yhteisöllisyyteen sekä esittelen joitakin yhteisötaiteen muotoja, jotka ovat vaikuttaneet taidetalkooprojektin suunnitteluun. Tämän jälkeen esittelen innostamisen teoriaa ja kerron, miten innostamista on sovellettu tässä projektissa. Teoriaosan lopussa esittelen opinnäytetyössä käytetyt menetelmät sekä aineiston luonteen ja tehdyt rajaukset.

2 YHTEISÖT JA YHTEISÖLLISYYS

2.1 Avoimia kysymyksiä yhteisöllisyydestä

Suomessa ja monissa muissa länsimaissa on viime vuosituhannen lopun yltiöyksilöllisen ajanjakson jälkeen ruvettu puhumaan yhteisöllisyyden uudesta tulemisesta tai uudesta yhteisöllisyydestä. Yhteisöllisyyden pelastusrengasta tunnutaan heitettävän avuksi mitä erilaisimpiin pulmatilanteisiin miettimättä, mihin se oikein soveltuu, mihin ei. Usein se, miten monien eri tekijöiden summa yhteisöllisyyden vallitseminen tai sen puute on, on näyttänyt jäävän vähäiselle pohdinnalle. Vaikka tässä työssä ei ole mahdollista syventyä laajasti niihin merkityksiin ja ristiriitaisuuksiin, joita yhteisö- ja yhteisöllisyyspuheeseen liittyy, aion ottaa riskin ja käyttää yhteisöllisyyttä yhtenä keskeisenä käsitteenä. Yhteisöllisiin arvoihin ja arvostuksiin tämäkin työ nojaa.

En vielä työni alussa keväällä 2008 hahmottanut tarkasti sitä, mikä ja millainen se ”yhteisö” oli, jonka yhteisöllisyyttä projektilla yritettäisiin vahvistaa. Oma kiinnostukseni liittyi toisaalta oppilaisiin, heidän kanssaan toimimiseen ja koulussa tapahtuvien toimintaprosessien tarkasteluun, johon myös opettajien toiminta olennaisesti kytkeytyisi. Toisaalta toivoin löytäväni tapoja innostaa myös kotiväkeä sekä alueen muita asukkaita osallistumaan yhteiseen, koulua ja lähialuetta yhdistävään hankkeeseen. Ensimmäisessä tapauksessa yhteisö ja yhteisöllisyyden vahvistaminen koskisivat etupäässä koulua, toisessa tapauksessa laajempaa yhteisöä: koululaisia perheineen ja naapurustoineen. Koulukaan ei ollut yhteisönä yksiselitteinen: kouluyhteisön osia olivat alakoulu ja yläkoulu, joiden osalta yhteisöllisyyttä voisi tarkastella niin kouluyksiköiden sisällä kuin niiden välilläkin. Kouluyhteisön jäseniä olivat puolestaan oppilaat, opettajat, rehtorit ja koulun muu henkilökunta. Laajennetussa mielessä myös oppilaiden perheet kuuluivat kouluyhteisöön. Työn laajeneminen ensimmäisestä suunnitelmasta, vain alakoulua koskevasta projektista yhtenäiskoulun koko oppilaskuntaa (1.–9.-luokkia) koskevaksi toiminnaksi, muutti koulu-

yhteisökäsitteen tältä osin mahdollisimman laajaksi. Oman käsitykseni mukaan myös oppilaiden perheet olisivat nimenomaan osa koulu yhteisöä ja sen yhteisöllisyyttä. Selvitettäväkseni jäi, missä muodoissa yhteisöllisyys koulu- ja asukas yhteisössä ilmeni ja mihin kohtaan näin laajassa kokonaisuudessa voisin yrittää vaikuttaa?

2.2 Yhteisön ja yhteisöllisyyden määrittelyä

Sanakirjamääritelmässä yhteisö on ”elämänmuodon, taloudellisten tai aatteellisten päämäärien tms. perusteella kokonaisuuden muodostava ihmisryhmä tai yhteenliittymä”. Yhteisöllinen tarkoittaa yhteisölle ominaista, yhteisöä koskevaa. (Suomen kielen perussanakirja 2001 / 1990–1994.) Yhteisöllisyys on sana, jota vuoden 1990–94 sanakirjassa ei määritellä lainkaan. Tämä kertonee jotain suomalaisen yhteisöllisyyspuheen lyhyestä historiasta. Sosiaali- ja kasvatusalan määritelmässä yhteisöä kuvataan ryhmäksi ihmisiä, jotka ovat keskenään vuorovaikutuksessa ja jotka tuntevat yhteenkuuluvuutta (esim. Rautiainen 2005, 96; Raina & Haapaniemi 2007, 34). Yhteisöpedagogiaa kehittänyt kouluttaja Liisa Raina ja luokanopettaja Rauno Haapaniemi (2007, 34) tarkoittavat yhteisöllä sellaista toiminnallista kokonaisuutta, jossa yhteisön jäsenillä on yhteisesti ymmärrettyjä arvoja, tavoitteita ja yhteistä toimintaa tavoitteiden saavuttamiseksi. Koulun, kotien ja niitä ympäröivän yhteisön ja yhteiskunnan voidaan nähdä muodostavan kasvatusyhteisöjä ja kasvattajayhteisöjä, jotka ovat laajemman kasvatusyhteisön osia (Kaipio 1999 Rainan & Haapaniemien, 29 mukaan). Yhteisökasvatus liittyy läheisesti koulujen muiden kasvattavien yhteisöjen toimintaan ja tämän toiminnan kehittämiseen. Oppiva yhteisö ja oppiva organisaatio ovat käsitteitä, joita käytetään erilaisten yhteisöjen tai organisaatioiden kehittämisen yhteydessä. Raina ja Haapaniemi näkevät oppivan yhteisön olennaiseksi käsitteeksi puhuttaessa kouluorganisaation kehittämisestä. (Mts. 29–34.)

Yhteisöihin kuulumisen ja yhteisöllisyyden ovat tavalla tai toisella ihmisenä elämisen perustaa. Yhteisöjä ei ole ilman yksilöitä ja yksilöistä muodostuvia ryhmiä. Raina ja Haapaniemi (2007, 34) sisällyttävät yhteisöllisyyden määritelmään toiminnallisuuden ja dynaamisuuden. Yhteisöllisyys nähdään ryhmän kehittyvänä ominaisuutena: tavoitteena on kasvattaa yhteistä tietoisuutta vuorovaikutuksen avulla. Yhteisö koostuu yleensä useasta pienryhmästä, jotka ovat joko luonnollisia tai tietoisesti muodostettuja. (Mts. 34–35.) Sari Vesikansa (Rautiainen 2005, 15 mukaan) liittyy yhteisöllisyyteen yhteisön jäsenten positiiviset tuntemukset: ”yhteisöllisyydellä tarkoitetaan yhteisöjen tietynlaisia myönteisiä ominaisuuksia, joiden ansiosta kuulumisen yhteisöön ja siinä toimiminen koetaan mieleiseksi”. On tärkeää huomata, että yhteisön jäsenyys on eri asia kuin yhteisöllisyys. Jäsenyys voi olla olosuhteiden sanelemaa, pakotettua tai jollain tapaa eivapaaehtoista. Yhteisöllisyyden kokemiseen sen sijaan tarvitaan yksilön omaa kokemusta, tunnetta siitä että on merkityksellinen toisille yhteisön jäsenille ja omakohtaista halua kuulua tuohon yhteisöön.

Sosiokulttuurisen innostamisen piirissä käytetään käsitteitä aito yhteisö ja aito yhteisöllisyys. Kurjen ja del Hierron (Kurki 2000, 130) mukaan aito yhteisö on sellainen yksilöllisten persoonien joukko, jotka jakavat yhteiset

tavoitteet ja mielenkiinnon kohteet. Mukana ovat myös yksilön subjektiiviset tunteet. Yhteisön jäsenet liittyvät yhteen tiettyä tarkoitusta varten. ”Uutta, aitoa yhteisöllisyyttä” luonnehditaan suhteeksi, jonka tunnusmerkkejä ovat dialogi, solidaarisuus, avoimuus, uudistuminen ja samalla integraatio ja pysyvyys (Mounier, Buber ja Freire Kurjen 2000, 130 mukaan). Kurki painottaa, että aitoa yhteisöllisyyttä ei saavuteta minkään yksittäisen metodin avulla vaan sen pohjaksi on löydettävä aivan tietynlaisia sosiaalisia suhteita. Keskeinen on Minä–Sinä -suhde, jossa ihmiset kohtaavat toisensa tasavertaisessa vuorovaikutuksessa. Pohjaksi tarvitaan voimakasta ja syvää arvojen muutosta ja sitoutumista ”uuden ihmisen luomiseen ja oikeudenmukaisen yhteiskunnan rakentamiseen”. (Kurki 2000, 130 - 132.) Mielestäni yhteisöllisyys näyttäytyy näin ymmärrettynä voimakkaan poliittisena ja ideologisenä toimintana ja tässä mielessä se, että yhteisöllisyys on asetettu koulun yhdeksi painopistealueeksi, vaikuttaa hyvinkin radikaalilta linjaukselta.

Leena Kurki (2000, 129) näkee, että aidon yhteisön rakentuminen on perusedellytys sosiokulttuurisen innostamisen onnistumiselle. Innostamisen pohjaksi tarvitaan yhteisöllisiä vuorovaikutussuhteita. Olennaista on, että ihmiset toimivat yhdessä, jakavat yhteisiä unelmia ja tavoitteita ja sitoutuvat yhteiseen toimintaan. Paolo Freiren mukaan aitoon yhteisöllisyyteen kuuluu autenttinen dialogi (Kurki 2000, 131). Dialogi syntyy vuorovaikutussuhteessa: se on ”hetki, jolloin kaksi ihmistä kohtaa reflektoidakseen elämänsä ja todellisuuttaan sellaisina kuin he sitä elävät ja edelleen luovat” (Kurki 2000, 132). Myös Raina ja Haapaniemi (2007, 38) pitävät vuorovaikutuksen laatua olennaisimpana asiana tavoiteltaessa yhteisöllistä työ- ja opiskelukulttuuria. Avoin keskustelukulttuuri ja dialogi ovat keskeisiä tavoitteita. Dialogilla tarkoitetaan sellaista erityistä keskustelun muotoa, jossa osapuolet pyrkivät löytämään yhteisiä merkityksiä (Heikkilä & Heikkilä 2001, Rainan ja Haapaniemen 2007, 38 mukaan.).

2.3 Hättilänmäen yhteisöt ja yhteisöllisyys

Tässä työssä yhteisöllä tarkoitetaan Hättilän alueen asukkaiden sekä Hämeenlinnan yhteiskoulun oppilaiden ja henkilöstön muodostamaa ihmisjoukkoa. Käytän tästä yhteisöstä myös nimeä paikallisyhteisö. Tämä yhteisö jakautuu osiin, jotka ovat osittain päällekkäisiä. Näitä osayhteisöjä ovat kouluyhteisö, oppilas- ja opettajayhteisöt, oppilaiden perheistä koostuva yhteisö eli ”kodit” ja laajempi asukasyhteisö, johon kuuluu kotien lisäksi myös muita asukkaita. Työssä keskitytään eniten koulu- ja oppilasyhteisössä tapahtuneeseen toimintaan.

Yhteisöllisyys merkitsee tässä työssä sosiologisen määritelmän suuntaista yhteisöllisyyttä, jossa yhteisön jäsenet tuntevat jonkinasteista yhteenkuuluvuutta toistensa kanssa ja jakavat tiettyjä arvoja ja päämääriä. Näillä tarkoitan arvoja, jotka liittyvät esimerkiksi tasavertaisuuteen, ihmisten keskinäisen kunnioittamiseen ja pyrkimykseen luoda ja ylläpitää myönteistä ilmapiiriä. Yhteisöllisyys ja yhteisöllisyyden kokemus muodostuvat koulun, vanhempien ja asukkaiden välisestä ja näiden ryhmien sisäisestä vuorovaikutuksesta. Näen, ettei tällainen yhteisöllisyys ole yksiselitteistä ja muuttumatonta vaan muuttuvaa ja kehittyvää. Taidetalkoiden innostamis-

prosessissa tavoitteena oli pyrkiä kohtaamaan ihmiset dialogisesti, tasaver-
taisissa suhteissa. Oli mielenkiintoista seurata, olisiko koulu- tai paikal-
lisyyhteisössä löydettävissä ”uuden, aidon yhteisöllisyyden” piirteitä. Työs-
sä käsitellään yhteisöllisyyttä myös taiteen tekemisen ja taidepedagogian
näkökulmasta.

2.4 Kouluyhteisö ja yhteisöllisyys koulussa

Suomessa koulujen yhteisöllisyyden korostamisen on nähty alkaneen
1990-luvun puolivälissä, jolloin Suomi liittyi inklusiivista kasvatusta kä-
sittelevään UNESCON sopimukseen. Tämän seurauksena kouluja alettiin
määrittää yhteisöiksi ja nähtiin, että kaikki saman alueen lapset kuuluvat
oppilaina omaan lähikouluunsa. (Rautiainen 2005, 95). Yhteisöllisyys on
nostettu yhdeksi keskeiseksi arvoksi ja koulun toimintakulttuurin ja oppi-
misympäristön piirteeksi niin valtakunnallisessa, kunnallisissa kuin yksit-
täisten koulujen omissa opetussuunnitelmissakin. Näissä ohjaavissa asia-
kirjoissa edellytetään, että myös kodin ja koulun yhteistyötä toteutetaan
sekä yhteisö- että yksilötasolla. (Perusopetuksen valtakunnalliset perusteet
2004; Opetussuunnitelma 2008; Hämeenlinnan yhteiskoulu 2009.) Se, mi-
ten yhteisölliset toimintatavat on käytännössä tarkoitus toteuttaa, ei selviä
ohjeistuksista. Rainan ja Haapaniemen (2007, 16) mukaan yhteistyötaitot
ja yhteisön jäsenyys mainitaan koulun opetussuunnitelmassa monessa
kohtaa, mutta muualla suunnitelmassa korostetaan yksilökeskeistä, yksilön
etua korostavaa ajattelutapaa. Oppilaan yhteistyötaitot ovat arvioinnin
kohteena, mutta niiden opettaminen ja oppiminen on jäänyt opetussuunni-
telmassa hyvin epäselväksi. (Mp.) Yhteisöllisyyden opetteluun tarvitaan
myös yhteisötaitoja, joilla tarkoitetaan niitä vuorovaikutustaitoja, joita yk-
silö tarvitsee voidakseen olla rakentavasti yhteisön jäsen. Näitä ovat mm.
ihmisten arvostava kohtaaminen, kyky antaa ja ottaa vastaan palautetta se-
kä kyky ohjata omaa käyttäytymistään ryhmän eduksi. (Raina & Haapa-
niemi 2007, 40.)

Koulun yhteisöllisyyteen ja yhteenkuuluvuuteen vaikuttavat niin oppilai-
den keskinäiset suhteet, oppilaiden ja opettajien väliset suhteet kuin kou-
lun ja kotien väliset suhteetkin. Sosiaalinen yhteenkuuluvuus on yksi hy-
vinvointiin ja viihtymiseen vaikuttava asia. Sen merkitys ja moniulottei-
suus on ilmeistä koulussakin. Selvitysten mukaan (Väljærvi 2008, 60 - 61)
lapset ja nuoret kokevat keskinäiset vuorovaikutusverkostonsa koulussa
hyvin merkityksellisiksi. Vuorovaikutusprosessit ovat monimuotoisia ja
dynaamisia. Nuorten suhteita toisiinsa ohjaavat heidän omat kiinnostuk-
sensa ja arvonsa, eivät niinkään koulun tarjoamat rakenteet kuten luokat.
PISA-tutkimuksen mukaan suomalaisten nuorten sosiaalinen yhteenkuu-
luvuus ja sitoutuminen kouluyhteisöön ovat lähellä kansainvälistä keski-
tasoa. Kuitenkin viidennes nuorista on heikosti sitoutuneita ja joka kym-
menennellä on vakavia ongelmia sitoutumisessa kouluyhteisöön, muihin
oppilaisiin tai ystävyysuhteisiin. Kouluyhteisön hyvinvointiin vaikuttavat
myös oppilaiden ja opettajien väliset suhteet. Väljærven mukaan oppilaat
arvostavat toisaalta opettajia oman alansa asiantuntijoina, toisaalta hakevat
heistä aikuista ja tasavertaista kumppania. Kouluyhteisössä arvostetaan
opettajaa, jolla on kykyä asettua tasavertaiseksi ja henkilökohtaiseksi koet-
tuun keskusteluun nuorten kanssa. (Väljærvi 2008, 60 - 61.)

Suomalaisesta koulusta ja yhteiskunnasta kertonee jotain se, että samalla kun koulut loistavat kansainvälisesti vertailtuna tiedollisessa osaamisessaan, suomalaiset nuoret eivät miellä koulua paikaksi, joka harjaannuttaa kansalaisuuteen ja innostaa yhteisölliseen toimintaan (Väljærvi 2008, 61). On havaittu, että suomalaisnuoret tuntevat demokratian pelisäännöt ja sen instituutiot muunmaalaisia tovereitaan paremmin mutta ovat näitä haluttomampia käyttämään kyseisiä keinoja ja vaikuttamaan yhteiskunnassa. Tutkimuksen mukaan suomalaiset oppilaat eivät ole havainneet, että koulukulttuurin kantamat arvot rohkaisisivat heitä yhteisölliseen aktiivisuuteen omassa lähiympäristössä. (Väljærvi 2008, 61). Tämä kuulostaa mielestäni hälyttävältä ja lisäksi se on selvässä ristiriidassa suhteessa koulun julkilausumaan arvoperustaan ja valtakunnallisen perusopetussuunnitelman linjauksiin.

Yhteisöllisen pedagogian tutkijat ja kehittäjät Liisa Raina ja Rauno Haapaniemi (2007, 160–161) toteavat, että viralliset kasvatusyhteisöt kuten koulut ovat keinotekoisia yhteisöjä, joiden kulttuuri on synnyttävä tietoisesti. ”Niille on luotava omat arvot, tavoitteet ja rakenteet, jotka inhimillinen vuorovaikutus herättää henkiin. Organisaatiot ovat vain kehyksiä, ihmiset ja ihmisten välinen vuorovaikutus saa aikaan yhteisön. Liiallinen yksilöllisyys tuottaa ristiriitaisia yhteisöjä, toisaalta liiallinen yhdenmukaisuuden paine estää kehittymisen.” Kun keväällä 2008 suunnittelin tulevaa työtäni, totesin että vuorovaikutus ja keskusteluyhteyden pääseminen eri ihmisten ja ryhmien kanssa sekä asioista päättäminen yhdessä olisi ensiarvoisen tärkeää. Pohdin myös sitä, miten taiteen keinojen käyttö mahtaisi käytännössä vahvistaa paikallista yhteisöllisyyttä tai miten voisin tämän todentaa. Miten vuorovaikutuksellisuutta päästäisiin toteuttamaan Hättilänmäen kouluyhteisössä, entä asukas-yhteisössä tai perheiden keskuudessa? Millainen yhteisen tekemisen ja asioiden hoitamisen kulttuuri tällä alueella mahtoi vallita? Oma kokemukseni hämeenlinnalaisuudesta ja Hättilän alueesta ulottui vasta kahden vuoden taakse.

2.5 Hättilänmäen kouluyhteisön yhteisöllisyys

Hämeenlinnan yhteiskoulun iskevä motto kuuluu ”yhteiskoulu yhteisvoimin”. Tämä koulun 125-vuotishistoriikistakin tuttu lause (Vilkuna 2003) on nostettu myös koulun kotisivujen otsikkoon (Hämeenlinnan yhteiskoulu 2009). Koulun esittelytekstissä yhteisöllisyys on keskeinen tema. Tekstin mukaan yhteisöllisyys merkitsee koululle vuorovaikutusta kouluyhteisön jäsenten kesken sekä vuorovaikutusta kouluyhteisön sidosryhmien kanssa. Se on myös ”vastuuta toimivasta arjesta yhteisten pelisääntöjen avulla, vastuullisuutta, joustavuutta, perinteiden vaalimista sekä turvallisen oppimisen yhdeksänvuotista jatkumoa”. (Mp).

Kouluyhteisö ja koulun yhteisöllisyys ovat monikerroksisia ilmiöitä. Niissä näkyvät sekä historia että nykypäivä. Historiansa pohjalta nykyinen Hämeenlinnan yhteiskoulu on monen koulun summa. Hättilänmäen koulut ovat käyneet läpi monia vaiheita osana koululaitoksen kunnallisia ja valtakunnallisia muutoksia. Tällä haavaa Hättilänmäen koulukeskuksessa on menossa vaihe, jossa Hämeenlinnan yhteiskoulu -nimeä kantaa yhtenäistä

perusopetusta antava, 1.–9.-luokista koostuva yhtenäinen peruskoulu eli yhtenäiskoulu. Yläkoulun yhteydessä sijaitsee Hämeenlinnan yhteiskoulun lukio. Lukio erotettiin yhteiskoulusta omaksi koulukseksi vuonna 1976 peruskoulu-uudistuksen myötä. Vuonna 1977 Hämeenlinnan yhteiskoulun yläasteen nimeksi tuli Hätälän yläaste. Nykyisin yläkoulua kutsutaan Hämeenlinnan yhteiskouluksi tai yhteiskoulun Hätälän yksiköksi. Hätälänmäellä alakoulun vaiheet ovat kulkeneet Tuomelan kansakoulun ajasta, 1954–1976, Tuomelan ala-astevaiheen, 1977–1999, kautta Hämeenlinnan yhteiskouluksi, 1999 alkaen. Alakoulun toimipaikkana on Tuomelan koulu. (Vilkuna 2003, 11, 179–180, 187, 199.) Yhtenäiskoulun organisaatiossa alakoulua kutsutaan Tuomelan yksiköksi.

Kun vuonna 2008 vietettiin Hämeenlinnan yhteiskoulun 130-vuotisjuhlia, voidaan kysyä, minkä koulun juhlista oikeastaan oli kyse. Hämeenlinnan yhteiskoulu perustettiin vuonna 1878 Hämeenlinnan suomalaiseksi tyttökouluksi, joka oli yksityinen oppikoulu ja sijaitsi kaupungin keskustassa. Tyttökoulu muutettiin yhteiskouluksi vuonna 1904, mistä lähtien se oli avoin myös pojille. Hätälänmäelle yhteiskoulu muutti vuonna 1955 hieman aikaisemmin valmistuneen Tuomelan kansakoulun naapuriin. (Vilkuna 2003, 11, 58, 140.) Jos merkivuoden taustalta haetaan jatkumoa 130 vuoden taakse, voitaisiin ajatella, että vuosijuhla oli nykyisten 5.–9.-luokkien ja lukion juhla. Näillä luokka-asteilla on historiallinen yhteys viime vuosisadalla perustettuun oppikouluun. Tuomelan koulun historia puolestaan liittyy Hämeenlinnan kansakoulujen vaiheisiin. Tuomelan koulu on siirtynyt Hämeenlinnan yhteiskoulu -nimen alle vasta kymmenen vuotta sitten yhtenäiskoulumuotoon siirryttäessä.

Koulun oppilaat elävät aina nykyhetkeä. Koulun historialliset kerrostumat eivät välttämättä näy koululaisen arjessa millään tavalla. Juhlissa niitä voidaan toki nostaa esiin ja perinteitä pitää yllä. Koulussa pitkään työskennelleiden opettajien, muiden työntekijöiden, koulua eri aikoina käyneiden oppilaiden ja asukkaiden mielissä saattavat koulun aiemmat vaiheet sen sijaan elää vahvasti. Oppilaan kannalta merkityksellisempiä kuin organisaation historialliset vaiheet, ovat toverisuhteet, koulun toimintakulttuuri ja koulussa vallitseva ilmapiiri. Koulussa viihtymiseen ja yhteisöllisyyden kokemiseen vaikuttaa niin koulun sosiaalinen ja fyysinen ympäristö kuin pedagogiset käytännötkin.

Kun kokosin taustatietoja koulujen sosiaalisesta ympäristöstä, otin yhteyttä Hämeenlinnan kouluilla toimivaan kuraattoriin. Hän kuvasi koulujen arkea hektiseksi. Koko ajan tapahtuu paljon ja ”opetussuunnitelmat painavat päälle”. Varsinkin yläkoulun alkuun kasautuu voimakasta kuohuntaa, kun koulukulttuuri muuttuu ja murrosikä on monilla pahimmillaan. Hänen mielestään 7.-luokka on hankalin vaihe tytöille, 8.-luokka pojille. Yläkoulun alussa monella on voimakas ”emon kaipuu”. Moni on alakoulussa vielä selvinnyt luokanopettajan turvin, mutta yläkoulussa jää yksin. Erilaista häiriökäyttäytymistä on kaikissa kouluissa ja rikosilmoituksia tehdään paljon. Kuraattorin kokemus oli, että jos lapsella tai nuorella on vaikeuksia, mutta tuki kotona, hän selviytyy. Jos kodin tuki puuttuu, lapsi ei selviä. Kaikilla vanhemmilla ei ole kykyä tai voimia tukea lasta, vaikka halua olisikin. Kokemusta on myös siitä, että monet vanhemmat eivät ymmärrä

koulun kieltä, joka on viranomaiskieltä. Yhteydenpito koulun kanssa on näin ollen monelle perheelle vaikeaa, varsinkin jos käsiteltävät asiat ovat jo itsessään vaikeita. (Kuraattori, henkilökohtainen tiedonanto 9.10.2008.)

Yhteiskoulua käyvien lasten vanhempana olen pohtinut, miten paljon koulun fyysinen rakenne - kaksi toisistaan erillään olevaa koulukompleksia - mahtavat vaikuttaa yhteisyyden kokemiseen ja koulu yhteisön käytännön toimintaan. Vaikka koulu on yhtenäiskoulumuotoinen, ei yhtenäisyyttä koulun fyysisissä puitteissa ole helppoa havaita. Myös erilaiset koulumuodot - alakoulun luokanopettajajärjestelmä ja yläkoulun kurssimuotoisuus ja aineenopettajuus - ennemminkin erottavat kuin yhdistävät kouluyksiköitä. Lisäksi on lukio, joka on fyysisesti lähellä mutta kuitenkin erillinen organisaationsa. Minkälaista yhteisöllisyyttä tällaisessa kokonaisuudessa olisi mahdollista vahvistaa ja miten asukkaat ja vanhemmat saataisiin vuorovaikutukseen näin moninaisen ”yhteisön” kanssa? En ollut vakuuttunut siitä, että koululaiset itsekään mieltäisivät ala- ja yläkoulua samaksi yhteisöksi. Oppilaiden vanhempien ja koulun senioreiden (entisten oppilaiden ja opettajien) kanssa keskustellessa oli syntynyt vaikutelma, että moni piti näitä kouluja edelleen erillisinä kouluina. Näin tuntuivat ajattelevan myös monet koulun nykyisistä opettajista.

Hämeenlinnan yhteiskoulussa on alakoulun puolella noin 20 opettajaa ja lähes 400 oppilasta. Yläkoululla opettajia on 40, oppilaita noin 400. Koko koulu yhteisön yhteisöllisyyden edistäminen yhden taideprojektin avulla tuntui valtavalta haasteelta, suoraan sanottuna epärealistiselta. Kun lisäksi tähän myös tavoitteeni osallistaa vanhempia ja asukkaita yhteiseen toimintaan, vaikutti projekti ajoittain mahdottomaltakin toteuttaa. Arvelin kuitenkin, että kunhan saan koulu yhteisön jäsenten - rehtorien, opettajien ja oppilaiden - kanssa muotoiltua yhteiset tavoitteet ja toimintalinjat, käytännön toteutukselle löytyisi toteuttamiskelpoinen muoto tai erilaisia muotoja.

2.6 Hätilän paikallisyhteisön paikantamista

Hättilän ja Sairion kaupunginosat ovat pientalovaltaista aluetta Hämeenlinnan kantakaupungin itälaidalla. Kutsun aluetta jatkossa lyhyemmin myös Hätiläksi. Hätilänmäki on paikka, jossa koulukeskus ja kirjasto sijaitsevat. Yhdessä tekemisen kulttuuri on omien kokemusten mukaan alueella vähäistä. Olen kuullut asukkailta ja vanhemmilta, että toisenlaisiakin vaihteita on ollut, mutta nykyisellään kaikenlainen yhteistoiminta on laimeaa. Asukasyhdistys on järjestänyt useana vuonna keväiset siivoustalkoot ja siihen liittyvää muuta toimintaa, mutta osallistujia on ollut niukasti, 10–20 henkeä, samoin kuin muissa asukkaille suunnatuissa tilaisuuksissa. Seurakunta järjestää lapsille kerhotoimintaa ja pitää vuosittain joitakin tilaisuuksia. Kirjasto ja paikallinen marttayhdistys ovat myös järjestäneet pienimuotoista, lapsille ja asukkaille suunnattua toimintaa. Koululla pidetään lähinnä kouluvuoteen liittyviä juhlia, suurempia yleisötapahtumia ei ainakaan viime vuosina ole järjestetty. Koululla ja kirkolla toimii myös lasten iltapäiväkerho.

Mitä hättiläläiset tekevät ja missä he liikkuvat? Oman kokemukseni mukaan alueen kouluikäisten lasten vanhempien yleisin ”harrastus” on alueel-

le tyypillisten jälleenrakennuskauden aikaisten, 50–60 vuotta vanhojen talojen peruskorjaus ja remontointi. Perheistä osa rakentaa ja remontoi, suuri osa vanhemmista tekee paljon töitä, kuljettaa lapsia harrastuksiin ja harrastaa itse, eli viettää ”normaalia” hektistä arkea. Osalla asukkaista on sosiaalisia ja taloudellisia ongelmia. Viranomaisten mukaan ongelmat kasaantuvat pieneen osaan perheistä, mikä on nähtävissä myös koulussa. Osalla lapsista on paljon harrastuksia, osalla niitä ei ole ollenkaan. Suurimmalla osalla lapsista ja nuorista ”menee ihan hyvin”, ilmeni keskusteluista, joita kävin koulun terveydenhoitajien, kuraattorin, rehtorien ja poliisin kanssa. Häiriökäyttäytymistä ja ilkivallantekoja on ajoittain runsaasti ja ne kohdistuvat usein koulurakennukseen ja sen ympäristöön. Muun muassa koulun ja sen lähitalojen ikkunoita on rikottu, roskalaatikoita poltettu ja postilaitikkoja tuhottu. Poliisin mukaan teot kohdistuvat usein opettajien tai muiden sellaisten henkilöiden omaisuuteen, jotka ovat koulun kanssa jossain tekemisissä. Sain nämä tiedot poliisilta tehdessäni rikosilmoitusta kotimme julkisivun rikotusta ikkunasta joulukuussa 2008. (Henkilökohtaiset tiedonannot: kouluterveydenhoitajat 25.9.2008; kuraattori 9.10.2008; Hämeenlinnan poliisi 11.12.2008.)

Hätälässä ei ole yhteistä avointa kokoontumistilaa nuorille tai muunkaan ikäisille asukkaille. Koulun kyljessä sijaitseva pieni kirjasto on ahkerassa käytössä, mutta normaalin kirjaston käytön lisäksi se soveltuu vain pienten ryhmien kokoontumiseen rajattuina vuorokauden aikoina. Koulun salit sekä seurakuntien tilat ovat alueen suurempia sisätiloja, mutta niiden käyttö vapaaseen kokoontumiseen on varsin rajattua. Koulun salit ovat iltaisin ja viikonloppuisin ahkerasti liikuntaryhmien käytössä. Koulun piha sekä koulun kupeessa sijaitseva urheilukenttä ovat luontevimpia ulkotapahtumien järjestämispaikkoja. Hätälän liikekeskuksessa on Hätäläntori-niminen aukio, mutta se on nykyisellään lähinnä läpikulkupaikka, ei todellinen ihmisiä yhteen kokoava torialue. Kaupat ja kortteliravintolat edustavat hätäläläisten arjen tapaamispaikkoja. Osa lapsista ja nuorista parveilee koulun ympäristössä, osa näyttää liikkuvan laajemmalla alueella tai viettävän aikaansa harrastuksissaan eri puolilla kaupunkia. Muutaman kilometrin päässä koululta sijaitsevalla nuorisotalolla Hätälän nuorisoa ei työntekijöiden mukaan juuri käy. Hätälän ja Sairion alue rajautuu Aulangon puistometsään, joka tarjoaa asukkaille hyvät maastot ulkoiluun, oleiluun ja virkistykseen.

Mielestäni alueella näkyy se ajassamme ja yhteiskunnassamme yleinen piirre, miten ihmisten kokoontumispaikat ovat eriytyneet. Kokoonnutaan henkilökohtaisen harrastuksen tai toiminnan parissa. Yksityisempää, perheiden ja naapuruston välistä kanssakäymistä toki myös harrastetaan, mutta sen laadusta tai laajuudesta on yksityisen luonteensa takia vaikeaa tehdä yleisempiä havaintoja. Vaikka kaupunginosan asukas-yhteisö vaikuttaa suhteellisen hajanaiselta ja löyhästi toisiinsa liittyneeltä, olen todennut, että Hätälän–Sairion alueella asuu isoja suku- ja perhekuntia. Useilla lapsilla on omassa koulussa sekä sisarusia, serkkuja että pikkuserkkuja. Meitä muualta muuttaneitakin on, joiden sukua asuu kauempana. Sekä asukas-että vanhempainyhdistyksissä tämänhetkisistä aktiivijäsenistä suuri osa on kaltaisiamme muualta muuttaneita, vaikkakin moni ”tulokkaista” on asunut alueella jo useita vuosia. Alkuperäisiä hämeenlinnalaisia tai hätäläläi-

siä joukossa on vähemmistö, mutta on myös niitä, jotka itse tai joiden vanhemmatkin ovat jo käyneet koulua Hätälänmäellä. Alueen ikäjakauma on suuri. Asukkaissa on tasaisesti eläkeläisiä, työikäisiä ja monenikäisiä lapsia. Sitä, millaiseksi yhteisöksi tämä ihmisjoukko itsensä mieltää, en ole pystynyt hahmottamaan. Oma työtäni ajatellen oli mielenkiintoista ryhtyä pohtimaan, minkälaiset asiat ja millainen toiminta tämänkaltaista asujaimistoa voisivat yhdistää. Miten suuri olisi se joukko, jota koulun mäellä tapahtuva ja koulun ympäristöä koskeva toiminta yhtään liikauttaisi. Keitä olisivat ne, jotka yhteisöllisyyden vahvistamisen kutsuun vastaisivat?

3 VUOROVAIKUTUSTA JA VAIKUTTAMISTA YHTEISÖTAITEEN KEINOIN

Nykytaide on monimuotoista ja sen kieli saattaa tuntua monesta vieraalta. Oman aikamme taide avaa kuitenkin monia mahdollisuuksia. Inkeri Savan (2007, 114) mukaan tekotapa tai väline ei nykytaiteessa enää määrittele taidetta tai taiteellisuutta. Tärkeää on perehtyä siihen, miten asioita ilmaistaan ja miten merkityksiä luodaan. Nykytaiteessa idea, materiaali ja tekemisprosessi limittyvät toisiinsa. Toiminta itsessään voidaan nähdä teoksena ja toimintaan voi osallistua yleisö yhdessä taiteilijan kanssa. Lopputulos ei ole välttämättä keskeisin asia tai edes pysyvä. Puhutaan hetken taiteesta ja katoavasta taiteesta. Nykytaiteen muotoihin kuuluvissa ympäristö- ja yhteisötaiteessa käytetään osallistavia ja toiminnallisia taiteen tekemisen tapoja. (Sava 2007, 114–115.)

Nykytaiteen alueita, joissa painotetaan yhteisöä ja ympäristöä, ovat mm. yhteisötaide, yhteisöllinen ympäristötaide, paikkasidonnainen taide, keskustelutaide ja osa kaupunkitaiteeksi luokitelluista taiteen tekemisen tavoista. Myös taidekasvatuksen alueella on yhteisöllisyyteen keskittyneitä toimintamuotoja. Suuntausten perusvireenä on vuorovaikutteisuus, keskustelevuus ja osallisuus. Tässä luvussa esittelen joitakin edellä kuvatuista ja luon näillä ”henkistä kehystä” Hätälänmäen taidetalkoille. Vaikka perustin toimintakokonaisuuden sosiokulttuurisen innostamisen periaatteille, näin tulevan toiminnan samanaikaisesti sekä innostamisena että taiteen tekemisenä ja tarkoituksenani oli tuoda näitä molempia yhteisön jäsenten ulottuville.

3.1 Yhteisöllisen taiteen moniulotteisuus

Ympäristö- ja yhteisötaide ja yhteisöllinen taidekasvatus ovat suhteellisen nuoria ilmiöitä Suomessa. Suomessa kiinnostus yhteisölliseen toimintatapaan alkoi vahvistua 1990-luvun kuluessa niin taiteessa kuin muillakin elämän alueilla. Yhteisöllisen taiteen piirissä käytetyt termit ja käsitteet elävät ja määrittävät jatkuvasti uudelleen. Taiteen tohtori Lea Kantonen kuvaa väitöskirjassaan ”*Telтта. Kohtaamisia nuorten taidetyöpajoissa.*” (2005) useita vuosia kestänyttä tutkimusmatkaansa kulttuurien välisissä taideprojekteissa. Kun Kantonen aloitti yhteisölliset taideprojektinsa 1990-luvulla, hän ei vielä tuntenut yhteisötaiteen käsitettä. Hän kutsui työta-

paansa kommunikaatioon perustuvaksi ympäristötaiteeksi (Kantonen 2005, 39). Eron tekeminen ympäristö- ja yhteisötaiteen muotojen tai yhteisötaiteen ja yhteisöllisen taidekasvatuksen välille ei ole helppoa. Toimintatavat ja osallistujatahot voivat olla hyvin samantyyppisiä. Yhteisötaiteessa saatetaan korostaa taiteilijan osuutta ja taiteen itseisarvoa, taidekasvatuksessa keskeisempää on oppiminen ja kasvatuksellisuus.

3.1.1 Voimauttavuus ja tavoitteellisuus

Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan lehtori Mirja Hiltunen (2007a, 1) luonnehtii yhteisöllistä taidekasvatusta monien eri sektorien väliseksi toiminnaksi, joka pyrkii aktivoimaan paikallisia ihmisiä ja yhteisöjä löytämään taiteen kautta omat vahvuutensa, yhteisöllisyyden ja luottamuksen. Keskeistä yhteisötaiteessa ja yhteisöllisessä taidekasvatuksessa on taiteen kautta tapahtuva yksilön ja yhteisön voimaantumisen ja kasvaminen, emansipaatio. (Hiltunen 2007a, 1.) Yhteisöllinen taidekasvatus rakentuu taidekasvatuksen tradition ja käytänteiden pohjalta. Se on tavoitteellista yhteisöllistä toimintaa, jonka tavoite on taidekasvatuksellinen, ei pelkästään taiteellinen ja /tai kasvatuksellinen. Kaikessa yhteisöllisessä taidekasvatuksessa opitaan taiteesta, itsestä ja maailmasta ja opetellaan ihmiseksi kasvua, vastuunottoa ja harjaannutetaan erilaisia taitoja kuten yhteistyö- ja suunnittelutaitoja. (Hiltunen 2007b, 140.)

3.1.2 Keskusteleavuus ja tutkimuksellisuus

Yhteisöllisissä taidemuodoissa voi korostua taiteellisuus, tutkimuksellisuus tai kasvatuksellisuus. Kantonen (2005, 15) luonnehtii Telttä-projektiaan yhteistyöhön ja keskusteluun perustuvaksi taideprojektiksi, joka käsittää työpajoja, tutkimusta, näyttelyitä, audiovisuaalista materiaalia ja vuorovaikutusta erilaisten koululaisryhmien kanssa. Teoksensa tutkimusosassa taiteilija-tutkija pohtii projektin yhteistyön prosessia, valtakysymyksiä ja teosten arvioinnin perusteita. Osallistajat olivat alkuperäiskansoihin ja valtaväestöön kuuluvia koululaisia eri kulttuureista. (Mp.) Kantosen (2005, 39–40) teoksissa dialogisuus, vuoropuhelu on keskeistä. Hän pyrkii käyttämään osallistavia menetelmiä niin taiteen tekemisessä kuin kenttätyössäänkin mutta on samalla hyvin tietoinen työskentelyyn liittyvästä valtasuhteiden ongelmallisuudesta. Vaikka toiminnassa pyrittiin tasa-arvoiseen suhteeseen, aloitteentekijä on yhteisön ulkopuolelta tuleva taiteilija, joka ei ole tasavertainen yhteisön jäsenten kanssa. Kantonen pitää yhteisötaidetta haastavana alana, sillä vaikka taidetta tehdään yhteistyössä niin tasapainon löytäminen yhteisön, taiteilijan, taidelaitosten ja yleisön välillä on vaikeaa.

3.1.3 Elämyksellisyys ja kokemuksellisuus

Yhteisöllinen, omassa tai muussa valitussa ympäristössä tapahtuva taiteen tekeminen voi tuottaa merkittäviä elämyksiä ja kokemuksia työskentelyyn osallistuville ihmisille. Lapin taidekasvatuksen projektitoiminnan verkko-sivulla esitetään, että ”elämyksellinen ja kokemuksellinen taidetoiminta osana ihmisten arkipäivää voi auttaa takaisin omakohtaiseen ympäris-

tösuhteeseen ja muuttaa myös ympäröivää yhteisöä merkitykselliseksi” (Haanpää 2001 / 2003). Toisaalta, ihmiset saavat elämyksiä ja merkityksellisyyskokemuksia niin erilaisista asioista, että on hyväksyttävä myös se, etteivät kaikki ihmiset koe tällaista toimintatapaa omakseen. Porin taidemuseon museolehtori Mirja Ramstedt-Salonen (2004, 39) on todennut, että työpajoihin ja muuhun taidepedagogiseen toimintaan osallistuneista koululaisista toisille kehittyi näiden kokemustensa kautta elinikäinen suhde taiteeseen; toisille kohtaaminen jäi satunnaiseksi ja joillekin omaa taidesuhdetta ei synny ollenkaan.

3.1.4 Yhteisöllisyys ja osallistavuus

Yhteisötaiteen rinnalla voidaan käyttää käsitettä yhteisöllinen ympäristötaide. Taiteilija Ritva Harle (2006) tarkoittaa yhteisöllisellä ympäristötaiteella tarkoitetaan sellaisia teoksia, jotka syntyvät useiden viranomaistahojen, paikallisten ihmisten ja organisaatioiden yhteistyön kautta. Harle on ollut toteuttamassa muun muassa Ekoarki-hankkeen aloitteesta lähtenyttä yhteisöllistä ympäristötaideteosta Vantaan Länsimäessä yhdessä kanadalaisen taideopiskelijan ja Länsimäen asukkaiden kanssa. Teoksen toteutusprosessi kesti useita kuukausia alkaen paikan valinnasta ja yhteydenpidosta kaupungin hallinnon kanssa paikallisten asukkaiden aktivoimiseen, blogin perustamiseen, ympäristötaideleirin järjestämiseen, ruusujen istutukseen ja pajuveistosten rakentamiseen. Harle kuvaa, kuinka ennestään toisilleen tuntemattomista eri-ikäisistä ja erilaista sosioekonomisista asemista tulevista ihmisistä muodostui tekemisen ydinjoukko, joka sitoutui teoksen rakentamiseen ja huoltamiseen sekä kantoi vastuun työn onnistumisesta.

Peruskoulun opettaja Raija Kuisma (2004, 41) on osallistunut Porissa opilaidensa kanssa moniin yhteisöllisiin ympäristötaideprojekteihin. Hän on huolissaan siitä, että aiempien vuosikymmenien toisista ihmisistä huolehtiminen on tänä päivänä piiloutunut ydinperheiden sisään. Ydinperheet vaikuttavat muodostuneen instituutioksi yli muiden ja sympatian ja empatian kyky näyttää välillä kadonneen kokonaan. Kuisma pitää tärkeänä taideprojektien työskentelytapaa, jossa lapsilla ja nuorilla on mahdollisuus kuulua yhteen ja tuntea yhteenkuuluvuutta *tietyn asian vuoksi*. Tärkeintä ei ole ollut parhaan kaverin kanssa toimiminen, päinvastoin: kun tekeminen on koettu mielekkääksi, ovat sattumanvaraisesti muodostetut ryhmät hioutuneet nopeasti yhteen. (Kuisma 2004, 41–42.)

3.1.5 Arkisuus ja yllättävyys

Yhteisötaiteella voidaan kiinnittää huomiota myös ihmisen ja arkipäivän sekä taiteen välisiin suhteisiin. Kuvataidekasvatuksen professori Helena Sederholm (2007, 42) kuvaa osuvasti taiteen siirtymistä perinteisistä menetelmistä ja materiaaleista sosiaalisten suhteiden pariin: ”Aikaisemmin taide oli arjesta vieraantunutta; nykyisin moni on niin vieraantunut arjesta ja elämästä(än), että arjen innovaatioita, sosiaalisia kontakteja ja yhteisöllisyyttä täytyy etsiä, tuottaa ja luoda taiteessa, ja siten pyrkiä osoittamaan arjen arvo ja merkitys.”

Taiteilija Minna Heikinahon mukaan yhteisötaide on toimintaa suhteessa ympäristöön ja sen ihmisiin sekä ihmisten mukaan ottamista taiteelliseen prosessiin. Ihmiset voivat olla osa teosta tai osallistua sen tekemiseen. Yhteisötaiteen avulla voidaan nostaa esiin arkipäivän kysymyksiä taiteen kielien avulla. Yhteisötaiteessa voidaan myös tarkastella taiteilijan muuttuvaa roolia. Heikinaho pyrkii taiteellaan ihmisten asenteiden muuttamiseen, uuden näkökulman löytämiseen, hyväksymisen ja suvaitsevuuden lisäämiseen. Hän kantaa huolta siitä, onko taiteella mitään tekemistä tavallisten ihmisten arjen kanssa ja pyrkii tuomaan taidetta lähelle ihmistä. Yhtenä keinona hän on käyttänyt ilmaisen aamiaisen ja keskusteluyhteyden tarjoamista kivikaupunginosan asukkaille. (Tiuraniemi, 2000.)

Yhteisöllistä taidetta voidaan tehdä ihmisen fyysisessä ja sosiaalisessa ympäristössä, yhtä hyvin rakennetussa kuin luonnonympäristössäkin. Kaupunkiympäristöön tehtävää taidetta voidaan kutsua kaupunkitaiteeksi. Taiteilija Meiju Niskala pyrkii kaupunkitaideteoillaan ja teoksillaan ”hätkähdyttämiseen”. Hätkähdyttäminen ei tällöin merkitse shokeeraavuutta vaan positiivista ravistelua, jonka avulla ihmiset voivat nähdä arkisen ympäristönsä uudesta, yllättävästä kulmasta. Niskala muun muassa räätälöi kadulla tapaamilleen ihmisille heidän toiveidensa mukaisia elämyksiä tai tuottaa tilapäisiä taideteoksia yllättäviin paikkoihin kaupungissa: viestejä sisältäviä sukkia lyhtypylväisiin tai nenäliinoihin kirjattuja runoja kadunkulmiin. Teoksiin on usein pyydetty satunnaisten kadulla kulkijoiden apua. (M. Niskala, suullinen tiedonanto keskustelussa 28.10.2008.)

3.1.6 Avartavuus ja prosessimaisuus

Yhteisötaiteessa toimintaan osallistuvat ihmiset ovat keskeisessä asemassa. Yhteyksien luominen erilaisten tahojen välille voi olla työlästä, mutta aina se on myös avartavaa. Avartavaa on etenkin toimintaan osallistuvien ihmisten keskinäinen ajatusten vaihto, eri alojen ammattilaisten (taiteilijoiden, tutkijoiden, opettajien, rakennusmiesten, matkailualan ihmisten, kalastajien jne. jne.) kohtaaminen. Yhteisen projektin ympärille voidaan koota mitä mielikuvituksellisimpia yhdistelmiä ihmisistä, jotka eivät muutoin tulisi välttämättä koskaan tutustuneeksi toisiinsa, toistensa työhön ja elämänpiiriin. Erilaisten ihmisten välillä syntyy vuorovaikutusta ja erilaisen osaamisen alueet yhdistyvät. Kaikki oppivat.

Yhteisöllisessä taiteessa korostuu prosessimaisuus ja ennakoimattomuus, mutta usein toteutukset tehdään jonkin tyyppisinä projekteina. Yhteisöllisten taideprojektien muoto vaihtelee, mutta Kantosen kuvaamat kolme vaihetta löytyvät luultavasti useimmista työskentelykokonaisuuksista: 1. työpajaa tai työskentelyä edeltävä idean kehittäminen, 2. työpajavaiheen aikana tapahtuva yhteistyö ja 3. näyttelyn rakentaminen työskentelyn päätteeksi (Kantonen 2005, 33). Näyttelyn tilalla voi toki olla jonkin muuntyyppinen teoksen julkistaminen kuten juhla, performanssi, konsertti tai keskustelutilaisuus. Usein tärkeänä pidetään toiminnan saattamista myös laajemman yleisön tietoisuuteen tiedotusvälineiden tai toiminnasta kootun sähköisen raportin, blogin tai nettisivujen avulla.

3.1.7 Sosiaalinen vaikuttavuus

Yhteisölliset taiteen tekemisen muodot liittyvät monin tavoin aikamme yhteiskunnallisiin ilmiöihin. Yhteisötaiteen kasvatuksellista merkitystä ei Hiltunen (2007a, 1) mukaan ole taiteen kentällä juurikaan pohdittu. Sen sijaan hyvinvointikeskustelussa yhteisölliset taiteen tekemisen muodot ovat herättäneet kiinnostusta. Sosiaali- ja terveystoimen näkökulmasta on karotettu taideprojekteihin osallistumisen sosiaalisia vaikutuksia ja tarkasteltu esimerkiksi taide- ja kulttuurilähtöisten menetelmien käyttöä lastensuojelutyössä (Hiltunen 2007a, 2). Yksi parhaillaan käynnissä oleva sosiaalinen taidehanke on Suomen kulttuurirahaston tukema ”Myrsky”-hanke vuosille 2008–2011, jolla pyritään tavoittamaan murrosikäisiä ”katvunuoria” (Suomen kulttuurirahasto, n.d.). Tarkoituksena on tarjota nuorille voimauttavaa, taiteiden menetelmiä hyödyntävää toimintaa. Suomessa tämäntyyppinen toiminta ei ole ollut kovin yleistä. Euroopassa, mm. Britanniassa sosiaalisilla taidekasvatuksella on pitemmät perinteet.

3.2 Yhteisötaiteilija-innostajan monet roolit

Yhteisötaiteen parissa toimivan taiteilijan, taidekasvattajan tai innostajan tehtävä on monialainen ja haasteellinen. Lea Kantonen (2005, 39) kuvaa oman ammatti-identiteettinsä vaihtuneen 1990-luvun kuluessa ympäristötaiteilijasta yhteisötaiteilijaksi ja taiteilijasta taiteilija-tutkijaksi. Hän kuvaa osuvasti yhteisötaiteilijan moniroolista olemusta. Yhteisötaiteilijana hän näkee itsensä retkeilijän ja perheenäidin, tutkijan ja tutkittavan, etnografin, aloitteiden ja yhteistyön tekijän, välittäjän, taidekasvattajan ja toimintatutkijan, toimittajan, aktivistin ja keskustelijan rooleissa (Kantonen 2005, 36–48). Yhteisötaiteilija on nimike, jonka sisään nämä kaikki mahtuvat.

Myös Minna Heikinaho (Tiuraniemi, 2000) on kuvannut oman taiteilijaroolinsa muuttumista taiteilijasta kohti ”mahdollistajaa” eli olosuhteiden luoja. Hänen tavoitteenaan on ollut nostaa esiin arkipäivän asioita taiteen kielen avulla. Yhteisötaiteilija voi Heikinahon tapaan pitää auki kaupungin kulttuuritilaa, järjestää asukkaiden kanssa tilaisuuksia ja ohjata työpajoja. Yhteisötaiteilija voi myös tehdä yhteistyötä koulujen, päiväkotien ja yhdistysten kanssa. Yhteisötaiteilija voi toiminnallaan vaikuttaa oman elinympäristönsä ilmapiiriin, viihtyisyyteen ja toimintakulttuuriin.

Ennen Hätälänmäen työprosessiin lähtemistä näin oman innostaja-roolini potentiaalisena yhdistelmänä kaikesta edellä kuvatusta. Prosessiin lähteminen selvittäisi sen, minkä tyyppiselle innostajalle juuri tällä kertaa olisi tarvetta tässä kyseisessä yhteisössä ja ympäristössä. Vaihtoehtoisesti voisi ilmetä myös, että yhteisötaiteesta kiinnostuneelle innostajalle ei olisi tarvetta lainkaan.

3.3 Yhteisötaidetta koulussa ja Hätälänmäellä

Usein koulujen kanssa toteutetut taidekasvatukselliset ympäristö- tai yhteisötaideprojektit ovat erilaisten organisaatioiden, kuten taidemuseoiden tai muiden kulttuurilaitosten käynnistämiä ja organisoimia. On joitakin

oppilaitoksia, esimerkiksi Lapin yliopisto, joiden toimintaprofiiliin kouluja ja muita toimijatahoja yhdistävien taideprojektien järjestäminen kuuluu. Myös HAMKissa on etenkin ohjaustoiminnan koulutusohjelmassa toteutettu eri yhteistyökumppanien kanssa taideprojekteja, joista osa on ollut yhteisöllisesti suuntautuneita. Monet yksittäiset taiteilijat ovat varmasti järjestäneet yhteisöllisiä tai ympäristöön suuntautuneita taideprojekteja koulujen kanssa samoin kuin on kouluja, joissa opettajat ovat olleet toiminnan käynnistäjinä ja organisoijina. Näitä toimintamuotoja en ole tämän työni yhteydessä selvittänyt tarkemmin. Itse olen ollut mukana toteuttamassa muutamaa eri tavoin painottunutta ”taiteilija innostajana” -tyyppistä kokonaisuutta päiväkotien ja koulujen kanssa. Näihin projekteihin rahoitus on järjestynyt apurahojen tai avustusten kautta tai työ on tehty talkoilla. Olen työskennellyt näissä projekteissa itsenäisesti, työparin tai työryhmän kanssa. Ajatustenvaihto toisen ihmisen tai asian ympärille kootun ryhmän jäsenten kanssa on osoittautunut erittäin tärkeäksi ja antoisaksi. Reflektointi, jossa saa peilata omia käsityksiään toisen ihmisen käsityksiin, on paljon tehokkaampaa kuin pelkkä itsearviointi. Kaksi päätä löytää useampia ratkaisuja kuin yksi.

Yhteisöllisen taiteen tekemisen ajatus vaikuttaisi soveltuvan hyvin koulu-ympäristöön. Yhteisötaiteen menetelmin lapset ja nuoret voivat luoda yhdessä jotakin sellaista, jonka avulla tuoda julki omia ajatuksiaan, tunteuksiaan ja kokemuksiaan sekä jakaa näitä toisten kanssa. Yhteisöllinen teos syntyy siitä, kun toimitaan yhdessä ja kun yksityinen kokemus liittyy osaksi yhteistä. Työskentelyn lähtökohta voi olla esimerkiksi lähiympäristö ja sen tärkeät paikat - tai jokin muu keskustelua ja ajatuksia herättelevä asia. Toiminnan toteuttaminen koulussa voi kuitenkin olla haasteellista, sillä koulu on organisaatio, jolla on omat, usein tiukasti säädellyt toimintatapansa ja vakiintuneen organisaation hitaat liikeradat. Opetussuunnitelmien asettamat vaatimukset sekä koulujen tila-, henkilö- ja aikaresurssit voivat olla yhteisötaiteen ja projektimaisen työtavan rajoituksia – tai mahdollisuuksia. Toimivien yhteistyömuotojen löytäminen koulun ja sitä ympäröivän yhteisön välillä ei sekään ole välttämättä helppoa.

Teemallinen, kulloisenkin ryhmän tai yhteistyökumppanin omista toiveista ja tarpeista lähtevä työskentelytapa on tuntunut tärkeältä ja myös itselleni luonteenomaiselta tavalta toimia. Se, millä tavoin työskentely on päästy toteuttamaan, on muotoutunut kulloisenkin organisaation tai yhteisön tarpeiden ja toimintatapojen mukaan. Kouluyhteistyössä haasteellisinta on ollut toiminnan luonteen sovittaminen koulun päivärytmiin ja tuntijakoon. Luova prosessi ei käynnisty tai pääty kelloon katsomalla. Prosessityöskentelyssä asioille on annettava aikaa edetä ja kehittyä omaan tahtiinsa. Kellon kanssa taiteileminen on - taiteilemista. Tästä syystä tai siitä huolimatta olen jo useamman kerran hakeutunut kouluympäristöön kokeilemaan tätä toisenlaista tapaa tehdä. Olen vakuuttunut siitä, että aikataulullisesti ja organisatorisesti jäykässä organisaatiossakin on haluttaessa mahdollista löytää aikaa ja tilaa tekemiselle. Kellon voi pysäyttää tai minuuttia voi venyttää, jos niin halutaan. Kyse on siitä, mitä pidetään tärkeänä ja miksi.

Kun pohdin yhteisöllisen taideprosessin käynnistämistä paikallisyhteisössämme, Hätälänmäki ja etenkin Tuomelan alakoulun piha vaikutti ihanteel-

liselta ympäristöön suuntautuvan yhteisötaiteen toimintakentältä. Se oli paikka, johon lukemattomilla eri-ikäisillä ihmisillä liittyi omia kokemuksia (ei pelkästään hyviä). Se oli paikka, joka oli muutoksen tilassa: kauan odotettu pihan kunnostushanke oli käynnistymässä. Se oli paikka, jota olisi mahdollista tehdä kauniimmaksi ja esteettisesti mielenkiintoisemmaksi. Se oli paikka, jonka voisi tehdä näkyväksi: näkyvämmäksi siellä arkeaan viettäville ihmisille kuten koulun väelle ja alueen asukkaille sekä paikan tulevaisuuteen vaikuttajille, toisin sanoen suunnittelijoille, virkamiehille ja päätöksentekijöille. Lisäksi se oli uinuva ja räjähtelevä toiminnan paikka. Koulupäivän jälkeen paikka hiljeni ja vaikutti iltaisin jopa kuolleelta, mutta öiden ja viikonloppujen jättämät jäljet kertoivat paikan toisesta luonteesta. Paikka hahmottui mielessäni areenaksi, jolla yö- ja päivämaailma kävivät vuoropuhelua: päivällä rakennettiin ja huollettiin, yöllä rikottiin ja tuhottiin. Keskustelun jäljet, ”viestit” näkyivät ja tulisivat näkymään ympäristössä. Tutkittavaksi jäisi, millaisia jälkiä yhteisellä taiteen tekemisellä saataisiin aikaan ja millaiset jäljet olisivat näkyvämpiä tai pysyvämpiä.

4 INNOSTAMINEN TYÖMENETELMÄNÄ

Innostaminen on sekä filosofinen ajattelutapa, teoreettinen lähestymistapa että käytännön toimintatapa, jota voidaan käyttää ihmisten ohjaamiseen ja erilaisten ryhmien kanssa toimimiseen. Päämääränä on tuottaa muutos parempaan. Esittelen tässä luvussa innostamisen teoriaa ja teorian soveltamista yhteisötaideprojektissa ja opinnäytetyössäni. Perusteoksena olen käyttänyt suomalaisen innostamisen uranuurtajan Leena Kurjen teosta *Sosiokulttuurinen innostaminen* (2000).

4.1 Innostaminen taustateorian ja työkaluna

Innostamisella pyritään muutoksen aikaan saamiseen. Leena Kurki (2000, 19) määrittelee innostamisen toiminnaksi, jolla pyritään parantamaan ihmisten elämän laatua. Innostamisen käsite ei ole yksiselitteinen vaan sille on annettu monenlaisia määritelmiä. Ytimessä on kuitenkin ajatus siitä, että innostamisen kautta voidaan herätellä ihmisten tietoisuutta, organisoida toimintaa ja saada ihmisiä liikkeelle. Innostaminen edistää sosiaalista kommunikaatiota, lisää ihmisten välistä vuorovaikutusta ja kehittää subjekti–subjekti-suhdetta. Innostamisen latinankielinen kantasana on *anima* eli elämä tai elähdyttäminen. Innostamisen voi johtaa myös sanasta *animus*, joka viittaa liikkeeseen ja motivaatioon. Innostaminen kuvataankin usein elämän antamiseksi, toimintaan motivoimiseksi, suhteeseen asettumiseksi tai yhteisön puolesta toimimiseksi. (Quintana; Froufe & Sanchez; Monera teoksessa Kurki 2000, 19.)

Innostamisen lähtökohta on ihmisten oma osallistuminen. Innostamisen tutkimusmetodologiset perusteet liittyvät etnografiseen tutkimukseen, osallistuvaan ja osallistavaan tutkimukseen sekä toimintatutkimukseen. Kurki pitää näitä tutkimusorientaatioita aidossa muodossaan samana kuin innostaminen. (Kurki 2000, 88.) Osallistava metodologia tarkoittaa ihmisten toimimista vuorovaikutuksessa toistensa kanssa yhteisen päämäärän

suuntaan. Innostamisella ja osallistavalla toiminnalla pyritään saamaan aikaan muutoksia yhteiskunnassa. (Mts. 89). Kurjen mukaan (mts. 20) tavoitteena on saada ihmiset huomaamaan, miten heidän toimintansa omassa arjessaan ja lähiyhteisössään liittyy laajempaan yhteisölliseen ja yhteiskunnalliseen toimintaan. Innostamista voidaan pitää kaikkien niiden toimien yhdistelmänä, joiden avulla luodaan sellaisia osallistumisen prosesseja, joiden avulla ihmiset kasvavat aktiivisiksi toimijoiksi yhteisössään. Kurki ei pidä olennaisena rajata innostamisen käsitettä tiukasti vaan pyrkii jättämään innostamisen käsitteen joustavaksi. Jokainen innostaja voi täsmentää sitä oman kokemusmaailmansa ja arkipäivänsä kautta. Kurki kuitenkin tarkentaa, että innostamista ei silti ole mikä tahansa sosiaalialan vapaaehtoistyö, sosiaalinen aktivointi tai ryhmätyöskentelyyn osallistuminen. Innostamisen perustana on humaani, filosofis-ideologinen kehys, josta sen osallistavat menetelmät ponnistavat. Innostaminen perustuu aina suunniteltuun, päämäärätietoiseen toimintaan. (Mts. 20, 27–29.)

Sosiokulttuurinen innostaminen on saanut yleiskäsitteen luonteen, mutta se on vain yksi innostamisen muoto (Kurki 2000, 21). Puhutan myös kulttuurisesta ja yhteisöllisestä, vapaa-ajan, vanhusten, lasten ja nuorten ja marginalisoituneiden ryhmien innostamisesta. Myös koulumaailmassa tapahtuvaa innostamista voidaan pitää omana innostamisen muotonaan. (Mp.) Fermoson (1994) mukaan (Kurki 2000, 14) innostaminen on paitsi kasvatuksellinen toimintamuoto myös asenne. Innostamista voidaan soveltaa kaikilla elämän aloilla. Keskeisiä käsitteitä ovat yhteisöllisyys, osallistuminen, herkistyminen, dialogi, luovuus ja toimintaan sitoutuminen.

4.1.1 Merinon malli

J. V. Merino (Kurki 2000, 23–24) määrittelee innostamisen päätavoitteet ytimekkäästi: innostamisen tavoitteena on (1) herättää henkiin elämää siellä, missä sitä ei ole sekä (2) tukea ja saada liikkeelle niitä kykyjä, jotka jo ovat olemassa.

Innostamisen avainkäsitteet Merinon mukaan ovat *antaa elämä eli innostaa (animar)*, *välittää ja ryhtyä välittäjäksi (intervenir)* sekä *muuttaa laadullisesti (transformar)*.

Innostaminen tarkoittaa käytännössä sitä, että ihmisiä saatetaan yhteen sekä tuetaan yksilöiden kulttuurista luovuutta ja moniarvoisuutta. Se merkitsee myös ryhmien muodostamista, ryhmäprosessien liikkeelle saattamista ja rakenteiden yksinkertaistamista sellaisiksi, että ne auttavat ryhmien itseohjautuvuutta.

Välittäjänä toimiminen merkitsee ihmisten oman luovan osallistumisen tukemista. Menetelminä ovat esimerkiksi sosiaalisten verkostojen synnyttäminen, osallistava suunnittelu, aloitteiden ja neuvottelujen aikaansaaminen, toimintatutkimus sekä paikallisten projektien huolellinen suunnittelu ja toteutus. Näiden menetelmien taustalla ovat erilaiset aktiiviset pedagogiikat.

Laadullinen muuttamisen (*transformaation*) päämääränä on ihmisten asenteiden ja mielenlaadun muuttaminen solidaarisemmiksi. Tavoitteena on vähentää byrokratiaa, keskittämistä ja hierarkioita. Passiivisuutta pyritään muuttamaan aktiivisuudeksi, yksilökeskeisyyttä osallistuvuudeksi, eristäytyneisyyttä ja vastaanottavuutta solidaarisuudeksi, aloitteellisuudeksi ja innovatiivisuudeksi.

(Merino 1997 teoksessa Kurki 2000, 23–24.)

4.1.2 Innostamisen ohjelmointimalli

Leena kurki käyttää innostamisprosessin kuvaamisessa käsitettä sosiokulttuurisen innostamisen ohjelmointi (2000, 118). Ohjelmoinnilla tarkoitetaan haluttavan tulevaisuuden ennustamista ja halutun päämäärän hyväksi toimimista: nähdään haluttu lopputilanne etukäteen ja suunnitellaan tarvittavat toimenpiteet tähän päämäärään pääsemiseksi. Alkutilanne kartoitetaan sosiaalisen diagnoosin avulla. Lopputilanne merkitsee tavoitteiden saavuttamista. Ohjelmoinnin avulla luodaan päälinjat, joiden suuntaisesti toimintojen kirjo suunnitellaan alkutilanteesta kohti lopputilannetta. Toimintoja ei kuitenkaan määrätä tarkasti etukäteen. (Kurki 2000, 118–119.)

Sosiokulttuurisen innostamisen ohjelmointimallista voidaan yksinkertaistaa käytännön innostamistyön peruskaava:

1. kartoitetaan lähtötilanne (tehdään sosiaalinen diagnoosi)
2. päätetään mitä halutaan nähdä tulevaisuudessa
3. suunnitellaan sellainen aktiviteettien kirjo, jolla tähän tulevaisuuskuvaan päästään
4. organisoidaan ja toteutetaan ohjelma ja siihen sisältyvät aktiviteetit
5. arvioidaan prosessia sen kuluessa ja prosessin lopuksi

Kurki muistuttaa, että koska toiminnalla pyritään saavuttamaan yhteisiä päämääriä, on ensisijaisen tärkeää luoda ihmisten välille kommunikaation verkostoja. Innostamisessa on tärkeää ottaa huomioon ihmisten oma elämä ja selvittää heidän omat käsityksensä tilanteestaan ja ongelmistaan. On myös syytä selvittää, mitkä ovat innostajan toiminnalle asettamat tavoitteet. Innostamisessa on aina mukana kolme tahoja: ihmiset, innostaja ja taustatahot kuten vallankäyttäjät tai taustaorganisaatiot. Kurki huomauttaa, että eri osapuolien välillä on usein ristiriitaa, mutta on virhe jättää jokin taho päätöksenteon ulkopuolelle. (Kurki 2000, 118–119.)

Yksinkertaisesti ilmaistuna innostamisella pyritään tiettyyn tavoitteeseen: siinä pyritään herkistämään ihmisiä huomaamaan heille tärkeitä asioita, kehittämään mahdollisimman monipuolista ryhmätoimintaa ja edistämään vuorovaikutusta eri osapuolten välillä. Innostaminen on lisäksi yksi kokeuksellista oppimisen muoto. (Vrt. Kurki 2000, 28, 136.)

4.1.3 Projektit innostamisen työmenetelmänä

Sosiokulttuurisessa innostamisessa projektilla tarkoitetaan ”sellaisen konkreettisten, toisiinsa sidoksissa olevien, koordinoitujen aktiviteettien

yhdistelmää, joiden tavoite on tyydyttää ihmisten tarpeita ja ratkaista heidän ongelmiaan. Sosiaalisten projektien tavoitteena on aina todellisuuden parantaminen.” (Perez Serrano 1997 Kurjen 2000, 120 mukaan). Innostaminen koostuu usein laajemmasta ohjelmasta, jolla voi olla useita alaprojekteja. Vaikka toteutustapa vaihtelee kunkin tapauksen mukaan, projektin organisointi, tavoitteiden asettaminen ja toiminnan suuntaaminen voidaan suunnitella tietynlaisen vaiheistuksen avulla. (Kurki 2000, 120–121.)

Projektin keskusidean selvittäminen on ensimmäinen askel. Keskusideaa pohditaan laajemman yleisteeman valossa. Kaikkien osaprojektien tulee liittyä yleisteemaan. Projektin suunnittelun lähtökohtana on aina ongelma ja projektilla pyritään ratkaisemaan tai helpottamaan kyseistä ongelmaa. Suunnittelu on monivaiheista: ennen varsinaisten aktiviteettien suunnittelua on selvitettävä perustelut, tavoitteet, välitavoitteet, paikka, aika ja resurssit. Leena Kurki korostaa, että

- a) innostamisen suunnittelu on kollektiivinen prosessi, johon kaikki ne, joita toiminta koskee, myös osallistuvat
- b) suunnitelman toteuttamiseen sitoudutaan yhdessä.

Jos näin ei tapahdu, on kyse jostain muusta kuin sosiokulttuurisen innostamisen suunnittelusta, hän toteaa. (Kurki 2000, 120–121.)

Innostamisessa käytettyjen projektien käytännön toteuttamiseen soveltuvat monet ”tavallisen” projektityöskentelyn ja projektinhallinnan periaatteet ja menetelmät. Perusteellisesti, yhdessä tehty suunnittelutyö on tärkeää kaikentyyppisissä projekteissa. Paasivaara, Suhonen ja Nikkilä (2008, 125) näkevät, että suunnittelua tarvitaan projektin kaikissa vaiheissa, ei vain alussa, ja se on osa projektin ohjausta. Projektin ohjausta voidaan kuvata osallistamiseksi, joka on tärkeää projektin ensi vaiheista alkaen. Avainhenkilöiden ja kaikkien keskeisten sidosryhmien sitouttaminen projektin suunnitteluun on olennaista. Paasivaara ym. katsovat, että suunnitteluvaiheessa on hyvä käyttää riittävästi aikaa innostuksen luomiseen, sillä se auttaa toimintaan osallistuvan yhteisön sitouttamisessa. Sitoutunut (työ)yhteisö kokee projektityöskentelyn eheyttävänä toimintana. (Paasivaara ym. 2008, 121–125.)

4.2 Innostamisen soveltaminen Hätälänmäen taidetalkoissa

Edellä kuvatut innostamisen periaatteet on esitetty sosiokulttuurisen innostamisen näkökulmasta. Innostamisen osa-alueet tuntuivat vaativilta ja moniulotteisilta. Ajallisesti ja resursseiltaan varsin rajallista yhteisötaideprojektia varten tavoitteita ja toimintatapoja oli tarpeen miettiä eri perspektiivistä. Jotta rima oman työni aloittamiseen ei olisi noussut liian korkealle, oli ajateltava, että hyvä jos pystyisin työssäni vastaamaan edes pieneen osaan näistä haasteista. Otin kuitenkin tavoitteekseni soveltaa Kurjen teoksessa esitettyä ajattelua ja toimintamalleja yhteisötaideprojektin suunnittelussa ja toteutuksessa. Nähdäkseni nämä periaatteet soveltuisivat myös koulun pihahankkeeseen osallistumiseen ja lasten näkemysten esille nostamiseen. Taidetalkoissa tulisi näkymään projektimaisuus jo rajatun keston vuoksi: toiminta oli tarkoitus toteuttaa syyslukukauden aikana. Myös toi-

minnan organisoinnissa olisi tarpeen käyttää projektiohjauksen menetelmiä. Taidetoiminnan sisältö, muoto, osallistujien määrä ja osallistumistavat sen sijaan olisivat prosessimaisesti tarkentuvaa osuutta. Eri osapuolten näkemysten kuuleminen ennen varsinaisen projektisuunnitelman vahvistamista oli mielestäni oleellista.

Yleisen taustafilosofian lisäksi yritin löytää innostamista koskevia konkreettisia ohjeita, joita voisin soveltaa työssäni. Osallistavista menetelmistä on tarjolla runsaasti aineistoja. Koulussa toimiessani käytin taustamateriaalina mm. opetusministeriön julkaisemaa Osallistuva oppilas - yhteisöllinen koulu -julkaisua ja kehitysyhteistyön palvelukeskuksen Kepan Innostu! Innosta! -aineistoa (Nousiainen & Piekkari 2007; Airaksinen 1998). Innostamisen teorioista poimin käyttökelpoisilta tuntuja ajatuksia ja ohjeistuksia. Muotoilin ”Hätälänmäen taidetalkoiden innostajan huoneentaulun” Leena Kurjen ja J.V. Merinon (Kurki 2000, 24–28) innostamista jäsentävien jaottelujen pohjalta. En saanut tätä ”ohjekirjaa” valmiiksi ennen syksyn toimintaprosessin aloittamista. Kyseiset periaatteet vaikuttivat kuitenkin ajatteluuni ja työskentelyyni piha- ja taidetalkooprojektin suunnittelun ja toteuttamisen eri vaiheissa.

Hätälänmäen taidetalkoiden innostajan huoneentaulu

1. Pyrin herkistämään koulun väkeä ja asukkaita yhteisen ympäristön – koulun pihojen ja tilojen – näkemiseen ja niiden hyväksi toimimiseen. Toiminnassa pyrin luomaan tilanteita, joissa ihmiset pääsevät kohtamaan toisiaan, vaihtamaan ajatuksia ja toimimaan yhdessä.
2. Paikallisen koulu- ja asukasyhteisön innostamisessa pyrin käyttämään sellaisia toimintatapoja, jotka antavat mukana olijoille mahdollisuuden puhua omasta puolestaan, kertoa omia näkemyksiään ja jakaa niitä toistensa kanssa. Ohjaajana tehtäväni ei ole jakaa tietoa vaan osallistua keskusteluun, ohjata ja auttaa ryhmien muodostumisessa ja toimimisessa.
3. Tavoitteenani on nostaa esiin erilaisia tapoja katsoa ja nähdä tuttu ympäristö uudella tavalla sekä tuoda lasten tietoa näkyviin, erityisesti aikuisten ulottuville.
4. Pyrin luomaan ryhmiä, vahvistamaan osallistujien ryhmään kuulumisen tunnetta ja ryhmäidentiteettiä. Tärkeitä ryhmän jäsenyyksiä ovat talkooryhmän jäsenyys, kouluyhteisön jäsenyys ja vanhempain- ja asukasyhteisön jäsenyys.
5. Pyrin herättelemään toimintaan osallistuvien eri osapuolten aloitteellisuutta sekä tukemaan ihmisten osallistumista ja vuorovaikutusta. Innostamisessa pyrin käyttämään aktiivisia, luovia ja kokemuksellisia menetelmiä.
6. Pyrin monipuolisten innostamismenetelmien avulla saamaan aikaan ajatusten vaihtoa ja monipuolista ilmaisua. Pyrin käyttämään sellaisia

toimintatapoja, jotka tekevät ihmisten vuorovaikutuksen ja osallistumisen mahdolliseksi. Tavoitteenani on ongelmien yhteinen ratkaiseminen.

7. Tavoitteenani on etsiä sellaisia keinoja, tiloja ja toimintatapoja, joiden avulla koulu- ja lähiyhteisön jäsenet voivat tuoda esiin itselleen merkityksellisiä asioita omasta ympäristöstään. Yritän suunnitella ja toteuttaa toimintoja yhdessä muiden kanssa niin, että erilaiset äänet pääsevät mahdollisimman hyvin esille. Tavoitteenani on luoda osallistujille kokemus siitä, että jokaisen ääni on tärkeä.
8. Pyrin rakentamaan ja käyttämään tasavertaisia, horisontaalisia vuorovaikutusverkkoja. Pyrin myös välittämään ja koordinoimaan ei-horisontaalista, hierarkkista ja epätasa-arvoista kommunikaatiota.

5 AINEISTO JA MENETELMÄT

5.1 Opinnäytetyön toiminnallisuus ja toimintatutkimuksellisuus

Opinnäytetyön näkökulmasta Hätälänmäen taidetalkoot -projekti oli kouluun ja paikallisyhteisöön tekemäni interventio, jonka avulla tutkin innostamista sekä erilaisten menetelmien soveltuvuutta tällaiseen toimintaan ja yhteistyöhön tässä kyseisessä yhteisössä. Toiminnallisuutta edusti projektin käytännön organisointi ja toteuttaminen eri osapuolten, erityisesti kouluosapuolen kanssa. Tutkimuksellisuutta oli innostamisen teorian soveltaminen yhteisölliseen taideprojektiin sekä sen arvioiminen, miten tämä toimintamuoto soveltui käytettäväksi kyseisten yhteisöjen parissa. Koska toiminta koski rajattua aluetta ja ihmisjoukkoa, oli opinnäytetyö myös tapaututkimus. Työ voidaan nähdä myös kehittämishankkeeksi, sillä sen avulla pyrittiin kehittämään kodin ja koulun välistä yhteistoimintaa.

Opinnäytetyöprosessin alkuvaiheessa yritin rajata innostamisen koskemaan yhteisötaideprojektin käynnistämiseen liittyvää vaihetta ja menetelmiä. Pian ymmärsin, että tällaista rajausta ei olisi mielekästä tehdä, vaan innostamista olisi koko prosessi, eli kaikki se, minkä avulla ihmisiä saataisiin kokoontumaan, toimimaan ja keskustelemaan. Innostamisen päämääränä olisi uusien vuorovaikutustapojen löytäminen, ilmaisukanavan tarjoaminen ja tätä kautta koulun ja paikallisyhteisön yhteisöllisyyden vahvistaminen. Taideprojektin toteuttaminen vaati paljon taustatöitä, kuten ihmisten koolle kutsumista, viestintää eri keinoin, toimintojen suunnittelua, neuvotteluja, materiaalien hankintaa. Lisäksi siihen kuului monenlaisia ”varsinaista” toimintaa, kuten ryhmien toiminnan käynnistämistä, tilaisuuksien organisointia, ryhmien ja toiminnan ohjaamista sekä taidetoimintaan ja muihin aktiviteetteihin osallistumista. Katson, että nämä kaikki toimet olivat innostamisprosessin toiminnallisen vaiheen osa-alueita, joiden kautta toteutin innostamista koulu- ja asukasyhteisössä. Yrittäessäni vastata tutkimuskysymyksiini jouduin tarkastelemaan sekä taideprojektia kokonaisuutena että niitä menetelmiä ja prosesseja, joilla ihmisiä pyrittiin

saamaan mukaan toimintaan. Myöhemmin tarkastelen näitä osa-alueita Kurjen ja Merinon teoreettisten mallien avulla.

5.2 Aineiston keruun suunnitelma ja toteutuminen

Opinnäytetyösuunnitelmassa esittämäni aineistonkeruutavat ja toteutus-suunnitelma toteutuivat pääpiirteissään. Tarkoitukseni oli havainnoida ja analysoida projektin kehittymisprosessia sen eri vaiheissa: käynnistymis-, toiminta- ja päätösvaiheessa. Päämenetelmiä olisivat refleктоivan tutkimuspäiväkirjan pitäminen, osallistuva havainnointi, keskustelut, teema-haastattelut sekä palaute- / asiakastyytyväisyyskartoitus eri menetelmin. Prosessin eri vaiheissa (käynnistys-, toiminta- ja päätösvaihe) olisi tarpeen käyttää hieman eri metodeja, mutta perusmenetelmät, havainnointi ja päiväkirjan pitäminen, kulkisivat mukana kaikissa vaiheissa. Tavoitteena olisi toimia valppaasti ja systemaattisesti ja kirjata havainnot ja huomiot muistiin tuoreeltaan. Toimintavaiheessa aion dokumentoida työskentelyä valokuvaamalla ja mahdollisesti myös videoimalla. Myös taideprojektin aikana tuotetut teokset olisivat yksi aineistotyyppi. Prosessin päätösvaiheessa pyrkisin kokoamaan osallistujapalautetta tarkoitukseen sopivilla osallistavilla ja toiminnallisilla menetelmillä, joita kehittelisin tarpeen mukaan. Loppuhaastattelujen tai syventävien haastattelujen käytön jätin avoimeksi. Suunnittelin kerääväni oppilailta piirroksia ja kirjoitelmia joko toimintavaiheessa tai päätösvaiheessa. Tämä aineisto tuottaisi tietoa lasten saamista osallistumiskokemuksista. Tärkeää olisi hankkia palautetta kaikilta ryhmiltä: oppilailta, opettajilta, vanhemmilta ja asukkailta

Aineiston keruu toteutui pääosin alkuperäisen suunnitelmani mukaisesti. Jouduin kuitenkin rajaamaan runsasta aineistoa raportin kokoamista varten. Esitän tekemäni rajaukset luvussa 5.4. Prosessin aikana kokoamani aineisto koostui refleктоivasta tutkimuspäiväkirjasta, alakoulun talkooryhmässä pidetystä päiväkirjasta, eri osapuolten välillä käymäni sähköpostiviestinnän seuraamisesta sekä keskusteluista ja haastatteluista tekemistäni muistiinpanoista. Haastattelin kolmea opettajaa taidetalkoiden kokonaisuudesta, kokosin alakoulun opettajilta pajapäivän palautteet haastattelu-muodossa ja oppilailta palautelapuilla pajatyöskentelyn lopuksi. Lisäksi kokosin oppilailta piirros- ja tekstipalautteet. Taidepajojen ohjaajina toimineiden ohjaustoiminnan opiskelijoiden palautteet keräsin ryhmässä käydyn palautekeskustelun avulla, jolloin myös välitin koululta saamani palautteet opiskelijoille. Yksi aineistolaji olivat eri osapuolille laatimani kutsukirjeet, ilmoitukset, mainokset, toiminta- ja ohjaussuunnitelmat sekä pitämäni aamunavaukset ja muut puheet. Kulttuurikeskus ARXille toimittamani Hätälänmäen taidetalkoot -projektin osallistujaraportti sekä projektin loppuraportti olivat prosessin aikana syntyneitä dokumentteja, samoin yhteiskoululle tekemäni tiivis raportti.

Myös oppilaat tuottivat projektin aikana paljon aineistoa. Kokosin alakoululaisten pihamiellekartta-aineiston ja tein siihen liittyvät kuvalliset ja kirjalliset yhteenvedot. Alakoululaisten talkooryhmäläiset keräsivät välitunti-puuha- ja leikki-ideoita luokkatovereiltaan. Ylä- ja alakoululaiset täyttivät luokissaan itsenäisesti toive-huoli-miellekartat ja piirsivät pari- tai pienryhmätöinä ”Tapahtui koulun pihalla” -sarjakuvat. Sarjakuvien originaalit

ovat toistaiseksi itselläni, kopioista on tehty kooste, joka on talletettu Tuomelan kirjastoon ja on siellä luettavissa. Muut oppilaiden tekemät teokset, kuten valokuvapajoissa tuotetut kuvat ja tarinat ovat heillä itsellään tai koululla. Yhdessä rakennettu kotaveistos on toimitettu Lasten ja nuorten kulttuurikeskus ARXiin. Lisäksi lasten ja asukkaiden tekemistä teoksista, toiminnasta ja koulun pihoista on koossa runsaasti digitaalista kuvamateriaalia. Käsittelen vain osaa näistä ”tuotoksista” tämän raportin aiheistona.

5.3 Aineiston luonne ja luotettavuus

Osallistuvan havainnoinnin avulla sain kerättyä monentyyppistä tietoa, mutta havainnointi ja muistiinpanojen tekeminen jäivät hajanaisemmaksi kuin olin suunnitellut. Projektin organisointi-, valmistelu- ja ohjaustehtävät veivät suurimman osan ajastani niin koululla kuin asukkaiden ja vanhempienkin parissa. Keskittyneelle havainnoinnille jäi vähän tilaisuuksia. Kutsuisinkin havainnointitapaani enemmän epäsystemaattiseksi ”tuntosarvet pystyssä” -menetelmäksi kuin systemaattiseksi havainnoinniksi. Tällä menetelmällä sain koottua eri tapahtumista ja toimintaympäristöistä mm. paljon tunne- ja ilmapiiritietoa, joka osaltaan vaikuttaa tekemiini tulkeihin ja päätelmiin.

Havainnoinnin perusteella saamani aineiston olen suodattanut päiväkirjamerkintöihin. Aina en pystynyt tekemään muistiinpanoja heti, vaan kirjaaminen jäi iltaan tai pitemmän ajan päähän, mikä vaikuttaa aineiston luonteeseen ja luotettavuuteen. Ehkä on parempi puhua havaintomuistikuvista tai havaintoja reflektoivasta pohdinnasta enemmän kuin varsinaisista havaintomuistiinpanoista. Huomasin, että lapsilta muistiin napatut kommentit ja lausahdukset toivat analyysivaiheessa yllättävän tarkasti mieleen tietyn tunnelman tai tapahtuman. Havainnointiaineistoni ei ole riittävän kattavaa ja luotettavaa eri osapuolten välillä toteutuneen vuorovaikutuksen tutkimiseen. Käytetyistä vuorovaikutustavoista ja viestinnän muodoista sen sijaan sain koottua kattavammin aineistoa.

Aineiston keruuseen ja tekemiini havaintoihin vaikuttivat myös monet eri roolini. Koin usein ristiriitaa eri roolieni - ohjaajan roolin, tutkijan roolin, vertaisjäsenen ja ”vetäjän” roolin - välillä sekä toiminnan aikana että havainnointitilanteissa. Kun olin itse aktiivisesti mukana toiminnassa ja vuorovaikutuksen yhtenä osapuolena, oli havainnointiin vaikeaa keskittyä. Muiden osapuolten tarkkailu arjen tilanteissa ei aina tuntunut edes eettisesti oikealta. Jos itseni oli vaikea välillä tehdä eroa sen välillä, olinko äiti, ohjaaja, innostaja vai tutkija, oli se vaikeaa varmasti myös muista osapuolista. Eettinen pohdinta ja omien toimintatapojeni pohtiminen ja kyseenalaistaminen kulkivat mukana koko prosessin ajan.

5.4 Aineiston rajaaminen

Opinnäytetyötäni varten jouduin rajaamaan aineistosta suppeamman otoksen. Kaikesta kerätystä aineistosta hyödynnän tässä opinnäytetyöraportissa pääosin päiväkirjamaista aineistoa eli tutkimuspäiväkirjojani sekä taidetal-

kooryhmän päiväkirjaa. Osallistujien kokemuksia tutkin palaute- ja haastatteluaineiston avulla. Käytän alakoulun pajapäivästä oppilailta, opettajilta ja muulta henkilöstöltä sekä opiskelijoilta koottua palautetta. Taidetalkoiden kokonaisarviointissa hyödynnän opettajilta saamani teemahaastatteluaineistoa. Koska sähköpostiviestit olivat pääasiallinen tiedonvälitys- ja yhteydenpitotapa useimpien osapuolten välillä, käytän yhtenä lähteenä toiminnan järjestely- ja yhteydenpitoviestinnästä koottua aineistoa. En käsittele aineistossani yksittäisten viestien sisältöä vaan tarkastelen eri osapuolten viestintäaktiivisuutta ja viestien luonnetta. Käsittelem tekemiäni tiedotteita, kutsuja ja puheita yhtenä innostamismenetelmänä. Tarkastelen tässä raportissa myös koulun pihan kunnostushankeen liittymistä taidetalkooprosessiin ja innostamiskysymykseen. Aineistona on päiväkirjoihin kootut muistiinpanot keskusteluista ja tapahtumista sekä sähköposti- ja havainnointimateriaali. Käytän raportissa kuva- ja valokuva-aineistoa pääasiassa vain havainnollistajana eli kuvituksen muodossa.

Käytin edellä kuvattua laajempaa aineistoa prosessin kuluessa toiminnan arvioinnissa sekä suunnitelmien ja sisältöjen kehittämisessä. Systemaattisinta aineiston hyödyntäminen oli alakoulun taidetalkooryhmässä, jossa käytimme aiemmilla kerroilla keräämäämme ja tuottamaamme aineistoa uusien suunnitelmien pohjana.

5.5 Aineiston käsittely

Keräsin prosessin aikana aineistoa monilla eri tavoilla, koska yritin todentaa työskentelyprosessia ja sen kuluessa kehittyneitä ajatuksia mahdollisimman kattavasti. Alkuvaiheessa oli vaikea tietää, mikä osa aineistosta muodostuisi keskeiseksi. On myönnettävä, että aineiston keruutapani muistutti ajoittain enemmän kasaantumismallia systemaattisen keruun sijaan. Yhtenä ajatuksena oli, että kokonaiskuva voisi muodostua sirpaleisenkin aineiston avulla, kunhan sirpaleita olisi runsaasti eri puolilta. Näin aineistoni keruussa ja käsittelyssä mahdollisuuden sovellettuun triangulaatioon. Metodinen tirangulaatio merkitsee useiden menetelmien käyttöä samassa tutkimuksessa, aineistotriangulaatiossa saman ongelman ratkaisemiseksi kerätään useita erilaisia tutkimusaineistoja (Hirsjärvi ym. 2007, 228). Minua viehätti ajatus etnografisen tutkimuksen parissa käytetystä ”tiheästä kuvauksesta”, josta ajattelin voivani tehdä kevennetyn muunnelman. Tiheän kuvauksen käsitettä on käyttänyt mm. antropologi Clifford Geertz (Geertz 1973 Lappalaisen 2007, 9 mukaan). Kevennetty ”tiheä kuvaus” saattoi mielestäni olla eri menetelmien (osallistuvan havainnoinnin, keskustelujen, haastattelujen palautekyselyiden, piirros- ja kirjoitustehtävien sekä kuvallisen dokumentoinnin) avulla kerättyä aineistoa, ja tästä aineistosta tehdyn analyysin pohjalta muodostettavaa kuvaa tutkittavasta ilmiöstä. Eri menetelmin kootun aineiston avulla pyrin vastaamaan asettamaani tutkimuskysymykseen, ”miten innostaa ja innostua”.

Työssäni käsittelem aineistoja pääasiassa laadullisesti. Kuvaan ja analysoin yksittäisiä tapahtumia, tilanteita ja vuorovaikutustapoja. En tee näistä laajoja yleistyksiä vaan pyrin selvittämään, mitä ne kertovat innostamisesta ja innostumisesta tässä projektissa ja käsittelemissäni yhteisöissä. Kvantitatiivista otetta olin ajatellut käyttää miellekartta- ja sarjakuva-aineistojen

analysoinnissa, mutta nämä aineistot rajasin tämän raportin ulkopuolelle. Käsittelen kuitenkin sähköpostiviestejä sekä pajapäivän palautteita osittain kvantitatiivisesti. Oppilaiden piirros- ja kirjoitelmapalautteita käsittelen pääosin kvalitatiivisesti, mutta teen niistä myös määrällisiä vertailuja. Opettajien palautteita käsittelen samoin, etupäässä laadullisesti eli nostan palautteista esiin olennaisia pitämiäni asioita.

5.6 Oheisaineistot ja aineistojen jatkokäsittelymahdollisuudet

Kevään 2008 aikana kerätyt lasten pihadeakartat ja niihin liittyvät kommentit muodostavat laajan ja kiinnostavan aineiston. Prosessin kuluessa tätä aineistoa päästiin jonkin verran hyödyntämään, mutta sen tarkempi tutkiminen jäi tämän työn ulkopuolelle. Laaja aineisto antaisi mahdollisuuksia monentyyppiseen jatkotutkintaan. Syvempää analyysiä voisi tehdä myös syksyn 2008 aikana tuotetuista pihasarjakuvista, lasten pajapäivän töistä ja heidän näitä töitä kuvaavista piirroksista ja tarinoista. Myös *toiveet ja huolet* -miellekarttakyselyn vastaukset ovat kiehtova aineisto, jota analysoimalla saataisiin monipuolista tietoa juuri tämän koulun oppilaiden käsityksistä. Oppilaiden käsitykset koskevat monia teemoja, jotka liittyvät kotiin, kouluun, ystäviin, haaveisiin, harrastuksiin - pelkoihin ja toiveisiin. Taidetalkoissa nämä olivat ympäristötaideteosten aineistoa (kuva 1). Lasten ja nuorten ilmaisemat ajatukset voisivat antaa kimmokkeen uusille kehittämistehtäville tai taiteellisille jatkotulkinnoille. Ehkä hämeenlinnalaisen nuorten käsityksiä voitaisiin verrata jonkin toisen paikkakunnan nuorten näkemyksiin. Niin ikään olisi mahdollista vertailla yhteiskoulun oppilaiden esittämiä toiveita näyttely-yleisöltä saatuihin toiveisiin. Näitä toiveita saatiin koottua ARXin näyttelyssä, jossa myös yleisö pääsi kiinnittämään omia viestejään *Toiveiden kota / Toiveiden tiipii* -teokseen (ks. kuva 25). Aineistossa on viestejä sadoilta eri-ikäisiltä ”haaveilijoilta”.

Olen saanut oppilailta luvan käyttää näitä aineistoja taidetalkooprosessissa ja opinnäytetyöni aineistona sekä kuvituksena. Jotta muuntyyppistä jatkotutkimusta tai jatkokäsittelyä voitaisiin ajatella, olisi aineiston uutta käyttötarkoitusta varten pyydettävä oppilailta lupa. Tässä työssä joudun kuitenkin käyttämään tiivistä rajausta: käsittelen ja analysoin teos-, kuva- ja tekstiaineistoja vain niiltä osin kun ne liittyvät tutkimuskysymyksiini ”miten innostaa ja innostua”.

KUVA 1 Pihateokset koottiin oppilaiden ajatuksista: huolista ja haaveista.

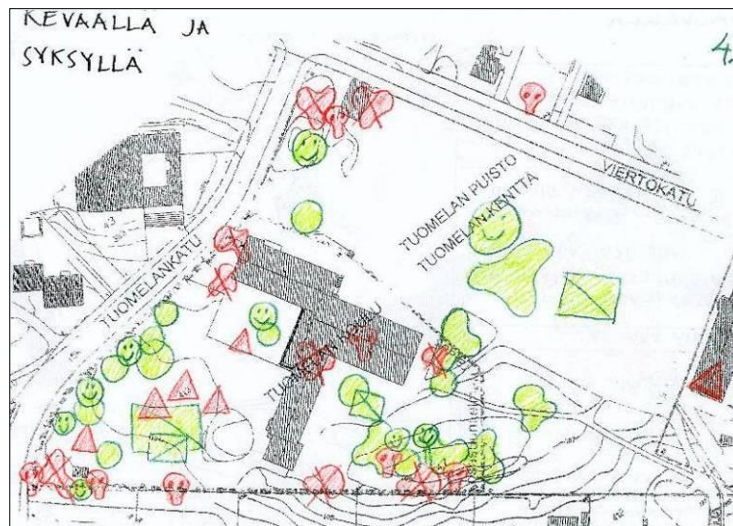
OSA III KÄYTÄNTÖ JA TULOKSET

6 TAIDETALKOIDEN TOIMINTAPROSESSIN KUVAUS

Tässä luvussa esittelen taidetalkoiden toimintaprosessin kronologisen kulun ja nostan siitä esiin asioita, jotka liittyvät innostamiseen. Nämä ovat opinnäytetyöni ongelmanasettelun kannalta keskeisiä kohtia.

6.1 Kevät: alkukartoitukset

Alkuvuosi 2008 kului koulu- ja asukas yhteistyön suunnitteluun ja käynnistämiseen. Suunnittelin tulevaa taideprojektia ja pihan kunnostussuunnitelmiin osallistumista yhdessä koulun - rehtorien, oppilaskunnan edustajien ja yhdysopettajan - sekä vanhempien ja asukkaiden edustajien kanssa. Huhti-toukokuussa toteutettiin oppilaiden pihaiden kartoitus ja esiteltiin kartoituksen pohjalta tehtyä yhteenvetoa asukastilaisuudessa. Oppilaskunnan edustajat esittelivät oppilaiden näkemyksiä. Kuvassa 2 on yhteenveto neljännen luokka-asteen tekemistä kartoista. Tilaisuuteen kutsuimme vs. kaupunginarkkitehti ja hankkeen arkkitehti-pääsuunnittelija selostivat alustavia suunnitelmia. Järjestettiin myös pihatapahtuma asukas yhdistyksen ja luokkatoimikuntien yhteistyönä. Aloitin syksyllä jatkettavan taideprojektin ja oppilaiden pihahankkeeseen osallistumisen suunnittelua rehtorin ja oppilaskunnan yhdysopettajan kanssa, mutta suunnittelu jäi hyvin alkuvaiheeseen. Kevään lopussa tulevan projektin aihe oli *Hätälänmäen taidetalkoot. Tarinoista tekoihin*. Taidetalkootoimintaa oli tarkoitus järjestää HYKin alakoulun, kotien ja asukkaiden keskuudessa. Opinnäytetyösuunnitelma hyväksyttiin huhtikuun lopussa, jolloin sain koulun rehtorilta tutkimusluvan ja solmin koulun kanssa toimeksiantosopimuksen.

KUVA 2 Kooste 4.-luokkalaisten oppilaiden pihakartoista.

6.2 Kesä: teoriaan perehtyminen ja projektin käynnistäminen

Kesällä kokosin teoreettista viitekehystä työlleni paneutumalla mm. innostamisen ja yhteisötaiteen ajatuksiin ja menetelmiin. Tarkensin myös käsitteiksiäni opinnäytetyöprosessin ja taideprojektin välisestä yhteydestä. ja Suunnittelin työn tutkimuksellista osuutta, mm. toimintatapoja ja aineistonkeruumenetelmiä.

Projektin valmistelu käynnistyi koululla elokuussa. Järjestin tapaamisia rehtorien, ylä- ja alakoulun oppilaskuntien yhdysopettajien ja oppilasedustajien kanssa. Tapasin myös yläkoulun äidinkielen ja taito- ja taideaineiden opettajia. Rehtori nimesi kuvataiteen opettajan taidetalkoiden yhdyshenkilöksi. Alakoulun puolella yhteyshenkilöni olisi oppilaskunnan yhdysopettaja. Taidetalkoiden teema muuttui tarinoiden keräämisestä ja pihateosten valmistamisesta Yhteiskoulun juhlavuositeemaan ja tapahtumiin sopivaksi. Tarinoiden keruun ja työstämisen katsottiin vaativan liikaa aikaa ja valmisteluja. Juhlavuoden tapahtumien sisällön toivottiin liittyvän koulun historiikkiin. Taidetalkoiden haluttiin koskevan koko kouluyhteisöä, sekä ala- että yläkoulua. Lukion osallistuminen jäi vielä pohdintaan. Käynnistin rahoitus selvitykset ottamalla yhteyttä kulttuurikeskus ARXiin.

6.3 Syyskuu: ryhmien kokoaminen

KOULU

Suunnitelma tarkentui koululla: Taidetalkoiden haluttiin tarjoavan yhteisöllistä taidetoimintaa koko koululle ainakin marraskuussa viikolla 45 pidettävän juhla viikon aikana. Kuvataiteen opettaja olisi viikon aikana käytettävissä taidetyöskentelyn ohjaamiseen ja muihin tarvittaviin toimiin. Muiden taidetapahtumien, esimerkiksi työpajojen tai asukastapahtumien ajankohdat eivät vielä selvinneet. Selvitin mahdollisuuksia saada oppilaat mukaan toiminnan suunnitteluun: sovin oppilaskuntien yhdysopettajien kanssa oppilaskuntien edustajien tapaamisista. Käynnistin ylä- ja alakoulun taidetalkooryhmien kokoamisen. Viestitin taideprojektista ja siihen liittyvästä toiminnasta ylä- ja alakoulun opettajille tiedotekirjeillä (liite 1). Sovimme, että alakoulun oppilaskunnan edustajat esittelivät projektia omille luokilleen. Oppilaiden talkooryhmät saatiin koottua ja ensimmäiset kokoontumiset pidettiin. Yhteisiä suunnittelupalavereja opettajien kanssa ei saatu järjestymään. Ilmoitin olevani paikalla opettajien huoneessa tiettyinä aikoina keskustelua ja kysymyksiä varten. Keskustelua ei syntynyt. Tein ARXille koulun kampusavustushakemuksen. Projektille myönnettiin 2000 euron projektiavustus.

ASUKKAAT

Kutsuin asukasyhdistyksen väkeä koolle syyskuun puolivälissä keskustelemaan Taidetalkoista. Pidin ryhmälle elämyksellisen-toiminnallisen karttakävelyn lähimetsässä. Kerroin ympäristötaiteen menetelmistä ja kouluyhteistyöstä. Mietittiin asukkaiden keinoja osallistua. Vaikutelmaksi jäi, että suunnittelu- ja valmistelutöihin ei ihmisillä juurikaan olisi aikaa. Valmiiseen toimintaan tai tempaukseen osallistuttaisiin mielellään, jos ajankohta

olisi sopiva. Tutustuin Tuomelan kirjaston kirjastonhoitajiin, joiden kanssa kävimme innostavia keskusteluja erilaisista yhteistyömuodoista. Kokosin taustatietoa alueen lasten ja nuorten tilanteesta haastatteleamalla koulun terveydenhoitajia ja kuraattoria syys-lokakuun vaihteessa.

VANHEMMAT

Aloitin yhteistoiminnan käynnistämisen koulun vanhempien kanssa. Vastauksena taidetalkootiedotteeseeni ja sähköpostiviesteihini ilmeni, että suurin osa vanhempainyhdistyksen edellisen kauden edustajista oli jättäytymässä pois toiminnasta. Tämä hidasti yhteistoiminnan käynnistymistä. Ryhdyin kokoamaan uutta porukkaa koolle. Keinona käytin koteihin jaettavaa vanhempainyhdistyksen kokouskutsua, johon kirjoitin vanhemmille osoitetun vetoomuksen lähteä toimimaan Hätälänmäen lasten ja ympäristön hyväksi (liite 2). Kutsun jakelussa ja koulun verkkosivujen päivittämisessä ilmeni ongelmia, joten suurin osa vanhemmista sai kutsun vasta muutamaa päivää ennen tilaisuutta.

TAIDETOIMINTA

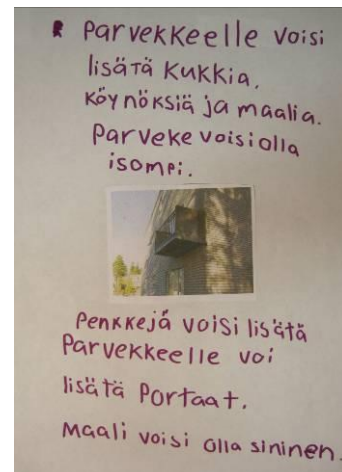
Jatkoin perehtymistä ympäristötaiteen projekteihin ja toimintatapoihin. Hahmottelin vaihtoehtoisia teosideoita ja toimintamalleja. Yritin saada kokoon ”taiteellista tukiryhmää”, jossa voitaisiin suunnitella toiminnan sisältöjä yhdessä.

VIESTINTÄ

Hoidin yhteyksiä eri tahoihin sähköpostin, tiedotteiden, tapaamisten ja ryhmäkokoonantumisten avulla. Rekrytoin ohjaustoiminnan opiskelijoita mukaan projektiin sähköpostitiedotteiden ja opettajakontaktien avulla.

KUVA 3 Talkooryhmässä tutkittiin pihvoja ja tehtiin kohennusehdotuksia.

6.4 Lokakuu: virittäminen

KOULU

Alakoulun talkooryhmät kokoontuivat lokakuussa kolme kertaa. Mukana oli 34 lasta 1.–6.-luokilta. Ryhmissä kehitettiin leikki- ja toimintaideoita välitunneille, tutkittiin ja valokuvattiin pihoja ja ankeita paikkoja, oppilaat tekivät kehitysehdotuksia ja luonnoksia kohennuskohteista (kuva 3). Alakoulun oppilaskunta lähetti kaupunginarkkitehdille kysymyksiä pihasuunnitelman edistymisestä. Kaupunginarkkitehti kutsuttiin koululle vastaamaan oppilaiden pihoja koskeviin kysymyksiin 9.10. Tilaisuuden jälkeen monet oppilaat olivat sitä mieltä, että heidän näkemyksensä ja ehdotuksensa eivät näkyneet suunnitelmassa juuri ollenkaan. Eniten huolta aiheutti tieto pihan asfaltoinnista ja pysäköintialueen laajentamisesta. Kasvillisuudesta ja tulevista pihaleikkivälineistä ei saatu varmaa tietoa.

Yläkoulun taidetalkooryhmään ilmoittautui kymmenen oppilasta 7.–9.-luokilta. Kokoontumisia pidettiin kaksi. Suunniteltiin oppilaiden osallistumista juhlaviikon taidetalkoojärjestelyihin. Aika ei riittänyt toiminnan sisällön suunnitteluun oppilaiden kanssa.

Viritin kontakteja koulun opettajakuntaan. Yritin selvittää koululla pidettävien erilaisten opettajakokousten sisältöjä ja ajankohtia, viestintäkäytäntöjä ja kehittää viestintään tehokkaita keinoja. Otin osaa juhlaviikkojen suunnittelutoimikunnan kokouksiin. Ensimmäinen tapaamiseni koulun koko opettajakunnan kanssa järjestyi vasta 23.10., jolloin opettajat odottivat jo selviä ohjeita juhlaviikolle 4.11. suunnitellun pajapäivän järjestelyistä ja juhlaviikon ohjelmasta. Valmistelu-aikaa todettiin olevan liian vähän, ja pajapäivät päätettiin siirtää toteutettaviksi yläkoulussa 20.11. ja alakoulussa 27.11. Alakoulun pajojen ohjauksesta huolehtisivat ohjaustoiminnan opiskelijat, yläkoululla opettajat. Lupasin antaa pajojen suunnitteluun konsulttiapua. Pyysin kokouksessa taito- ja taideaineiden opettajilta apua juhlaviikon ja taidepajojen ohjelman suunnittelua ja valmisteluita varten. Vaihtelevan kokoinen suunnitteluryhmämme kokoontui muutaman kerran ja keskustelua käytiin sähköpostin välityksellä.

VANHEMMAT

HYKin vanhempainyhdistyksen vuosikokous pidettiin 23.10. Paikalle tuli viitisentoista vanhempaa, mikä oli enemmän kuin muutamana aiempina vuotena, mutta tuhannen oppilaan koulussa tämä ei kuitenkaan ollut kovin suuri joukko. Vanhempainyhdistys on sekä peruskoulun että lukion vanhempien yhdistys. Rehtori tiedotti kokouksessa koulun pihojen kunnostuksen toimenpiteistä ja aikatauluista. Työt alkaisivat marraskuun alussa. Kerroin taidetalkoista ja esitin vanhempien osallistumista juhlaviikon pihatapahtuman järjestämiseen. Seuraavissa kokouksissa vanhemmat lupautuivat mukaan mm. makkaranpaistajiksi, kukkasipulien hankintaan ja eri toimintapisteiden ohjaajiksi. Sain tapahtumajärjestelyihin mukaan myös esikoululaisten vanhempia sekä iltapäiväkerhon ohjaajia Lasten liikunnan tuki ry:stä. Olin laatinut koulun nettisivuille kuvallisen esittelyn taidetal-

koista syyskuussa (liite 3). Sivujen päivittämisen kanssa oli ongelmia, ja tiedote ilmestyi sivuille vasta lokakuun lopulla Tiivis teksti juhlatalkoista ja taidetalkoista saatiin myös koulun etusivulle.

PIHAHANKE

Pihojen kunnostushanke oli edennyt hallintokoneistossa omaa tahtiaan. Asukkaat saivat tietoa valmistuneista suunnitelmista 22.10. pidetyssä tilaisuudessa, jonka kutsui kokoon Hätilän-Sairion asukasyhdistys ja Hätilän päiväkodin vanhempaintoimikunta. Tilaisuudessa pihasuunnitelmaa ehditettiin vain sivuta, mutta virkamiesten viesti oli selvä: suunnitelma on valmis ja toteutus tehdään sen mukaisesti, mikäli rahoitus järjestyy. Suunnittelijat katsoivat, että asukkaiden ja oppilaiden näkemyksiä oli huomioitu suunnitelmassa. Moni meistä asukkaista oli asiasta eri mieltä. Nähdäksemme suunnitelmaa oli valmisteltu kesän aikana, jolloin asukkaiden ja koululaisien osallistuminen asian käsittelyyn oli mahdollisimman hankalaa. Suunnitteluryhmästä ei ollut otettu yhteyttä asukkaisiin kevään tilaisuuden jälkeen eikä oppilaiden ehdotuksista ollut esitetty lisäkysymyksiä tai kommentteja.

ASUKKAAT

Lokakuussa tapasin Itäisen Hämeenlinnan aluetyöryhmän jäseniä. Kerroin taidetalkoohankkeesta ja selvitin nuoriso- ja sosiaalitoimen ja koulujen välisiä yhteistyömuotoja. Aloin kehittää Hätilänmäen sunnuntait - kohtaamispaikkaideaa, jossa lapsiperheet voisivat tavata toisiaan ulkoilun ja vapaan kanssakäymisen muodossa. Ajattelin, että näin saattaisin myös saada käyntiin pihataideteosten suunnittelun asukkaiden kanssa. Suunnitelma jäi raakileeksi, kun en löytänyt riittävästi aikaa sen edelleen kehittelyyn. Muutama asukasyhdistyksen perhe ilmaisi kiinnostuksensa, mutta käytännössä aikaa tapaamisille ei löytynyt. Osallistuin Hätilän asukastilaisuuden koolle kutsumiseen ja tilaisuuden järjestelyihin. Tilaisuus oli nimeltään ”Toteutuuko kaupungin motto: Hyvä arki asuu Hämeenlinnassa?” Sain taidetalkoista ja marraskuun juhlatalkoista tapahtumista kertovan tekstin mukaan asukasyhdistyksen kirjjeeseen, joka jaettiin 800 talouteen.

TAIDETOIMINTA

Talkoiden taidetoiminnan suunnittelu ja toteuttaminen edistyivät vähä vähältä, mutta en ollut vielä saanut kokoon suunnitteluryhmää. Totesin oman kapasiteettini suoriutua kaikista tehtävistä riittämättömäksi. Aloin etsiä apua taidetoiminnan sisällön tuottamiseen. Tiedustelin kuvataide- ja käsityökoulu Aimo-koululta kiinnostusta osallistua taidetalkoisiin. Kuvataidekoulun puolella tiedustelu ei tuottanut tulosta, mutta käsityökoulun ryhmästä lupautui neljä 8.-luokkalaista tyttöä mukaan alakoulun pajojen apuohjaajiksi. Kävin Helsingissä Megapolis-kaupunkitapahtumassa, jossa tapasin kaupunkitaiteilija Meiju Niskalan. Hänestä sain erinomaisen ”taidementorin”. Kutsuin hänet Hämeenlinnaan pitämään innostavan menetelmätyöpajan kaupunkitaiteesta yhteiskoulun opettajille ja pajapäivän ohjaajiksi tuleville ohjaustoiminnan opiskelijoille. Tavoite oli herättää ohjaajien ja opettajien kiinnostus yhteisötaiteeseen, erityisesti kaupunkiympä-

ristöön sijoittuvan taiteen mahdollisuuksiin ja Hätälänmäki-teemaan sekä saada tuotettua konkreettisia ideoita pajapäiviä varten. Workshop pidettiin Hämeenlinnan yhteiskoululla 28.10. Osallistujia oli 20 henkilöä.

Järjestin alakoululla kolme valokuva- ja tarinatyöpajaa, joihin otti osaa kaksi pienryhmäluokkaa sekä 4.- ja 5.-luokka. Työpajoissa tutkittiin pihaympäristöä eri tavoin. Teemoina olivat toiminta ja seikkailu, oma ”olokolo” ja draamallinen lelopaja ”Mitä ihmettä?”. Pajoissa lapset kuvasivat toisiaan ja tekivät kuvallisia tarinoita pienryhmissä. Töitä jatkettiin luokissa eri tavoin, mm. maalaamalla, kirjoittamalla. Tavoitteeni oli luoda lapsille uusia näkökulmia tuttuun ympäristöön ja saada heidän ajatuksiaan näkyviksi. (Kuva 4).

Tarinoita oli tarkoitus jakaa myös Tuomelan kirjastossa järjestetyssä *Leikin paikat* -tarinaillassa 20.10. Kirjasto ja asukasyhdistys olivat kanssani järjestämässä tilaisuutta. Osallistujia oli viitisentoista, joista suurin osa oli asukasyhdistyksen väkeä.

KUVA 4 ”Minun olokoloni oli kiven päällä. Siellä oli fantastinen tunne.”

VIESTINTÄ

Tiedotin tulevasta toiminnasta asukkaille ja vanhemmille sähköpostiviesteillä ja kokouksissa sekä vapaamuotoisissa keskusteluissa. Koulun sisäistä viestintää hoidin paperisten tiedotteiden ja sähköpostin avulla. Sain tiedon kaikille opettajille jaettavasta sähköisestä viikkokirjeestä, johon voisin lähettää materiaalia. En pystynyt käyttämään tätä kanavaa, sillä tiedottamistarpeiden ja kirjeen jakelun ajoitukset eivät sopineet yhteen. Itse en ollut kirjeen jakelulistalla, joten jäin ulkopuolelle sen kautta välitetystä informaatiosta. Ohjaustoiminnan opiskelijoihin ja opettajiin pidin yhteyttä sähköpostin välityksellä. Oppilasviestintää hoidettiin talkooryhmien avulla.

Ulkoista tiedottamisen muodot olivat koteihin jaettavat tapahtumatiedotteet, tiedotteet koulun kotisivuilla, Aiomokoululle lähetetyt talkoiden esittely- ja rekrytointikirjeet. Medialle en ollut ehtinyt lähettää tiedotetta, mutta asukaskirje taidetalkootietoineen toimitettiin myös medialle, samoin tiedot tulevasta asukastilaisuudesta. Kirjaston tarinaillasta tiedotettiin koteihin lähetetyillä mainoksilla sekä mainostamalla kirjastossa ja kirjaston nettisivuilla. Tilaisuus oli myös mainittu asukaskirjeessä. Hätälän päiväkodin

vanhempaintoimikunnan aloitteesta lähteneen tapahtuman suunnittelu- ja organisointi hoidettiin lähes pelkästään sähköpostien avulla. Kymmeniä viestejä kulki päivittäin eri suuntiin ja jossain vaiheessa jouduin ilmoittamaan, että minun on hoidettava myös muita asioita. Huomasin joutuneeni myös kuntavaalityöhön mukaan; tilaisuuden aktiivisimmat järjestäjät olivat vaaleissa ehdokkaina.

6.5 Marraskuu: toiminta

Taidetalkoiden näkyvimvät tapahtumat ajoittuivat marraskuulle, juhlaviikon ajalle 3.–7.11. ja pajapäiviin, jotka pidettiin 22.11. ja 27.11. Tuomelan kirjastossa järjestettiin 20.11. tarinailta ”Leikin paikat”. Tapahtumaviikkoa edelsi tiivistyvä suunnittelu- ja valmistelurupeama, jonka aikana moninaiset teosideat hioutuivat toteutettaviksi teoksiksi. Vielä tapahtumaa edeltäneellä viikolla jouduin muokkaamaan yhdessä opettajasuunnitteluryhmän kanssa päätetyn teosidean uuteen muotoon. Olin todennut sinänsä hyvän idean liian epävarmaksi toteuttaa. Oppilaiden kotoaan tuomista tavaroista koottava pyramidiveistosidea muuttui oppilaiden ajatuksista koottavaksi ”Toiveiden kota” -teokseksi. Tämä viime hetken muutos aiheutti hämmennystä suunnitteluun osallistuneissa.

KOULUN YMPÄRISTÖTEOKSET

Juhlaviikon 3.–7.11. aikana järjestettiin koulussa ja sen ympäristössä monenlaista toimintaa. Taidetalkoiden perusajatus oli tuottaa yhteistä ympäristöä ”Hätälänmäkeä” elävöittäviä teoksia ja tuoda näkyväksi alueen asukkaiden ajatuksia omasta elämästään ja ympäristöstään. Näistä lähtökohdista tuotettiin ylä- ja alakoululaisten yhteisteoksena toiveiden kota ja huolipuu, joihin jokainen oppilas sai kirjoittaa ja kiinnittää oman ajatuksensa. Teokset rakennettiin ylä- ja alakoulua yhdistävän metsäisen pihan puolelle, jossa niiden oli tarkoitus herättää ohikulkijoissa ihmetystä ja piristää pihan ilmettä. Kotaa olisi mahdollista käyttää myös majaleikeissä. Ilkivallan takia kotateos kuitenkin siirrettiin pian sisätiloihin. Huolipuun (”Itkupihlajan”) värikkäät viestipampulat sen sijaan saivat olla melko hyvin rauhassa. Kuvasin teosten valmistamista viikon aikana. (Kuvat 18–20).

Pohjustin työskentelyn oppilaille esittelemällä taidetalkoiden idean ja sen, miten toiminta liittyy Hätälänmäkeen. Hoidin esittelyn keskusradion kautta ja opettajille jakamani tiedotteen avulla. (Liitteet 4 ja 5). Oppilaiden toiveiden ja huolten keruu pohjustettiin luokissa mielikuvakarttatyöskentelyllä. Kukin oppilas kokosi omaan karttaansa huoliaan ja haaveitaan ja valitsi niistä yhden mukaan yhteisiin teoksiin. Oppilaiden ajatuksia kouluympäristöstä kerättiin ”Tapahtui koulun pihalla...” -sarjakuvilla, jotka 1–9-luokkien oppilaat toteuttivat pari- tai pienryhmätöinä. Pyysin oppilaita merkitsemään, saako heidän miellekarttojaan tai sarjakuvia käyttää opinnäytetyön aineistona tai kuvituksena. Sarjakuvien tarkempaa analysointia tai niiden esillepanoa koulun tiloihin ei saatu mahtumaan talkootuntien piiriin. Kokosin myöhemmin sarjakuvat yhteiseen kansioon, jonka toimittiin Tuomelan kirjastoon. Viikko päätettiin *Perheiden perjantai* -tapahtumaan, johon otti osaa yli sata henkeä, pääasiassa alakoululaisia ja heidän perheenjäseniään. Myös muita asukkaita oli mukana.

KUVA 5 Hätilänmäellä oli yökasvot ja päiväkasvot.

Kouluaikana toteutetussa toiminnassa olivat mukana koulun kaikki oppilaat. Yläkoulun taidetalkooryhmän kymmenen jäsentä valmistelivat pihataideteokset, osallistuivat kotaveistoksen rungon rakentamiseen ja ohjasivat luokkia toimintapäivinä. Kuvataideopettaja ohjeisti luokat ja koordinoi järjestelyitä. Teosten suunnitteluun ja toiminnan organisointiin osallistuivat yläkoulun kuvataide-, tekstiili- ja teknisen työn opettajat. Oma osuuteni oli teosten lopullinen suunnittelu, tekniikoiden valinta, materiaalien hankinta ja rakentamisen ohjaaminen. Tein myös opettajille toimintaohjeet luokkien työskentelyä varten ja toimitin luokille sarjakuva- ja miellekarttalomakkeet. Viikon aikana havainnoin, ohjasin sekä dokumentoin toimintaa valokuvaamalla. Lisätyönä käytin useita tunteja kotaveistoksen korjaamiseen öisten ilkeilytapausten jälkeen (kuva 5). Sain korjaus- ja rakentelutöihin apua myös kotijoukoiltani. Korjaamiseen kuluneen ajan takia en saanut järjestettyä alakoululaisille muuta pihataidetyöskentelyä, kuten risu- ja pajutöitä, joita olin myös suunnitellut.

VANHEMMAT JA ASUKKAAT

Vanhempainyhdistys järjesti *Perheiden perjantai* -tapahtuman koulun kentällä. Myös asukasyhdistyksen jäseniä ja perheitä sekä joitakin esikouluikäisten vanhempia oli mukana illan järjestelyissä. Lasten liikunnan tuki ry:n iltapäiväkerhosta saatiin mukaan ohjaaja ja käyttöön peli- ja leikkivälineitä. Yläkoulun opettajan ja vanhempien lahjoituksina hankkimia kukkasipuleita istutettiin koulun kentän liepeille ja kentän verkkoaitaa käytettiin pajuteoksilla. Oppilaille ja vanhemmille oli jalkapalloturnaus ja virvokkeiksi tarjottiin makkaraa ja mehua. Lapsen oikeuksien päivänä 20.11. järjestetty Tuomelan kirjaston tarinailta *Leikin paikat* kokosi lähinnä asukasyhdistyksen väkeä ja muita aikuisasukkaita. Muutama alakoulun oppilas isoäiteineen oli lähtenyt mukaan. Oppilaiden vanhempia, lukuun ottamatta asukasyhdistykseen kuuluvia ei paikalla ollut, ei myöskään yhtään opettajaa. Ilmeni, että samalle illalle oli useita YK:n teemapäivään liittyneitä lastentapahtumia.

VIESTINTÄ

Olin luonut eri osapuoliin yhteyksiä paitsi asukaskirjeen ja sähköpostiviestittelyn avulla, myös suorilla kontakteilla eli ”pihaparlamenttimetodilla”, jonka olin kokenut hyvin toimivaksi. Koulun pihalla tapasi sekä oppilai-

den että esikoululaisten vanhempia, kun oli sopivaan aikaan paikalla. Välituntien aikana pystyi käymään keskusteluja myös oppilaiden ja opettajien kanssa. Lähetin viikon ohjelmasta ja tulevista pajapäivistä mediatiedotteen paikallisille tiedotusvälineille. Juhlaviikon aikana ilmestyi juttu Hämeen Sanomissa. Tapahtumista oli mainoksia myös Tuomelan kirjastossa. Tapahtumista lähti oppilaiden mukana tiedotteita koteihin ja aktivoin oppilaita mukaan pihatapahtumaan myös keskusradion avulla. Oppilaat maalasivat pihatapahtumaa mainostavia tekstejä vanhoihin vaatteisiin, jotka ripustettiin kenttää kiertävään aitaan (kuva 12).

PIHAHANKE

Alakoulun talkooryhmä kokoontui vielä kolme kertaa juhlaviikon jälkeen. Istutimme oppilaiden kanssa pihatapahtumasta yli jääneitä kukkasipuleita koulun pihalle. Virkamiesten kyselytunnin 9.10. jäljiltä päätimme oppilaskunnan edustajien kanssa vielä koota oppilaiden muutosehdotuksia ja toimittaa ne eteenpäin. Kokoontumiset sovittiin iltapäiviin koulun jälkeen niille, jotka pääsisivät paikalle. Osanottajia ilmaantui niin vähän, että kehittämisehdotuksia ei saatu kokoon. Lupasin viedä asiaa eteenpäin vanhempainyhdistyksen kautta. Vanhempainyhdistyksen jäsenet eivät saaneet selvitettyä suunnitelmien käsittelyaikataulua eikä asian käsittely edennyt. Osa vanhemmista tuntui luottavan siihen, että asia on hyvällä mallilla.

PAJAPÄIVÄT

Pajapäivät, joissa oli tarkoitus käsitellä Hättilänmäkeä eri tavoin, oppiaineita yhdistellen, taiteen menetelmiä käyttäen ja luovuutta hyödyntäen, pidettiin yläkoulussa 22.11. ja alakoulussa 27.11. Tavoitteena oli ollut saada asukkaita ja perheitä mukaan toimintaan.

Varsinkin yläkoulussa toteutus poikkesi paljon alkuajatuksesta, mutta suunnitteluun käytettävissä olleisiin resursseihin nähden toteutus oli perusteltu. Olin esittänyt ajatuksen, että pajaryhmiä ei muodostettaisi luokkajakojen mukaan vaan kokoamalla ryhmät eri luokkien ja luokka-asteiden oppilaita. Ajatuksena oli edistää kanssakäymistä oppilaiden välillä ja sekoittaa normaaleja rutiineja. Yläkoulussa opettajat voisivat tehdä yhteistyötä ainerajojen yli ja alakoulussa opettajat osallistuisivat eri-ikäisistä oppilaita muodostettujen ryhmien toimintaan. Koska oppilaita oli yli kahdeksan sataa, päätettiin jakaa oppilaat ryhmiin arpomalla. Yläkoulussa käsityönopeettaja suoritti jaottelun, alakoulussa minä tein ryhmäjaot. Opettajien näkemyksiä kuunneltiin ja joitakin uusjärjestelyitä tehtiin.

Pajojen sisältöjä oli tarkoitus suunnitella alakoulussa oppilailta saatujen pihaidoideiden ja muutosehdotusten pohjalta, yläkoulussa eri aineita yhdistellen ja Hättilänmäen ympäristöä teemana käyttäen. Koulun historiikkiin liittyneet ajatukset olivat suurelta osin jääneet pois, sillä yhteissuunnittelulle ei juuri ollut varattu aikaa. Yläkoulussa oli päätetty opettajien suunnittelevan pajat 3–4 opettajan ryhmissä. Itse ehdin vain pistäytyä koulussa kyseisenä suunnittelupäivänä. Meiju Niskalan pitämä kaupunkitaiteen menetelmätyöpaja tuotti aiheita lähinnä taito- ja taideaineiden pajoihin, sillä muiden aineiden opettajia ei koulutukseen osallistunut (kuva 6). Yläkou-

lun pajapäivä järjestettiin lauantaikoulupäivän aikana, jolloin useimmat oppilaat osallistuivat kahteen pajaan. Jotkut ryhmät tekivät pitemmän retken koulun ulkopuolelle. Oppilaiden vanhempia pajapäivään ei kutsuttu. Kävin muutamassa yläkoulun pajassa valokuvaamassa. Alakoululla pidettiin lauantaikoulupäivänä avoimien ovien päivä sekä kirpputori ja buffetti, jotka olivat luokkatoimikunnan järjestämiä.

KUVA 6 *Yläkoulun pajoissa syntyi muun muassa polkupyöräkoreografiaa ja kunniamerkkejä ansioituneille hykkiläisille.*

Alakoulussa sovin pajapäivän rakenteesta apulaisrehtorin kanssa ja sain käytännön järjestelyihin apua opettajilta. Ohjaustoiminnan pedagogisen pääaineen opiskelijat suunnittelivat pajojen sisällöt ja ohjasivat työskentelyä. Opiskelijat hankkivat osan työskentelyjen materiaaleista, minä hankin osan. Opiskelijat hyödynsivät ideoinnissaan sekä lasten tekemiä ehdotuksia että Meiju Niskalan pitämässä menetelmätyöpajassa syntyneitä ajatuksia. Jokainen oppilas sai osallistua koulupäivän aikana yhteen puolentoista tunnin mittaiseen pajaan ja toiset puolitoista tuntia vietettiin elokuvia katsellen. Tähän ratkaisuun päädyttiin päivän keston, tilojen käytön ja valvontajärjestelyjen takia.

Tuomelan pajojen sisällöissä hyödynnettiin koulun ympäristöä, lähinnä kuitenkin sisätiloja. Marraskuun arvaamattomat säät sanelivat toiminnan siirtymisen ulkoa sisälle. Myös pihalla käynnissä olleet maanrakennustyöt vaikuttivat valintaan. Yhdessä pajassa hyödynnettiin pihaa: lapset valmisivat mielikuvituksellisia koristeita pihan väkkyräöksäisiin, lehtensä pudottaneisiin puihin. Pajan taustalla oli lasten idea koristellusta pihajoulukuusesta, jota käytännön syistä ei päästy toteuttamaan. Jokaisella pajalla oli nimi. Koristelupajan nimenä oli ”*Puuhun pudonneet*”. Muut pajat olivat ikkunanmaaluspaja ”*Unelmamaisema*”, tuolien tuunauspaja ”*Idelmointia*”, musiikkimobilepaja ”*MoBileet*”, valokuvia muunnellut fantasia-paja ”*Entäs jos...?*” ja kadonneita lapasia ja sukkia hyödyntänyt paja ”*Pat-terin takana*”. (Kuva 7).

Puolitoistatuntiset pajat pidettiin aamu- ja iltapäivän aikana 1.–3.-luokkien ja 4.–6.-luokkien sekaryhmille. Ohjaustoiminnan opiskelijat ohjasivat pajoja yksin tai pareittain. Tuolipajassa ohjaajia oli kolme. Jokaisessa pajassa oli lisäksi yksi valvova opettaja. Minä kiersin havainnoimassa ja valokuvaamassa toimintaa. Myös pedagogisten opintojen vastaava opettaja Leena Ruoppa havainnoi päivän kulkua. Pajoja suunnittelivat ja ohjasivat opiskelijat Laura Bredin, Heta Jonsson, Katariina Kinkki, Niina Kukkola,

Maritta Kärki, Topi Malmi, Jenny Muinonen, Tiina Nissinen, Satu Toivonen, Soile Turtiainen, Milka Turunen ja Heidi Valtasaari.

KUVA 7 *Ikkunamaalaukset ja tuunatut tuolit piiristivät yhteistä ympäristöä.*

Alakoulussa tapahtumasta tiedotettiin koteihin jaetulla ilmoituksella, jossa kerrottiin päivän aikataulusta, sisällöstä ja toivotusta vaatuksesta. Tuomelan talkooryhmäläiset tekivät lisäksi pajapäivää mainostavia julisteita, ja pajakylttejä, jotka ripustettiin yhdessä paikoilleen eri puolille koulua. Yläkoulussa opettajat huolehtivat pajapäivän tiedotuksesta.

Kokosin pajapäivänä lapsilta palautetta muistilappukommenttien muodossa. Kaikissa pajoissa palautetta ei saatu kerättyä. Seuraavana päivänä pyysin kaikilta oppilailta palautetta pajapäivästä piirroksen tai kirjoituksen muodossa. Pyysin oppilaita kertomaan pajassa valmistamansa teoksestaan tai kuvaamaan sitä piirtämällä. Opettajilta keräsin palautteet lyhyillä haastatteluilla. Yläkoulun opettajilta tai oppilailta en saanut kerättyä juurikaan palautetta kuvataideopettajalta ja talkooryhmäläisiltä saamiani kommentteja lukuun ottamatta.

6.6 Joulukuu: arviointi

Joulukuussa pidin alakoulun taidetalkooryhmille vielä yhteenveto- ja palautekokouksen. Kävimme läpi syksyn toimintaa ja sain koottua palautetta eri kokouksista mieleen jääneistä asioista - sekä kivoista että vähemmän onnistuneista toiminnoista. Kerroin sopineeni taidetalkoista kertovan näyttelyn pystyttämistä Hämeenlinnan pääkirjastoon tammi-kuussa ja pyysin vapaaehtoisia ilmoittautumaan mukaan loman jälkeen.

Välitin alakoulun opettajien ja oppilaiden pajapäivän palautteet ohjaustoiminnan opiskelijoille ja samalla sain heiltä palautetta päivästä palautekeskustelun avulla. Kokosin opettajien näkemyksiä taidetalkoiden kokonaisuudesta tekemällä kolmelle opettajalle teemahaastattelun. Esittelen eri osapuolten kokemuksia pajapäivistä ja talkooprojektista luvussa 8.

PIHAHANKE

Osallistuin joulukuussa piharyhmän työmaakokoukseen, jossa kuulin, että kunnostussuunnitelma oli hyväksytty koulutus- ja kulttuurilautakunnassa,

suunnitelmaa ei tulla esittämään julkisesti eikä siihen voi tehdä muutoksia. Jos hankkeelle myönnetään jatkorahoitus, piha toteutetaan tehdyn suunnitelman mukaisena. Kokosin monisivuisen listan muutosehdotuksista ja kysymyksistä, joita suunnitelma oli mielessäni herättänyt. Otin mukaan myös lasten esittämät ajatukset. Tämä lista jäi lopulta toimittamatta edelleen, kun en enää tiennyt kenelle sen olisi voinut esittää. Esitin vanhempainyhdistyksen jäsenille saamani tiedon siitä, että suunnitelma oli lopullinen. Vanhempainyhdistyksessä päätettiin kirjoittaa kaupunginhallitukselle kirje, jossa edellytettiin, että hankkeen loppuun saattamiselle myönnetään tarvittavat varat ja esitettiin oppilaille ja asukkaille mahdollisuutta päästä vielä vaikuttamaan pihan toteutuksiin. 15.12.2008 päivätty kirje toimitettiin kaupungin kirjaamoon.

6.7 Tammikuu: päättäminen

Tammikuussa kokosin näyttelyn pystytystä varten uuden oppilasryhmän. Jouduin arpomaan ryhmään pääsijät, koska halukkaita oli yli kolme kymmentä. Mukaan pääsi kaksitoista 1.–6.-luokkalaista. Valmistelimme ja valitsimme mukaan otettavat työt koululla ja osa ryhmäläisistä pystytti kansani näyttelyn Hämeenlinnan pääkirjastoon (kuva 8). Näyttelyn rakennukseen saimme apua myös kirjaston henkilökunnalta ja teosten kuljetuksiin kotijoukoilta sekä ARXilta. Koulun vanhempainyhdistys kustansi avajais- tarjoilun, josta yksi talkoo-oppilaan äiti vastasi. Tein näyttelystä lehdistötiedotteen, pystytyspäivänä paikalla kävi lehden kuvaaja ja kuvallinen juttu julkaistiin Kaupunki uutisissa avajaispäivänä.

KUVA 8 Näyttelyn pystytyksessä on monta ratkaistavaa ongelmaa.

Perjantai-iltana pidettyihin avajaisiin saapui kymmenkunta oppilasta ja heidän vanhempiaan. Yksi opettaja pistäytyi paikalla. Toinen lähetti pahoittelunsa, ettei pääse osallistumaan. Kirjaston kävijöistä saatiin yleisöä näyttelyn rakentaneiden oppilaiden omatekemälle kolmen minuutin näyttelmälle. ”MITÄ KUMMAA? Yllättäviä vetoja ympäristössä!” -näyttely oli esillä pääkirjaston lastenosaston Keidas-tilassa 16.–30.1.2009. Kirjaston arvion mukaan lapsi- ja aikuiskävijöitä oli 300–500. Moni oli kommentoinut näyttelyä positiivisesti. Näyttely päätti Hätälänmäen taidetalkoiden toiminnallisen osuuden (kuva 9). Koko prosessin päätöstopahtuma olisi opinnäytetyön esittely kaikille projektiin osallistuneille tahoille.

KUVA 9 Pääkirjaston loppunäyttelyssä esiteltiin taidetalkoiden satoa.

PIHAHANKE

Kaupunginhallitus oli merkinnyt vanhempainyhdistyksen kirjeen tiedoksi saaduksi kokouksessaan 2.2.2009. Toimenpiteenä oli päätetty antaa kirje tiedoksi ympäristö- ja rakennuspuolen tilaajajohtajalle. Kaupunginhallituksen jäsen, ilmoitti maaliskuun alussa yhdistykselle, että pihan kunnostukseen oli myönnetty jatkorahoitus. Suunnitelmien sisältöön vaikuttamisesta ei saatu uutta tietoa talven tai kevään aikana.

7 TAIDETALKOIDEN INNOSTAMISPROSESSIN TARKASTELU

Innostamisprosessi liittyy erottamattomasti taidetalkoiden toimintaprosessiin. Leena Kurjen ja J.V. Merinon mallit auttavat jäsentämään toiminnan osa-alueita, toiminnan vaiheita ja menetelmiä. Joudun tulevissa luvuissa toistamaan projektin vaiheita, kun pyrin tarkastelemaan tapahtumia innostamisen eri näkökulmista. Tässä luvussa tarkastelen talkooprosessin tapahtumia Leena Kurjen esittämän innostamisen ohjelmointimallin näkökulmasta. Myöhemmin jäsenän Merinon mallin avulla sitä, miten innostamisessa onnistuttiin. Tämä pohdinta esitetään luvussa 9.

Innostamisen ohjelmointi Hätälänmäen taidetalkoissa

Hätälänmäen taidetalkoot osoittivat, että innostamisprosessin suunnittelu on vaativaa ja monivaiheista. Kurjen mukaan innostamisen suunnittelu on kollektiivinen prosessi, johon kaikki asianosaiset osallistuvat. Olennaista on, että suunnitelman toteuttamiseen sitoudutaan yhdessä. (Kurki 2000, 120–121.) Näitä seikkoja pidin taidetalkoiden innostamisprosessin suunnittelussa tavoitteenani, mutta niiden saavuttaminen ei ollut yksinkertaista eikä kaikkiin tavoitteisiin lopulta päästy.

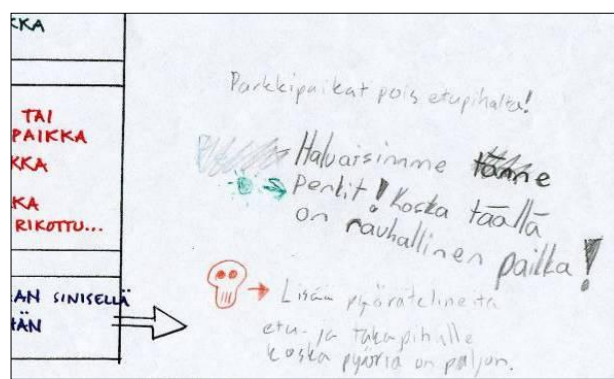
7.1 Lähtötilanteen kartoitus

”Todellisuuden tunteminen on innostamisen lähtökohta”
(Kurki 2000, 98).

Hätälänmäen taidetalkoiden voidaan todeta käynnistyneen moniosaisen lähtötilanteen kartoituksen avulla. Oli tarpeen kartoittaa niin Hätälänmäen

alueeseen, pihan kunnostushankkeeseen, alueen toimijoihin kuin toiminnan tavoitteisiin ja laajuuteen liittyviä asioita.

Selvitin alueeseen liittyviä näkemyksiä ja eri ryhmien tarpeita alkuvuoden 2008 aikana ja jatkoin kartoitusta syksyn kuluessa. Keväällä kävin keskusteluja alueen eri osapuolten kanssa selvittäen mahdollisuuksia ja halukkuutta toimia yhteisen fyysisen ja sosiaalisen ympäristön hyväksi, koulualueen viihtyisyyden parantamiseksi ja yhteisöllisyyden vahvistamiseksi. Keskusteluja käytiin vanhempain- ja asukasyhdistyksen väen, koulun rehtorien, oppilaskunnan edustajien ja opettajien kanssa. Selvitin pihan kunnostushankkeen käynnistymiseen liittyviä asioita ottamalla yhteyttä useisiin virkamiehiin ja pyysin heitä pitämään itseäni ajan tasalla suunnitelmiensa etenemisestä. Selvitin myös kirjaston työntekijöiden halukkuutta osallistua pihojen kehittämiseen ja mahdollisesti alkavaan yhteisötaideprojektiin. Palaute oli innostunutta ja kannustavaa.

KUVA 10 Oppilaat lisäsivät karttoihin omia näkemyksiään.

Koulussa kartoitin alakoulun oppilaiden innokkuutta lähteä kehittämään koulunsa pihoja ja niihin liittyvää toimintaa keskustelemalla oppilaskunnan edustajien ja yhdysopettajan kanssa. Ilmeni, että suurin osa oppilaiden kuluneen vuoden aikana oppilaskunnalle tekemistä aloitteista olivat liittyneet pihojen viihtyisyyden parantamiseen. Oppilaat olivat halukkaita lähtemään mukaan pihaiden kartoitukseen ja pihatapahtumien kehittämiseen. Tämän pohjalta toteutimme oppilaiden pihaiden kartoituksen miellekartatyo-skentelynä, joka oli konkreettinen tapa saada tietoa oppilaiden näkemyksistä ja tarpeista (kuva 10). Samalla se antoi itselleni tietoa koulun toimintatavoista. Tulosten julkistamistilaisuus antoi käsitystä asukkaiden, oppilaiden ja koulun henkilökunnan asennoitumisesta aiheeseen. Liitteessä 3 esitellään kevään tapahtumia.

Syksyllä hankin lisätietoa alueen tilanteesta ja erityisesti lasten ja nuorten elämästä haastatteleamalla koulun terveydenhoitajia ja kuraattoria. Lisäksi tutustuin Itäisen Hämeenlinnan aluetyöhön tapaamisessa, johon osallistui alueen opetus-, sosiaali- ja terveydenhoitohenkilöstöä sekä nuorisotyöntekijöitä. Koulun ja lähialueiden ilkeätilanteesta sain tietoa koulun rehtorilta, opettajilta ja vahtimestareilta sekä poliisilta. Kävin myös vanhempien kanssa keskusteluja aiheesta. Pala palalta kuva Hättilänmäestä ja alueesta ristiriitaisena, mutta mielenkiintoisena toiminta- ja tutkimuskohteena hahmottui tarkemmin.

7.2 Halutun tulevaisuuden ennustaminen

”Osallistuvat ihmiset - innostamisen ydin” (Kurki 2000, 118).

Muutos, jota taidetalkooprojektilla ja innostamisprosessilla lähdettiin hakemaan, oli vuorovaikutuksen lisääminen paikallisen koulun, kotien ja alueen asukkaiden välillä ja sitä kautta yhteisöllisyyden vahvistaminen. Projektissa haluttiin käyttää taiteen keinoja vuorovaikutuksen ja toiminnan välineenä. Visiona oli järjestää vapaamuotoista, yhteistä ympäristöä kohtavaa toimintaa, jonka parissa alueen eri toimijat voisivat tavata toisiinsa ja vaihtaa ajatuksiaan.

Tämä yhteinen visio saatiin muovattua alkukeväästä tehtyjen asukas-, vanhempain- ja koulukartoitusten pohjalta. Kartoituksen perusteella tehdyllä projektihakemuksella ei kuitenkaan saatu rahoitusta, joten visiota jouduttiin muokkaamaan uudelleen. Tässä vaiheessa pidin itse tärkeänä etenkin oppilaiden ideakartoituksen tuottamia tuloksia ja niiden ottamista mukaan uuteen suunnitelmaan. Muotoilin kevään kartoitusten pohjalta tarkemman vision, jonka pohjalta Hättilänmäen taidetalkoot -projektia ruvettaisiin toteuttamaan. Ristiriitaiseksi koin sen, etten kevään lopulla onnistunut saamaan projektin kaikkia eri osapuolia saman pöydän ympärille tarkentamaan yhteisiä tavoitteita, toimintaresursseja ja sitoutumisen astetta. Myös yhteydenpito pihahanketta suunnittelevien tahojen kanssa oli osoittautunut vaikeaksi. Hankkeen etenemisvaiheista oli ollut erittäin hankalaa saada tietoja. Keskeiseksi kysymykseksi oli noussut, miten saada ihmisiä mukaan, miten innostua ja innostaa.

7.3 Aktiviteettien suunnitteleminen

”Innostaminen lähtee herkistämisestä ja motivoinnista”
(Kurki 2000, 133).

Pidin innostamisprosessin ja yhteisötalkooprojektin suunnittelussa lähtökohtana vuorovaikutuksen synnyttämistä eri osapuolten välille. Koska tarkoituksena oli saavuttaa yhteisiä päämääriä, olisi ihmiset saatava yhteyteen toistensa kanssa. Yhteisissä keskusteluissa päästäisiin sopimaan tavoitteista ja toimintatavoista. Keskeisimpiä asioita oli nähdäkseni motivoitumisen ja herkistymisen herättely, joita myös Kurki (2000, 133) pitää edellytyksinä aidon osallistumisen syntymiselle. Itseltäni innostajana tämä vaatisi kykyä herkistää ihmisiä aiottuun toimintaan. Organisaatiolta se vaatisi sopivien olosuhteiden tarjoamista toiminnalle.

Hättilänmäen taidetalkoissa olin suunnitellut toiminnan etenevän eri osapuolten kanssa pidettävien suunnittelukokoukset kautta yhteisten tavoitteiden selkiyttämiseen ja toimintatapojen valintaan. Näissä tapaamisissa olin aikonut käyttää osallistavia ja toiminnallisia menetelmiä. Käytännön asioista, kuten eri osapuolille sopivista toiminta-ajoista olisi ollut tärkeää päästä sopimaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Kun syksyn alussa kävi ilmi, että tarinoiden keräämiseen perustuva toimintatapa ei tulisi toteutumaan, jouduin miettimään lähestymistavan kokonaan uudelleen.

Olin ajatellut asukkaiden ja perheiden herkistämisen ja innostamisen tapahtuvan tarinoiden keruun avulla. Nyt olisi löydettävä jokin toinen keino.

Aktiviteettien suunnitteleminen yhdessä toiminnan eri osapuolien kanssa osoittautui vielä haastavammaksi kuin olin osannut odottaa. Koulun muodostuminen keskeisimmäksi toimijatahoksi aiheutti sen, että niin toiminnan organisointi kuin aktiviteettien suunnittelukin etenivät pitkälti koulun ehdoilla. Näitä olivat mm. ajankäyttöön, henkilöresursseihin, päätöksentekotapoihin ja viestintään liittyvät toimintatavat. Myös se, että projektille saatu rahoitus oli kohdennettu koululle, vahvisti koulun roolia projektissa. Muut osapuolet tuntuivat varsinkin alkuvaiheessa jäävän sivuun suunnittelusta ja koululla tapahtuvasta toiminnasta. Oma aikaani kului paljon siihen, että yritin selvittää itselleni koulun toimintatapoja.

Hahmottelemassani toimintastrategiassa olisin heti syyslukukauden alussa kutsunut koulussa koolle suunnittelutapaamisia, joissa olisi opettajien ja oppilaiden kesken pohdittu yhteisiä tavoitteita ja toimintatapoja. Opettajakalavereja ei järjestynyt, mutta oppilaiden mukaan saaminen onnistui paremmin. Saimme perustettua oppilaiden talkooryhmät sekä ylä- että alakoululla. Sain ryhmät perustettua oppilaskunnan edustajien ja yhdysopettajien avustuksella. Alakoulun ryhmän suuruuden takia (kaksi oppilasta joka luokalta, yhteensä 34 oppilasta) jaoin ryhmän puoliksi 1.-3.-5.-luokkien ja 2.-4.-6.-luokkien oppilaisiin, jotta vuorovaikutus olisi helpompaa ja kaikki osallistujat saisivat äänensä kuuluviin.

Pihoihin ja taidetalkoisiin liittyvien aktiviteettien suunnittelu alakoulun oppilaiden talkooryhmissä oli mielenkiintoista joskin haasteellista. Pyrin saamaan oppilaiden ideoita esille käyttämällä osallistavia menetelmiä, mm. pienryhmätyöskentelyä, ideariihimenetelmää, havainnollistamista, kuten piirtämistä ja valokuvaamista sekä erilaisia toiminnallisia menetelmiä. Pyrin myös ottamaan tehtävissä ja toiminnassa huomioon lasten ikään liittyvät tieto- ja taitoerot. Ryhmän yhtenä tärkeänä tarkoituksena oli toimia linkkinä projektisuunnittelun, oppilaiden ja opettajien välillä. Talkoedustajat olivat viestinviejiä omien luokkiensa ja ryhmän välillä. Minun kauttani viestit välittyivät myös muille osapuolille. Tarkoituksena oli, että ryhmässä olisi ollut mukana myös opettaja, mutta tätä ei saatu järjestymään. Erittelen prosessin arviointijaksossa (luku 8) tarkemmin, miten oppilaita osallistavan suunnittelun tavoitteissa onnistuttiin.

Asukkaiden ja vanhempien saaminen mukaan suunnitteluun eteni hitaammin kuin olin odottanut. Ryhmäkokoontumisia saatiin pidettyä vain muutama. Käytetyimmäksi yhteydenpitotavaksi osoittautui sähköpostiviestintä. Asukaskirjeessä 10.10. lähti laajemmalle asukaspiirille yleistietoa Hätälänmäen yhteisötaideprojektista, mutta tarkkoja päivämääriä ja toiminnan sisällön kuvausta siihen ei saatu mukaan. Yritin käynnistää alueen lapsiperheille suunnattuja sunnuntaikohtaamisia koulun mäelle, mutta nämä eivät päässeet käyntiin. Kohtaamisten yhtenä tavoitteena oli saada asukkaita mukaan taidetoiminnan aktiviteettien suunnitteluun. Aktiivinen tiedottaminen olisi ollut tarpeen aloittaa mahdollisimman aikaisessa vaiheessa asukkaiden mielenkiinnon herättelemiseksi. Tiedottaa voi kuitenkin vasta sitten, kun on jotain varmaa tietoa. Halusin välttää katteettomien lupausten

antamista. Projektisuunnittelun verkkainen eteneminen koululla vaikutti siihen, ettei konkreettisia yhteistyömuotoja muiden osapuolten kanssa päästy suunnittelemaan ennen kuin lokakuun lopulla. Tästä seurasi se, että projektin perusluonne muuttui toisenlaiseksi. Toiminnasta tuli ohjaajave-toisempaa ja suunnittelu painottui koulussa toteutettaviin aktiviteetteihin.

Syyskuun puolivälissä hahmottelemani toimintarunko oli tämän näköinen:

ALUSTAVA AIKATAULU eli MILLOIN TEHDÄÄN MITÄKIN?

- Vkot 36-37 Valmistelua: oppilaskunnan ja muiden osapuolten virittäminen aiheeseen.
- Vkot 38-39 Talkooryhmän perustaminen ala- ja yläkoulussa. Tiedottaminen talkoista luokissa.
- Vko 39 Tutkimusretki ja salapoliisitehtäviä talkooryhmissä (alakoulu). 130-v.juhlatoimikunnan kokous
- Vko 40 Tehtäviä luokille. Pajojen sisältösuunnittelua. Juhlatoimikunta kokoontuu.
- Vko 41 Jatketaan työskentelyä ja kootaan luokkien tuottamaa materiaalia.
- Vko 42 Syysloma. (Hamkin opiskelijarekrytoinnit.)
- Vko 43 Talkooryhmän ”koepajat”. Juhlatoimikunnan kokous.
- Vko 44 Pystytetään näyttely luokkien töistä. Juhlatmk. kokous.
- Vko 45 HYKin juhlaviikko. Taidetalkoiden työpajoja. Toimintapäiviä. Näyttely. Haastatteluja. Iltajuhlat.
- Vko 46 Taidetalkoiden työpajoja. Asukastoimintaa.
- Vko 47 Taidetalkoiden työpajoja. Asukastoimintaa.
- La 22.11. Julkistamisjuhlat kaikille osallistujille. Teosten ”paljastus”.

Aikataulu osoittautui pian liian optimistiseksi. Yhteyden saaminen eri osapuoliin vei aikaa, asiat tapahtuivat hitaammalla tahdilla kuin mihin olin varautunut ja suunnitelmia oli tarpeen muokata kaiken aikaa. Kuukautta myöhemmin, lokakuun puolivälissä, suunniteltujen aktiviteettien kirjo näytti tältä:

- alakoululla suunnitellaan ja toteutetaan pihataideteosehdotuksia
- oppilaat kehittävät välituntitoimintaa, esimerkiksi omia leikkejä, joita he voivat opettaa toisilleen
- toteutetaan yhteisöllinen taidetempaus, johon asukkaat ja perheet voivat ottaa osaa
- kirjastolla järjestetään tarinailta ja asukasyhdistyksen kokous
- toteutetaan taidepajoja, joista ainakin osa koulun juhlaviikon yhteydessä marraskuun alussa
- alakoulun pajaohjaajiksi saadaan ohjaustoiminnan opiskelijoita, yläkoululla opettajat ohjaavat
- juhlaviikon lopulla tai jälkeen pidetään yhteinen pihajuhla, jossa ympäristötaideteokset julkistetaan
- toiminta koskee ala- ja yläkoulun oppilaita, lukiolaisista osallistuu ehkä jokin pienempi joukko
- kuvataideopettaja ja projektinvetäjä-innostaja ovat pääsuunnittelijoita ja organisoijia

- innostaja suunnittelee luokille taidetalkoisiin ja pihoihin liittyviä tehtäviä.

Näistä aktiviteeteista osa toteutui sellaisenaan, osa muuntuneessa muodossa ja osa ei lainkaan. Jouduin esimerkiksi luopumaan ajatuksesta suunnitella alakoulun luokille pihoihin liittyviä tehtäviä, jotka liittyisivät eri oppiaineisiin. En ollut saanut opettajilta yhteydenottoja ja tätä kautta tietoja luokkien tarpeista. Myös suunnitteluajasta alkoi olla pulaa. Tarkoitus oli ollut suunnitella myös koulupäivän ulkopuolella tapahtuvia toimintoja, joihin asukkaat ja vanhemmat olisivat päässeet helpommin osallistumaan. Yritin selvittää viikonloppu- tai iltapäivätoiminnan mahdollisuutta, mutta selvitystyö eteni liian hitaasti ja päädyin siirtämään ajatukset koulupäivän aikaisen toiminnan suunnitteluun.

Taiteeseen ja piha-ajatusten keräämiseen liittyvien aktiviteettien suunnittelu sai uuden käänteen kaupunkitaiteilija Meiju Niskalan 28.10. pitämän koulutuspäivän jälkeen. Koulutuksen aikana osallistujia (opettajia ja ohjaustoiminnan opiskelijoita) saatiin herkistettyä ja innostettua Hätälänmäen mahdollisuuksien näkemiseen ja kouluympäristöön sijoittuvien teosten ideointiin (kuva 11). Monikaan ideoista ei toteutunut sellaisenaan, mutta toiminnan tavoitteet konkretisoituivat koulutuksen aikana selvästi. Olin itse ottanut tavoitteekseni suunnitella projektin aikana toteutettavan taide-työskentelyn mahdollisimman osallistavaksi oppilaiden kannalta, vaikka aktiviteettien yhdessä suunnittelu ei ollut toteutunut toivotulla tavalla. 3.–7.11. toteutettavien teosten ja aktiviteettien suunnitelmat kypsyivät vasta toimintaa edeltäneen viikon lopulla. Jouduin viime hetkellä muokkaamaan opettajien kanssa kehittämiämme ideoita vielä helpommin toteutettavaan muotoon. Osallistujien määrä, noin 800 oppilasta, toimintaan käytettävissä oleva lyhyt aika ja ulos sijoitettavien teosten sään ja ilkvallan kestävyys olivat lopulta määräävimmit tekijät teosten suunnittelussa ja tekniikoiden valinnassa.

KUVA 11 *Meiju Niskala kirjoittaa workshopissa yhdessä tuotettuja teosideoita. Myös alakoulun oppilaiden esittämät ideat olivat mukana.*

7.4 Ohjelman organisointi ja toteuttaminen

”Innostaa voidaan monella tavalla” (Kurki 2000, 137).

Kuten edellisestä käy ilmi, ohjelman organisointi ja toteuttaminen eli pitkän matkaa ja suunnitelmia jouduttiin muuttamaan useaan kertaan. Olin työn alussa pohtinut sitä, miten lähtökohdaksi valitsemani pihakartoitus ja tarinankeruu toimivat yhteisölliseen taideprojektiin osallistuvien ihmisten ja ryhmien innostamisessa. Olin esittänyt opinnäytetyösuunnitelmassani kysymyksen, löydätkö riittävän tehokkaita keinoja ihmisten mukaan nykäisemiseen, niin että projektia eteenpäin vievät toimintatavat saataisiin kehiteltyä yhdessä, ei yksisuuntaisesti ”vetäjän” toimesta. Tätä asiaa jouduin käymään läpi toimintaprosessin kaikissa vaiheissa enkä saanut siihen yksiselitteistä vastausta. Mielestäni vetäjän osuus jäi keskeiseksi. Asukkailta ja vanhemmilta ei juuri tullut omia ehdotuksia tai omia näkemyksiä. He etupäässä reagoivat esittämiini ehdotuksiin ja useimmiten myötäilivät niitä. Hätilän päiväkotirakentamisesta ja lapsiperheiden palveluista pidetyn asukastilaisuuden suunnittelussa muutamat asukkaat olivat erittäin aktiivisia ja aloite tilaisuuden järjestämiseen tuli heidän puoleltaan. Itse sain puhuttua illan ohjelmaan mukaan koulun pihat ja tilat.

Vaikka toiminnan organisointi ja sisältöjen suunnittelu jäivät monelta osin minun vastuulleni ja hoidettavakseni, mahtui prosessin ajalle myös vuorovaikutteisempia osuuksia. Yläkoulun taito- ja taideopettajat osallistuivat kanssani ympäristötaideteoksen suunnitteluun ja valmisteluihin. Valmisteluihin ja organisointiin osallistuivat myös yläkoulun talkoo-oppilaat. Aineenopettajat suunnittelivat ja toteuttivat yläkoulun pajapäivän, johon annoin lähtökohdadean ja tein toimintamalliehdotuksen (aineiden integrointi ja sekaryhmissä toimiminen). Alakoulun pajojen suunnittelun ja ohjauksen toteuttivat ohjaustoiminnan opiskelijat käyttäen hyväkseen oppilaiden ideoita ja koulutuspäivän antia. Koulutuspäivään otti osaa sekä ylä- että alakoulun opettajia ja opiskelijoita, mikä edesauttoi vuorovaikutusta osallistujien välillä. Alakoulun pajoissa oli apuohjaajina myös koulun 8.-luokkien oppilaita. Tällainen vertaisohjaaminen oli uusi kokemus niin yläkoululaisille kuin nuoremmille oppilaillekin.

Vanhempien ja asukkaiden osallistuminen aktiviteetteihin ja niiden organisointiin jäi vähäisemmäksi kuin alussa oli suunniteltu. Asukkaiden aikataulut eivät osuneet yksin koulun ajoitusten kanssa eikä sopivia tapaamisaikoja ollut helppo löytää kiireisten ihmisten kalentereista. Yritin loka-kuussa käynnistää *Hätälänmäen sunnuntait* -kohtaamispaikan alueen asukkaille ja lapsille. Ajatuksena oli saada pihataidetoiminnan ideointi käyntiin vapaamuotoisen kokoontumisen ja lasten pihaleikkien ohessa. Olin esittänyt ajatuksen asukasyhdistyksen jäsenille, joista osa oli lämmennytkin ajatukselle. Toiminta ei käynnistynyt osittain aikapulan, osittain jaksamisen ja ehkä motivaationkin puutteen takia. Vaikka olin ajatellut kohtaamisista mahdollisimman vähän sitovia ja vapaamuotoisia, ei sunnuntaina tapaaminen tavoittanut asukkaita. HYKin vanhempainyhdistys oli lokakuussa vielä hajaannuksen tilassa, joten vanhempia en lähtenyt tavoittelemaan. Kunolliseen tiedottamiseen minulla ei ollut aikaa. Kirjaston tarinailtaan, pi-

hahanketta sivunneeseen asukastilaisuuteen ja *Perheiden perjantai* - pihatapahtuman järjestelyihin ja toteutukseen osallistui monenikäisiä asukkaita eri tahoilta. Syksyn pihatapahtumassa ja asukastilaisuudessa oli runsaasti osanottajia, kevään asukastilaisuudessa ja pihatapahtumassa, kirjaston tarinaillassa sekä näyttelyn avajaisissa niukasti.

Ohjelman suunnittelu, organisointi ja toteuttaminen yhdessä koulun henkilökunnan kanssa jäi vähäiseksi. Aktiivisimmin henkilökunta oli mukana pajapäivien toteuttamisessa. Kouluajan ulkopuolella järjestetyissä tilaisuuksissa ei saatu aikaan vuorovaikutusta vanhempien, asukkaiden ja koulun henkilökunnan kanssa, koska henkilökunta ei ottanut niihin osaa. Juhlaviikon aikana saatiin aikaan jonkin verran kodin ja koulun välistä kanssakäymistä, kun vanhempainyhdistys hoiti alakoululaisten konva-juhlan valvonnan ja vanhempainyhdistyksen jäsenet oli puolestaan kutsuttu juhla- viikolla pidettyyn iltajuhlaan. Juhlassa oli mahdollisuus tavata myös koulun senioreita, eli entisiä oppilaita ja opettajia. Ehdotukseni perinneleikkivälitunnin järjestämisestä ja isovanhempien kutsumisesta leikkimään tai laulamaan alakoululle juhla- viikon aikana ei toteutunut. Lauantaikoulu- päivänä pidetty avoimien ovien päivä sen sijaan kokosi alakoululle paljon perheitä. Tämä tilaisuus ei varsinaisesti kuulunut taidetalkoiden ohjelmaan vaan oli koulun järjestämä. Yhdessä luokassa vanhemmat pääsivät kuitenkin osallistumaan taidetalkoisiin, kun he auttoivat lapsiaan valokuvapajassa kuvattujen tarinoiden jatkokäsittelyssä. Kävin kuvaamassa työskentelyä luokassa ja haastattelin joitakin osallistujia. Luokan opettaja ja vanhemmat pitivät yhteistyötä toimivana ja vanhemmat pitivät osallistumisestaan mukavana kokemuksena.

7.5 Prosessin arviointi

”Innostamisen arviointi on laadullista prosessiarviointia” (Kurki 2000, 150).

Sain taidetalkooprojektin kuluessa käsityksen siitä, miten monipolvinen innostamisprosessi ja siihen liittyvä arviointi on. Dynaamisessa prosessiarvioinnissa on tarkoitus, että kaikki toiminnassa mukana olevat ihmiset ovat mukana myös arvioinnissa. Tällaisen prosessiarvioinnin tavoitteena on toiminnan jatkuva parantaminen. Arviointi ja toiminta kehittyvät kiinteässä vuorovaikutuksessa koko innostamisen prosessin ajan, toisin sanoen arviointi on reflektointia. Arvioinnin tavoitteena on määritellä niitä tuloksia ja vaikutuksia, joita innostamistoiminnalla on saatu aikaan. Prosessiarvioinnin lisäksi on tarpeen suorittaa myös toiminnan jälkeen tapahtuva loppuarviointi, jossa keskitytään toiminnan tuloksiin. Tällaiseen arviointiin tarvitaan mukaan myös ulkopuolisia arvioitsijoita. (Kurki 2000, 150.)

Taidetalkoiden kokonaisuudessa arvioinnille asetetut tavoitteet täyttyivät osittain. En ollut tehnyt toiminnan alussa selvää suunnitelmaa arviointitavoista ja arvioinnin kohteista. Arvioinnin suuntaajana ja pääohjeena minulla oli tutkimuskysymykseni, miten innostua ja miten innostaa. Jouduin jatkuvasti arvioimaan, miten valitsemani toimintatavat ja toiminnan sisältö vastasivat innostamisen periaatteisiin. Pohdintoja ja havaintojani kokosin päiväkirjoihini. Arviointiin kuului myös taidetyöskentelyn ja toteutettavi-

en teosten sisällön ja muodon pohtiminen. Tämä oli pitkälti itsearviointia, mutta pohdin asioita myös kaupunkitaiteilija Meiju Niskalan, pajojen ohjaajiksi lupautuneiden ohjaustoiminnan opiskelijoiden sekä taide- ja taitoaineiden opettajaryhmän kanssa. Niskalan koulutukseen osallistuneiden alakoulun opettajien kanssa taidetoimintaan liittynyt pohdinta jäi vähäiseksi. Kysyin heiltä palautetta käytännön järjestelyistä ja tekemistäni ryhmäjoista. Pajapäivän lähestyessä muutkin opettajat kommentoivat tekemiäni suunnitelmia ja avustivat käytännön järjestelyissä. Kokosin opettajilta palautteet pajapäivästä lyhyillä haastatteluilla ja sain palautetta myös apulaisrehtorilta. Yläkoulun opettajilta en saanut koottua palautetta pajapäivästä tai muista talkootapahtumista yksittäisiä keskusteluja lukuun ottamatta. Projektin kouluosuuden loppuarviointi siirtyi vuoden 2009 puolelle ja se jäi lopulta käymättä läpi yhdessä toimeksiantajatahon eli koulun kanssa. Kevään lopulla sain rehtoreilta suullista palautetta projektista.

Oppilaiden osallistuminen toiminnan arviointiin toteutui eri tavoin ala- ja yläkoulussa. Alakoulussa oppilaiden osallistuminen suunnitteluvaiheeseen toteutui paremmin kuin yläkoulussa. Alakoulun talkooryhmässä pyrin suunnittelemaan toimintaa oppilaiden tekemien ehdotusten ja yhteissuunnittelun mukaisesti, mutta tässä en aina onnistunut kovin hyvin. Monet kokoontumiset jäivät katkonaisiksi erilaisten lukujärjestyksiin ja tiloihin liittyvien seikkojen takia. Otin oppilaiden ideoita huomioon siinä määrin kuin pystyin, mutta käytännössä toteuttamamme asiat olivat enemmän minun kuin oppilaiden valitsemia. Kysyin ja sain palautetta oppilailta koko prosessin ajan, en vain sen lopussa. Joulukuun palautekerralla pyysin palautetta sekä mielipidejanatyöskentelyn että ryhmähaastatteluiden avulla. Yläkoulussa oppilaiden osallistuminen toiminnan suunnitteluun ja arviointiin jäi vähäiseksi. Yhteisen suunnitteluajan vähyden takia oppilaat pääasiassa toteuttivat kuvataideopettajan ja minun tekemiäni suunnitelmia. Talkooryhmään hakeutuminen perustui kuitenkin vapaaehtoisuuteen ja oppilaat suorittivat ympäristötaideteoksen valmistamiseen liittyneen työn jaon itsenäisesti. Kokosin juhlaviikon taidetoiminnan viimeisenä päivänä suullista palautetta talkooryhmäläisiltä.

8 KOKEMUKSET HÄTILÄNMÄEN YHTEISÖJEN INNOSTAMISESTA

Tässä luvussa vastaan opinnäytetyöni pääkysymyksiin eli siihen, miten tässä toimintaprosessissa innostettiin ja saatiin ihmisiä innostumaan. Selvitän, millaisia kokemuksia sain innostajana toimimisesta, millaisia jälkiä projektista jäi koulutyöskentelyyn alakoulun ja yläkoulun puolella ja miten osallistujat tämän toiminnan kokivat. Selvitän myös muiden osapuolten, vanhempien ja asukkaiden innostamisesta sekä ARXin ja Aimokoulun kanssa tehdystä yhteistyöstä saatuja kokemuksia. Aineistona olen käyttänyt tutkimuspäiväkirjoihin kirjaamaani havainnointiaineistoa, sähköpostiviestinnän muistiinpanoja sekä oppilailta ja koulun henkilökunnalta keräämääni suullista, kirjallista ja kuvallista palautetta.

8.1 Kokemuksia innostajana toimimisesta

Toimin Hättilänmäen taidetalkoot -projektin aikana innostajana noin vuoden ajan. Tavoitteenani oli saada sekä Hämeenlinnan yhteiskoulun koulu-yhteisö, kouluun kytkeytyvä vanhempainyhteisö (kodit) että Hättilän-Sairion alueen asukasyhteisö mukaan yhteiseen toimintaan. Toimintakenttä oli laaja vaikka toiminnan paikka, Hättilänmäki, oli selvästi rajattu. Yhteistyökumppaneita oli edellä mainittujen lisäksi useita: HAMK:n ohjaustoiminnan opiskelijat, taiteilija-kouluttaja, kaupunginkirjasto, ARX ja Aiomokoulu. Lisäksi otin yhteyksiä alueen sosiaali- ja nuorisotyöntekijöihin ja poliisiin. Suunnitteluvaiheessa olin ajatellut, ettei minun tarvitsisi käydä taideprojektia varten yhtä laajamittaiseen kartoitustyöhön kuin sosiokulttuurisen innostamisen projekteissa on tapana. Huomasin kuitenkin, miten tärkeää on tuntee se ympäristö, missä toimitaan. Näin ollen toimintaverkosto muodostui laajaksi. Osa yhteydenotoista ja suhteiden luomisesta liittyi kartoitusvaiheeseen, osa toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen. Sain kokemuksen innostamisesta verkostomaisena, monia eri osapuolia koskevana toimintana, jossa innostaja on keskeinen suhteita rakentava henkilö.

Innostajalla samoin kuin yhteisötaiteilijalla on lähtökohtaisesti monta roolia. Omia roolejani yhteisötaideprojektin innostajana olivat mm. organisoijan, ohjaajan, opiskelijan, tiedonvälittäjän, suunnittelijan, toimittajan, tutkijan, etnografin, taiteilijan ja mahdollistajan roolit. Lisäksi olin moniroolinen suhteessa koulu- ja asukasyhteisöön. Olin kouluyhteisössä toisaalta ulkojäsen, vierailija, ja toisaalta osittainen sisäjäsen, koska ohjasin oppilaita ja toimin koulussa koulupäivän aikana. Yksi roolini oli koulua käyvien oppilaiden vanhemman rooli ja olin myös vanhempainyhdistyksen jäsen. Asukasyhteisössä koin olevani vasta uusi tulokas, mutta asukasyhdistyksen kautta minulla oli hyviä verkostoitumismahdollisuuksia. Koin kuitenkin ristiriitaa siinä, että innostajana olin ”töissä” vapaaehtoistoiminnassa, jossa muutenkin olisin ollut mukana. Yhdistysten jäsenen ja innostajan roolit sekoittuivat välillä häiritsevästi. Koin, että moniroolisuuteni takia muiden oli ajoittain hankala hahmottaa, kuka olin ja mitä olin tekemässä. Kaikissa alkuvaiheen tapaamisissa sekä jakamissani tiedotteissa kerroin taustastani ja toin esiin erilaiset roolini.

Taideprojektin organisointi ja innostamisprosessin läpivieminen oli täysipäiväistä työtä. Opiskelu ja muut työt jäivät tältä ajalta tekemättä. Kun osapuolia ja toimintaryhmiä oli useita, oli suunnittelu- ja valmistelutyötä valtavasti. Yhteydenotot eri osapuoliin, tapaamisista sopiminen, tapaamisten järjestäminen, yhteydenpitotapojen selville ottaminen ja viestintätapojen kehittäminen, hankintojen tekeminen, materiaalien valmistaminen, ohjaaminen ja tiedottaminen eivät hoituneet ”normaalien työajan” puitteissa vaan työt jatkuvat iltoihin ja viikonloppuihin. Eri osapuolilla oli erilaiset aikataulut: osan toimijoista saattoi tavoittaa päiväsaikaan, osan iltaisin. Tapaamisia ja tapahtumia oli järjestettävä silloin kun ihmiset niihin pääsivät, eli päiväsaikaan, iltaisin ja viikonloppuisin. Innostajan työnkuva on eri roolien mukainen yhdistelmä ja työaika samoin. Jos innostamista tekisi palkkatyönä, olisi kiinnostavaa tietää, minkä työaikalakien puitteisiin toiminta asettuisi.

Sain kokemuksia siitä, miten erilaisiin ajankäytön tapoihin innostajan on sopeuduttava. Innostaminen ja projektimainen toiminta oli toisaalta nopea-tempoista, toisaalta paikallaan junnaavaa. Tapaamisissa, ohjauksissa ja niiden valmistelussa ja tiedottamisessa spontaanisuus ja hetken muutoksiin reagoiminen oli olennaista. Suunnittelussa oli tärkeää hyödyntää uutta, toiminnan kuluessa kertynyttä tietoa. Tämä oli käytävä läpi ja prosessoitava eri ryhmien käyttöön nopeassa tahdissa. Kouluorganisaation toiminnalle oli ominaista hidas reagointi ja hitaat prosessit eivätkä sen käytännöt tukeneet nopealiikkeistä toimintatapaa. Lisäksi koulun tiedonvälitys- ja koontumiskäytäntöjen selvittäminen ja niihin sopeutuminen oli hitaasti hahmottuva kokonaisuus. Yksi hitaasti toiminut koneisto oli kunnallinen suunnittelu- ja päätöksentekokoneisto. Lisäksi sen toiminnasta, asioiden suunnitteluvaiheista ja päätöksistä oli äärimmäisen vaikea saada tietoja. Jos innostamisprosessissa on tarpeen ottaa huomioon kunnan toimielimissä tehtyjä päätöksiä, on päätöksenteon hitaus pyrittävä ennakoimaan, kun aikatauluja tehdään.

KUVA 12 *Innostuneita kylttien tekijöitä ja sipulien istuttajia.*

Antoisinta innostajana toimimisessa oli yhteyksien luominen eri ihmisiin ja ihmisten kohtaaminen yhteisen asian tai puuhan parissa. Innostumista oli ilmassa ja osallistujien eleissä monta kertaa. Näistä tilanteista sain itse voimaa ja uskoa toiminnan mielekkyyteen. Niissä tilanteissa, missä sain väistettyä byrokraattisuuden ja liiallisen suunnitelmallisuuden ja kohdattua ihmisen tai ryhmän suoraan toiminnan kautta, olivat yksinkertaisuudessaan parasta innostamista. Tehokkainta käytännön innostamista oli kukkasipulien ja lapioiden kantaminen koulun pihaan ja kehoitus: tule istuttamaan kukka! Sama suora, välitön toiminta ja spontaani innostuminen toteutuivat, kun pyysin välitunnilla kotaa tutkivia tyttöjä auttamaan vaatteisiin maalattavien tapahtuma-mainosten teossa (kuva 12). Opettaja jousti ja antoi tyttöjen jäädä. Sain viidennen luokan pojista spontaaneja apulaisia tuolien kantamiseen ja välitunnille menijöistä teosten paikoilleen asettelemiseen. Välituntien aikana sain myös kyselyä oppilailta heidän ajatuksistaan, tekemisistään ja mielipuhustaan ilman byrokratiaa, hyväksyttyjä suunnitelmia ja lomakkeita. Yhteisötaideprojektiin Afrikassa osallistunut suomalainen taiteilija kertoo, että kun Senegalissa otat maalipöntön käteen ja lähdet kadulle, ympärillesi kerääntyy ihmisiä, jotka kysyvät: ”Mitä maalataan ja hetikö aloitetaan?” Kun Suomessa teet saman, ihmiset kysyvät: ”Onko tähän lupa?” Ja lupa on oltava, kaikkeen. (Minna Maija Lappalainen Lipastin 2006 mukaan.)

Innostajana saamieni kokemusteni pohjalta totean, että

- innostaja on kameleontti, jonka on taivuttava moneen rooliin
- innostaja-kameleontin on oltava joustava, spontaani ja nopea reagoimaan, mutta myös sitkeä ja kärsivällinen
- innostajan eri roolien välillä on ristiriitaa, mutta eri roolit myös täydentävät toisiaan
- innostajalla ei ole työaikaa
- laajamittainen innostaminen on kokonaisvaltaista toimintaa, joka ei onnistu muun toimen ohessa - täysipäistä se ei aina ole, ainakaan läheisten mielestä
- innostajan perheen ja lähipiirin on hyvä olla herkästi innostuvaa - avustavia tehtäviä on runsaasti tarjolla
- innostajan on yritettävä muistaa, että on muutakin tärkeää kuin innostaminen (lapset, terveys, puoliso...)
- innostaja ei voi vaikuttaa kaikkiin asioihin vaikka haluaisi
- yksin on vaikea, jopa mahdoton innostaa
- yhteistoiminta ja innostuneet ihmiset innostavat innostajaa
- laajamittainen innostaminen vaatii aikaa: viikkoja, kuukausia, vuosia
- yksinkertaisimmillaan innostaminen syntyy hetkessä; se on hetken jakamista, ihmisen kohtaamista ja yhdessä tekemistä.

Kuten Leena Kurki sanoo, innostaminen ei sovi kaikille. Innostaa voi vain jos on itse innostunut. (Kurki 2000, 80.)

8.2 Innostaminen koulu yhteisössä

Taidetalkooprosessin aikana koko koulu yhteisössä

- saatiin kokemuksia taideprojektin ja siihen kuuluneiden pajarapäivien organisoinnista ja toteutuksesta
- saatiin oppimiskokemuksia oppilaille, opettajille, rehtoreille, koulun muulle henkilökunnalle ja projektin vetäjälle / innostajalle / ohjaajalle ja oppilaiden vanhemmille
- ulkopuolisten ohjaajien toiminta koululla tarjosi opettajille ja oppilaille mahdollisuuden poimia uusia ajatuksia yhteiseen käyttöön (innostaja, pajaohjaajat, kaupunkitaidekouluttaja)
- tuotettiin innostamis-, osallistamis- ja projektikokemuksia koko koulu yhteisön käyttöön
- saatiin kokemuksia tekemällä oppimisesta ja kokemuksista oppimisesta
- Meiju Niskalan kaupunkitaide-workshop tuotti ala- ja yläkoulun opettajille omaan työskentelyyn sovellettavia ideoita
- ympäristötaideteosten valmistaminen juhlatuokien aikana oli koko koulun oppilaille suunnattu toiminnallinen tapahtuma, joka mahdollisti 7 - 15-vuotiaiden lasten ja nuorten yhteistoiminnan, vähintäänkin yhteiseen puuhaan osallistumisen
- oppilaat pääsivät käyttämään mielikuvitustaan ja toimimaan pienryhmissä pihasarjakuvien tekemisessä

- oppilaat saivat tilaisuuden pohtia pelkojaan ja haaveitaan sekä käsittelemään näitä vaihtelevassa määrin. Työskentelyn toteutukset vaihtelivat luokissa.

Koulu yhteisön innostaminen jakaantuu niin moneen osatekijään, että kattavan mutta tiiviin kuvauksen antaminen siitä on vaikeaa. Innostamisen osatekijöitä olivat mm. viestintään, sisäiseen ja ulkoiseen tiedottamiseen, päätöksentekoon, toiminta-, kokoontumis- ja vuorovaikutustapoihin, töiden organisointiin ja työnjakoon liittyneet lukuisat asiat. Olen esitellyt näitä innostamisen ohjelmointimallin ja Merinon kolmiportaisen jaottelun avulla. Selvitän raportin pohdintaosassa joitakin keskeisimpiä kompastuskohtia, joihin koulu yhteisössä toimiessani törmäsin. Yleisnäkemykseni tämän projektin ja innostamisprosessin läpikäymisen perusteella on, että näin suuressa yhteisössä (800–1000 ihmistä), ei yksittäisellä projektilla kovin tehokasta innostamista saatu aikaan. Paljon tapahtumia järjestettiin ja erilaista toimintaa toteutettiin, mutta aitoon innostamiseen ei mielestäni päästy kuin muutamassa kohtaa. Suurille joukoille lyhyen ajan kuluessa toteutettua toimintaa ei voi mielestäni pitää innostamisena siinä mielessä kuin Kurki, Merino, Freire, Buber ja muut ”gurut” sen ymmärtävät. Tuon tässä luvussa esiin osallistujien käsityksiä toimintaan osallistumisesta.

8.3 Innostaminen alakoulussa

Projektin aikana alakoulussa

- herkistettiin oppilaita ja opettajia lähiympäristön havainnoimiseen
- kartoitettiin oppilaiden näkemyksiä pihoistaan, seurattiin kunnallista suunnitteluprosessia ja pyrittiin osallistumaan siihen
- käytettiin demokraattisia valitsemistapoja talkooryhmien kokouksien yhteydessä
- talkooryhmän oppilaat harjoittelivat viestien välittämistä ja tietojen keruuta
- eri-ikäiset lapset suunnittelivat ja toimivat yhdessä. Talkooryhmien toiminta tuotti yhteistoiminnallisia ja ryhmätoimintakokemuksia mukana olleille 34 oppilaille. Ryhmässä ideoitii pihaan ja kouluun liittyviä taidetoimia, pihaan kunnostus- ja kaunistusideoita ja välituntipuhia, mm. omia leikkejä.
- oppilaat pääsivät mm. rakentamaan ympäristöteoksia, istuttamaan kukkasipuleita, maalaamaan julisteita ja ripustamaan valmistamaan ”hätkähdyttäviä” ulkomainoksia.
- oppilaat tekivät valokuvauskierroksia ja tuottivat kuvia, tarinoita, ehdotuksia, luonnoksia ja muuta materiaalia
- projekti saattoi jonkin verran aktivoida välituntitoimintaa. Jotta olisi saatu voimakkaampia vaikutuksia, olisi tarvittu aktiivisia aikuisia tukemaan lasten pyrkimyksiä.
- työpajapäivä antoi oppilaille kokemuksia uusista tekniikoista, koulun tuunaamisesta taiteen avulla, satunnaisryhmissä työskentelystä ja vieraiden ohjaajien ohjauksesta
- ohjaamissani valokuvapajoissa esiteltiin valokuvauksen mahdollisuuksien neljän luokan oppilaille ja opettajille. Käsiteltiin ympä-

ristökokemuksia valokuvauksen, kuvallisen ja sanalliseen ilmaisuun keinoin, yhdisteltiin eri ilmaisumuotoja

- tarjottiin ”elävää työpaikkakoulutusta” opettajille: opettajat saivat mahdollisuuden seurata ohjaustoiminnan artemiopiopiskelijoiden työpajaohjaamista, mikä saattoi tuottaa uusia ideoita opettajille.

8.3.1 Lasten kokemukset talkooryhmästä

Taidetalkooryhmän oppilaiden antaman suullisen ja toiminnallisen (mielipidejanat) palautteen perusteella taidetalkooryhmään osallistuminen oli valtaosan mielestä ollut mukava kokemus. 16.12. pidetylle palautekerralle osallistui 18 oppilasta 34:stä eli noin puolet. Osalla luokista oli luistelua ja retkipäivä samaan aikaan. Ensimmäiseltä ryhmältä, ryhmä A, jossa oli 1.-, 3.- ja 5.-luokan oppilaita, palautteiden saaminen jäi vähäiseksi. Kokoon-tumisesta kului suuri osa järjestäytymiseen, puuttuvien edustajien etsimi- seen ja muuhun ylimääräiseen puuhasteluun. Pitkän syksyn talkooväsy- myskin saattoi jo vaivata sekä oppilaita että itseäni. Toisen ryhmän, ryhmä B, 2.-, 4.- ja 6.-luokkien osalta palautteiden saaminen sujui paremmin. Haastattelin oppilaita ryhmähaastatteluna, jolla sain kerättyä palautetta se- kä talkooryhmässä toimimisesta että taidetalkoiden kokonaisuudesta, muun muassa pajapäivästä.

Sain koottua A-ryhmän yhdeksältä oppilaalta palautetta vain ensimmäises- tä kokoon-tumiskerrasta. Oppilaat pitivät toimintakertaa hauskana ja yllät- tävänä, mutta toiset myös levottomana. ”Minulla oli huvittunut olo, koska täällä oli enemmän ihmisiä kuin osasin odottaa”, oli viidesluokkalaisen kommentti. Kolmasluokkalainen oli sitä mieltä, että toiminta oli ok, mutta oli liikaa ihmisiä. Ensimmäisellä kerralla olivat olleet paikalla kaikki 34 oppilasta. Tämän kerran jälkeen päätin jakaa ryhmän puoliksi, eri luokka- asteita sekoittaen. Tarkoitukseni oli pyytää A-ryhmältä palautetta myös kahdesta muusta kokoon-tumiskerrasta, mutta siihen ei jäänyt aikaa.

B-ryhmän 11 oppilaalta sain ryhmähaastattelun muodossa kattavampaa palautetta. Kysymykseen, mitä taidetalkooryhmän ensimmäisistä kokoon- tumisista oli jäänyt mieleen, oppilaat mainitsivat toimintaan ja tunnelmaan liittyviä asioita. Toiminnoista mainittiin mm. ympyrään kokoontuminen, kättelypiiri, pienryhmiin jakautuminen ja nimien opettelu. Ensimmäinen kerta oli tuntunut yhden mielestä kaaokselta, toinenkin oli sitä mieltä, että porukkaa oli ollut liikaa. Toisaalta oltiin sitä mieltä, että vaikka ryhmässä ei ollut kauheasti tuttuja, oli tuntunut ihan hyvältä. Muita talkooryhmän toimintaa koskeneita kysymyksiä olivat, miltä tuntui jäädä pois oppitunnil- ta talkooryhmän takia, millaista oli toimia viestinviejänä sekä millaista oli kysellä kavereilta välituntipuuhistista ja leikeistä. Lisäksi pyysin mielipide- janalla kommentteja sellaiselta kerralta, jolloin oppilaat tekivät koulun pi- havalokuviin muutosehdotuksia.

Oppilaiden mielestä oli ollut kurjaa jäädä pois kivalta tai hyvältä tunnilta, mutta oltiin myös sitä mieltä, että yleensä ei ollut kiva tunti. Huomautet- tiin myös, että jos on päässyt jo koulusta tai on muuta menoa, ei ole vält- tämättä päässyt osallistumaan. Viestinviejän tehtävän lähes kaikki oppilaat olivat kokeneet hankalaksi. Ongelmia oli aiheuttanut se, ettei ollut löyty-

nyt sopivaa aikaa viestien esittämiseen. Edes tunnin alussa tai lopussa ei ollut välttämättä järjestynyt aikaa. Oppilaat kertoivat myös kokeneensa, että luokkatovereita tai opettajia ei ollut välttämättä kiinnostanut heidän viestinsä: ”*Opettajat saattaa siirtää ajankohtaa, niitä ei silleen kiinnosta*” ja ”*ei niitä (oppilaita) kiinnosta, ne ei lue lappuja, heittää heti roskeen. Varsinkin pojat.*” Oli myös huomattu, että viestit eivät mene helposti perille luokan metelin tai levottomuuden takia. Monien mielestä luokissa oli aina melua: ”*Jos muut mölisee, toiset ei kuule*”. Viestin sisällön perille saaminenkin saattoi olla työlästä: ”*Voi joutuu selittää kolme kertaa. Kaikki ei aina ymmärrä.*” Olin ajatellut, että kun talkooryhmässä oli samalta luokalta kaksi edustajaa, nämä saisivat tukea toisistaan ja viestien välittäminen olisi helpompaa. Tämä tavoite ei näyttänyt toteutuneen.

Välituntipuhista ja leikeistä kyselemisen toiset olivat kokeneet helpoksi, toiset vaikeaksi. *Omat leikit - uudet pelit* -tehtävän ohjeena oli jakaa ohjepaperit luokissa pareille tai pienryhmille ennen välituntia, keksiä välitunnin aikana leikki ja piirtää siitä kuva tai kirjoittaa leikin nimi lapulle. Säännöt tai leikkiohjeet voisi kirjoittaa myöhemmin ja viedä ne ala-aulan ilmoitustaululle. Tällä menetelmällä saatiin kerättyä runsaasti leikkiideoita, joita havaintojeni mukaan oppilaat kävivät myös tutkimassa. Leikeistä laminoimani ohjekortit eivät sen sijaan tulleet käyttöön. Toiminnan organisoimiseen olisi tarvittu aikuisten apua.

Suosikkikerta tuntui olleen se, jolloin pyysin oppilaita tekemään muutosehdotuksia heidän koulun pihoilta ottamiinsa valokuviiin. Tämä oli lähes kaikista vastaajista ollut tosi hauskaa tai melko hauskaa. Vain yksi kuudesluokkalainen oli sitä mieltä, ettei se ollut ollut niin kovin kivaa. Oli se ollut kuitenkin kivempaa kuin olla tunnilla. Kivaa oli oppilaista ollut se, että oli saanut tehdä ehdotuksia, jotka ehkä toteutetaankin. Sitä, että muutokset oikeasti toteutettaisiin, toivoi moni.

8.3.2 Lasten kokemukset taidetalkoista

Alkuperäisenä tarkoituksena oli koota oppilailta ja opettajilta palautetta taidetalkoista eri toimintamuotojen jälkeen. Loppujen lopuksi sain koottua oppilaiden ja opettajien näkemyksiä kattavammin vain alakoulun pajapäivästä. Esittelen pajapäivästä saadut kokemukset omana kokonaisuutenaan. Kolmen opettajan teemahaastatteluilta sain selvitettyä taidetalkoita jonkin verran opettajanäkökulmasta. Muut arviot perustuvat omiin havaintoihini ja lyhyissä keskusteluissa tekemiini muistiinpanoihin.

Taidetalkoolaisten B-ryhmälle esittämäni kysymykseen, mitä jäi mieleen taidetalkoista, sain monenlaisia vastauksia. Oppilaiden mieleen oli jäänyt mm. mainosten ja julisteiden teko sekä niiden ripustaminen, taidetalkooryhmän ensimmäinen kokoontumiskerta, kukkasipulien istuttaminen välitunnilla ja ”*se kun koko koulu teki niit juttuja*”, eli pajapäivä. Pajapäivästä olivat pitäneet kaikki talkooryhmäläiset. Päivästä nostettiin esiin mobilepaja, ”idelmointituolien” tekeminen (tuolipajan nimi oli Idelmointia), ikkunoiden maalaaminen ja ”käsিনuket” eli kadonneiden vaatteiden tuunauspaja. Kaikki talkooryhmäläiset olivat kertomansa mukaan myös osallistuneet kukkasipulien istutukseen. Istutustalkoot pidettiin yhden päivän

aikana, jolloin olin välituntien aikana auttamassa oppilaita sipulien maahan kaivamiseen. Jos maa ei olisi jäänyt juuri edellisellä viikolla, olisi puuha sujunut vähän vähemmällä ponnisteluilla. Ehkä juuri tämän ”raskaan työn” takia, toiminta oli kuitenkin jäänyt lapsille niin hyvin mieleen.

Kysyin talkooryhmässä myös *Perheiden perjantai* -tapahtumasta. Taide-talkoo-oppilaat mainitsivat kivoina asioina jalkapalloturnauksen, jossa lapset pelasivat aikuisten kanssa sekajoukkueissa, puujalkakävelyn ja aidan tuunailun. Oppilaat olivat olleet paikalla kaveriensa tai pikkusisarustensa kanssa. Kellään talkooryhmän oppilaista ei ollut ollut vanhempiaan mukana tapahtumassa. Illan aikana tekemiäni havaintojen mukaan kaikki toimintapisteet olivat suosittuja, edellä mainittujen lisäksi myös sukkapallon heitto, pylväspallo, amerikkalaisen jalkapallon heitto ja kukkasipulien istutus. Marraskuun alun nopeasti pimentyneessä illassa havaintojen teko ja valokuvien ottaminen ei ollut aivan helppoa. Pimeys, jota kentän valonheittäjät eivät paljoa saaneet hälvennettyä, loi tapahtumaan omalaatuisen tunnelman. Pajukoristeiden punominen ja kiinnittäminen kentän verkkoaitaan kiinnosti sekä aikuisia että lapsia. Sain mielikseni todeta, että myös 5.–6.-luokkalaiset pojat osallistuivat toimintaan ja uskalsivat pyytää neuvoja. Muutaman pajutöitä koko illan väkertäneen koululaistytön kommentit olivat: ”Tää oli siis ihan parasta!” Myös pienet, 2–4-vuotiaat lapset näyttivät nauttineen työskentelystä, samoin heidän vanhempansa. Sain useammilta vanhemmilta palautetta siitä, että heidän lapsensa (koululaiset) olivat pitäneet tapahtumasta todella paljon. (Kuva 13.)

KUVA 13 *Perheiden perjantai* -tapahtumassa oli tunnelmaa

Juhlaviikon ympäristöteosten, huolipuun ja toiveiden kodan, rakentaminen ei tullut esiin talkoo-oppilaiden vastauksissa heille joulukuun puolivälissä tekemässäni haastattelussa. Myöskään sarjakuvien piirtämistä tai miellekarttojen kokoamista ei mainittu. Saattaa olla, että yli kuukauden takaiset juhlaviikon tapahtumat olivat jo jääneet lasten mielissä uusien tapahtumien peittoon. Pajapäivän kokemukset olivat tuoreemmassa muistissa. Pajapäivästä kokosin kattavasti palautetta ja esittelen nämä tulokset omassa osuudessaan. Sain havainnoinnin ja valokuvadokumentoinnin avulla seurattua lasten ja nuorten toimintaa juhlaviikon aikana. Tämän perusteella sanoisin, että suuri osa alakoululaisista vaikutti osallistuneen innostuneesti toimintaan. Havainnoin kuitenkin toimintaa vain ulkona, kun oppilaat tulivat kiinnittämään viestejään puuhun ja kotateokseen. Luokassa tapahtuneista aktiviteeteista minulle kertyi mielikuvia vain joidenkin opettajien kanssa käymieni lyhyiden keskustelujen kautta.

8.3.3 Lasten kokemukset pajapäivästä

Arvioin alakoulun oppilaiden saamia kokemuksia pajapäivästä päivän aikana tekemiini havaintojen ja kuvallisen dokumentoinnin, oppilailta kerättyjen muistilappupalautteiden ja pajatöistä ja -päivästä kertovien piirrosten ja kirjoitusten avulla. Liitän arviointiin myös opettajien ja pajoja ohjanneiden opiskelijoiden kommentteja tekemistään havainnoista. Koska aineistoa on niin runsaasti, rajaan tarkasteluni oppilaiden kokemuksista pääosin kahteen pajaan, tuolien tuunauspajaan ja *Patterin takana* -örkkipajaan.

Lasten näkemykset pajapäivästä ja siitä pajasta, johon he olivat osallistuneet, olivat muistilappupalautteen perusteella voittopuolisesti positiivisia tai erittäin positiivisia. Tuolipajassa vain neljässä kommentissa (4/19) ja örkkipajassa samoin neljässä kommentissa (4/14) annettiin kritiikkiä tai ei oltu täysin tyytyväisiä toimintaan. Yleisluonteisen ”tylsää”-kommentoinnin lisäksi oli kritisoitu välineiden riittämättömyyttä ja joidenkin materiaalien hankaluutta: liisteri ei toiminut, pensseleitä liian vähän. Jotkut olivat todenneet, että työskentely oli sekä hauskaa että tylsää ja yhdessä todettiin, että kiva paja, mutta parantamisenkin varaa oli. Ne kommentit, joissa eriteltiin ”kivaa” tarkemmin, nostettiin esiin tehtävän sisältö (*”oli tosi kivaa tehdä örkkejä”* tai *”se on vaan todella kaunis kukkatuoli”*), työskentelytapa (*”sai ite päättää mitä teki”*), ohjauksen laatu, ohjaajien mukavuus ja tekemisen haasteellisuus sekä työn valmiiksi saaminen. Osassa annettiin kiitosta koko päivästä ja ohjauksesta ja toivottiin lisää vastaavaa toimintaa. Jotkut myös kertoivat, että työskentely oli ollut mukavampaa kuin mitä he aluksi kuvittelivat. Vastausten luotettavuuteen liittyen eräs kouluohjaaja esitti näkemyksen, että moni oppilas kirjoitti lapulle ”kivaa”, kun kaverikin kirjoitti. Hänen mielestään monille oppilaille palautteen anto oli outoa eivätkä he ymmärtäneet, mitä lappuihin olisi pitänyt kirjoittaa. Itse en päässyt seuraamaan palautteenantotilanteita, joten käsittelen materiaalia sellaisenaan.

Lasten pajapäivää seuranneena päivänä tai muutamaa päivää myöhemmin kirjoittamat ja piirtämät palautteet antoivat samansuuntaisia tuloksia lasten kokemuksista. Jaoin palautteen keruuta varten joka luokalle pinon paperia ja liitin mukaan ohjeistuksen: ”pajapäivänä tekemäsi työn tarina: kirjoitus tai kuva ja työn nimi”. Ajatuksenani oli kysyä lapselta tämän tekemästä teoksesta, ei pajapäivästä yleensä, sillä halusin saada muun tyyppisiä vastauksia kuin ”ihan kiva päivä”. Ajattelin myös, että varsinkin nuorempien oppilaiden olisi helpompi piirtää konkreettinen kuva omasta työstään kuin epämääräisemmästä kokonaisuudesta, pajapäivästä. Voi olla, että yleisluonteisempi ”kerro tai piirrä pajapäivästäsi” olisi tuottanut erilaisia tuloksia.

Suurimmassa osassa palautteita oli sekä kuva / kuvia että tekstiä. Ensimmäisen ja toisen luokan oppilailta saattoi olla pelkkä kuva ja työn nimi. Suppean kuva-analyysin perusteella totean, että lasten töistään piirtämät kuvat olivat yksityiskohtaisia ja ilmeikkäitä. Harva oli sutaissut paperille pikapiirustuksen, valtaosassa oli kuvattu tehdyn työn rakennetta, yksityiskohtia, värejä ja teknisiä ratkaisuja. Varsinkin nuorimpien oppilaiden piirrokset olivat hyvin värikkäitä. Eri-ikäiset lapset kuvasivat töitään ikäkaudelleen tyyppillisesti, nuoremmat suuremmilla kuvilla ja vähemmällä teks-

tillä, vanhemmat tekstivoittoisesti ja pienempien kuvien avulla. Myös nuorimpien, 1-2-luokkalaisten oppilaiden piirroksissa oli yksityiskohtaisuutta ja rakenteellista hahmottamista. En pyrkinyt tekemään kuva-aineistosta syvällistä analyysiä, mutta mielestäni kuvat kertovat, että moni oppilas oli kokenut työskentelyn kiinnostavaksi ja oli paneutunut tekemiseensä. Oma työtä on kuvattu persoonallisella tavalla ja työn ominaispiirteitä tarkasti hahmottaen.

KUVA 14 ” Rokki-Raimolla on kädessään kitara ja vieressä on vahvistin.”

Palautteiden tekstiosuoksissa kuvattiin tehtyä työtä tai teosta, tekemisprosessia, pajan tunnelmaa, omia tunteita työstä ja tekemisestä (kuva 14):

Tein otuksissa villasukasta rokkarin ja vauvan sekotuksen. Sen tukka oli rokkarin näköinen. Vein sen enkunluokkaan, koska se näytti kielinerolta. Tein myös yhteisen ukkelin Inka, Anna ja minä. Sillä oli 4 cm pituinen nenä ja silmät pienet. se oli sormikas. (4.-luokkalainen tyttö.)

Olin pajassa nimeltä patterin takana. Tein siellä parittomasta lapasesta örkin. Käytin siihen lankaa, nappeja ja helmiä. Örkin nimeksi annoin Rokki-Raimo. Sillä on nykyään pändi, koska Kalle ja Lauri tekivät laulajat. Rokki-Raimolla on kädessään kitara ja vieressä on vahvistin. Siellä oli hauskaa. (3.-luokkalainen poika.)

Teksteissä kommentoitiin myös ajankäyttöä, osallistujia ja yhteistyötä, ohjaamista, ohjaajia ja pajapäivää yleensä. Joissakin kerrottiin mielipiteitä omasta pajasta ja verrattiin sitä muihin pajoihin. Tuoli- ja örkkipajan palautteissa oli hyvin vähän kriittisiä kommentteja tai työskentelyssä kohdatujen vaikeuksien kuvaamista. Niissä pajoissa, joissa oppilaat olivat joutuneet odottamaan, työskentely oli ”loppunut kesken”, välineiden kanssa oli ollut ongelmia tai työ oli koettu liian helpoksi tai liian vaikeaksi, näitä seikkoja oli tuotu esiin. Monessa palautteessa omasta työstä oli kerrottu tarina. Näitä palautteita oli kaikkein hauskinda lukea. Tarinoita oli tehty runsaasti niin ikkunamaalauksista, örkeistä ja käsinukeista kuin fantasiatuoleistakin. Vähemmän tarinoita olivat kirvoittaneet puuhun pudonneet avaruusoliot eli pihapuun koristeet, (kuva 15), musiikkimobilet ja *Entäs jos...*-valokuvapaja, jossa oli täydennetty koulusta otettuja kuvia omilla piirroksilla (kuva 16).

Tarkastelen oppilaiden kokemuksia pajapäivästä vielä omien havaintojeni pohjalta. Työskentely eri pajatiloissa oli voittopuolisesti rauhallista mutta

innostunutta. Tällä tarkoitan sitä, että pajoissa vallitsi tekemisen meininki. Lapset toimivat joko pienryhmissä tai itsenäisesti, mutta levotonta vaellusta, häirintää tai jättäytymistä sivuun havaitsin todella vähän. Ohjaaja- ja opettajapalautteessa on tästä lisää näkemyksiä. Oppilaat saivat työnsä valmiiksi annetun ajan puitteissa. Moni olikin kommentoinut, että hauskin oli kun sai työn valmiiksi. Valmiiden töiden sijoittelua oli myös kommentoitu: koristeiden ripustaminen pihapuuhun, mobileiden ruokalan kattoon, örkkien vieminen pattereiden taakse ja muualle kouluun, valokuvatoiden kiinnittämien yllättäviin paikkoihin ja fantasiatuolien sijoittelu luokkiin ja käytäville oli ollut oppilaista hauskaa. Ikkunamaalaukset olivat lähtökohtaisesti heti paikoillaan, mutta työ vei tekijät mennessään siinä määrin, että maalaukset levisivät koulun kaikille käytäville, vaikka niitä oli aiottu vain tiettyihin tiloihin. Tämä ei aiheuttanut muuta hämminkiä kuin ikkunanpesu-urakkasopimuksen muutoksen ja ehkä siinä myös lisäkustannuksia. Oppilaiden innostuminen ja innostaminen toteutuivat edellä kuvatun perusteella pajapäivänä hyvin, jopa erinomaisesti.

KUVA 15 Pajassa syntyy puuhun pudonneita avaruusolioita.

8.3.4 Aikuisten kokemukset pajapäivästä

Opettajien, kouluohjaajien ja pajoja ohjanneiden opiskelijoiden antaman suullisen palautteen mukaan pajapäivä koettiin pääosin onnistuneeksi. Huomasin vasta opettajilta kokoamani palautteen jälkeen, että olin kysynyt heiltä kommentteja vain siitä pajasta, jonka valvontaan he itse olivat osallistuneet ja pääasiassa opiskelijoiden ohjauksista. Pajapäivän kokonaisuinnostumisesta tai omasta osuudestani toiminnan organisoijana sain koulun henkilökunnalta vain vähän palautetta. Saamani muutamat kommentit olivatkin sitä arvokkaampia, varsinkin oman innostukseni ylläpidon kannalta.

Opettajat olivat varsin tyytyväisiä pajiin ja ohjaajien toimintaan. Kiitos saivat mielenkiintoiset aiheet ja työtavat sekä monipuoliset materiaalit. Ohjaamisesta annettiin kommentteja: ”osaavaa, rauhallista, loistavaa, aktiivista, innostunutta”. Myös ohjaajien jämäköitymistä ohjauksen kuluessa ja tilanteen mukaan tiukentunutta tai reagoivaa ohjausotetta kiitettiin. Ohjaajien toiminnassa kritisoitiin joidenkin kohdalla valmistautumisen keskeneräisyyttä, aloituksen haparointia, sitä ettei ryhmien muodostamista ollut mietitty etukäteen ja että pienimpiä oppilaita olisi voitu ohjata konkreettisemmin ja tarkemmin. Joissakin pajoissa opettajan mielestä lapset olisi voitu ohjata käyttämään enemmän aikaa työnsä suunnitteluun ja lop-

puun olisi ollut hyvä olla koontia, jatkoajatuksia tai suunnitelma B. Varasuunnitelmaa olisi tarvittu silloin, kun tultiin valmiiksi eriaikaisesti tai nopeammin kuin oli ajateltu. Joidenkin poikien motivoiminen oli koettu hankalaksi. Oli myös huomattu, että palautteen antaminen oli joidenkin oppilaiden mielestä vaikeaa. Jonkin verran kommentteja annettiin rauhatonmuudesta ja riehumisesta ja siihen liittyen lisäpuuhien puuttumisesta. Töitä pidettiin enimmäkseen sopivina eri-ikäisille oppilaille, mutta osa koki sisällöt ja tekniikat koettiin liian helpoiksi 5.–6.-luokkalaisille. Aikaa oli joissakin pajoissa liikaa tekemiseen nähden. Samoja kommentteja antoivat oppilaat itse. Käsityöpajassa valvoneen opettajan mielestä 8.-luokkalaiset apuohjaajat olivat olleet todella tarpeellisia. Hänen mielestään samantyyppinen mielikuvitushahmojen teko voisi toimia hyvin kummiluokkatoimintana, jossa 5.–6.-luokkalaiset oppilaat avustaisivat 1.–2.-luokkalaisia.

KUVA 16 *Entäs jos... -pajassa kouluun tuli odottamattomia vieraita, ja paljon muuta-kin outoa.*

Henkilökunnan näkemyksiä pajapäivän yleisistä järjestelyistä ja pajojen sujumisesta sain vähän. Yksittäiset opettajat ja apulaisrehtori kiittivät järjestelyistä ja toimintapäivästä. Organisointi ja päivä kokonaisuudessaan olivat olleet heidän mielestään onnistuneita. Siivoushenkilökunnan ja vahtimestarin kommentit olivat myös positiivisia. Siistijät totesivat, että pajapäivän jälkeen oli ollut siistimpää kuin yleensä eikä mitään hämminkiä ollut ilmennyt päivän kuluessa. Vahtimestari oli samaa mieltä. Hän oli tosin kiinnittänyt huomiota roskalaatikoiden täyttymiseen päivän jäljiltä. Käsitelimme ohjaajien palautekeskustelussa myös loppusiivoukseen ja jätteiden käsittelyyn liittyneitä asioita. Olin ollut yhteydessä siistijöihin, vahtimestariin ja keittiöhenkilökuntaan hyvissä ajoin ennen pajapäivää ja selvittänyt heidän kanssaan käytännön järjestelyihin liittyneitä asioita. Olin saanut koottua tuolipajaan vaadittavat tuolit vahtimestarin avustuksella, olimme sopineet emännän kanssa muuttuneista ruokailujärjestelyistä ja hän auttoi myös mobileteosten ripustamisessa ruokalaan. Siistijät olivat järjestäneet siivouskärryt ja siivousvälineitä jokaisen pajan lähistölle. Huoltohenkilökunnan kanssa oli ollut helppo käydä keskusteluja ja asiat olivat järjestyneet mutkattomasti ilman byrokratiaa. Hankalinta oli ehkä ollut henkilöstön tavoittaminen sopivaan aikaan.

Myös Tuomelan kirjastossa oltiin innostuneita pajapäivästä. Osa musiikimobileista ripustettiin esille lainaussaliin. Fantasiatuolejakin olisi otettu vastaan, mutta oppilaat halusivat sijoittaa ne omiin luokkiinsa ja käytäville. Myös aiemmat, juhlaviikon aikana tehdyt sarjakuvat otettiin mielellään vastaan. Pääkirjastossa projektin loppunäyttelyn pystytyksen yhteydessä

sain kirjaston työntekijöiltä innostunutta palautetta pajapäivän töistä ja taideprojektista. Myös vanhemmilta saatu palaute oli positiivista. Kulttuurikeskus ARXista järjestyi kuljetus suurimmille teoksille sekä näyttelynpystytys- että purkuvaiheessa. Sain taidetalkoista, pajapäivän järjestämisestä, lasten teoksista ja loppunäyttelystä kiittävää palautetta ARXin tuotajalta. Loppunäyttelyssä oli esillä enimmäkseen alakoulun pajapäivän aikana tehtyjä töitä, mutta myös muuta taidetalkoissa tuotettua materiaalia. Myös toiveiden kota oli mukana.

8.3.5 Opiskelijoiden kokemukset pajapäivästä ja ohjaamisesta

HAMKin ohjaustoiminnan opiskelijat, jotka olivat toimineet alakoulun pajojen ohjaajina, pitivät saamaansa ohjauskokemusta antoisana (kuva 17). He arvostivat erityisesti sitä, että olivat saaneet toimia ”oikean asiakkaan kanssa”. Suunnittelun käynnistänyttä Meiju Niskalan koulutusta he pitivät onnistuneena. Pajoissa oli 15–19 lasta ja yksi tai kaksi ohjaajaa. Tuolipajassa oli kerrallaan 32–37 lasta ja ohjaajia oli kolme. Pajojen ohjaukset sujuivat kaiken kaikkiaan hyvin, vaikka osaa ohjaajista oli jännittänyt etukäteen ja jotain ongelmia ja kehitettävääkin ilmeni. Ohjaajat olivat sitä mieltä, että opettajien osallistuminen pajoihin valvojina oli ollut tärkeää. Joissain pajoissa ohjaajat kritisoivat sitä, että opettajat eivät olleet paikalla koko aikaa. Ohjaustilanne saattoi tuona aikana muuttua hankalaksi. Opettajat eivät välttämättä olleet kertoneet poistumisestaan ohjaajille. Myös opettajien omat ratkaisut pajan aikana olivat aiheuttaneet hämmennystä. Opettaja oli saattanut viedä osan lapsista eri tilaan tai päästää oppilaita kotiin ilman että asiasta oli sovittu ohjaajan kanssa. Loppukoonti, leikki tai muu yhteinen lopetus oli jäänyt muutamalla kertaa pois, kun ohjaaja ei enää löytänyt kaikkia lapsia. Myös opettajan tai kouluohjaajan yllättävä puuttuminen ohjaustilanteeseen ja kova äänen käyttö oli koettu häiritseväksi ja tunnelmaa pilaavaksi. Toisaalta, osa koki että opettajan jämmäkö puuttuminen asioihin oikeassa tilanteessa oli pitänyt tilanteen hallinnassa. Joillain oli kokemuksia siitä, että valvova opettaja ei ollut puuttunut häiriötilanteisiin millään lailla. Opettajat oli ohjeistettu toimimaan pajoissa valvojina.

KUVA 17 *Opiskelijat ohjaamassa ja innostamassa MoBileet-pajassa.*

Pajojen aloituksessa oli jonkin verran hämminkiä. Ensimmäisissä pajoissa oli epäselvyyksiä siitä, mihin jotkut lapsista kuuluivat. Opettajille oli jaettu etukäteen listat, joista näkyi, mihin pajoihin kyseisen luokan oppilaat oli jaettu, mutta ilmeisesti kaikki lapset eivät olleet saaneet riittävän selviä

ohjeita. Kaikkien kokemus oli, että suurin osa lapsista oli keskittynyt hyvin työskentelyyn ja ollut kiinnostunut tehtävistä. Eri-ikäiset lapset eivät ohjaajien mukaan olleet juuri sekoittuneet muissa kuin tuolipajassa ja osittain maalausajassa. Lapset olivat näyttäneet enimmäkseen tekevän työtä omissa oloissaan. Eräs ikkunamaalausajassa ollut tyttö kirjoitti palautteessaan, että isommat olivat määränneet maalauksen aiheen. Hän olisi itse halunnut maalata muuta. Tuolipajassa työskentely oli toiminut kolmen oppilaan pienryhmissä hyvin ohjaajien mielestä. He huomasivat jonkin verran eroa siinä, kun lapset olivat itse saaneet muodostaa ryhmät verrattuna siihen, kun heidät oli jaettu ryhmiin. Itse valituissa ryhmissä lapset toimivat ohjaajien mielestä hieman aktiivisemmin. Kaikissa ryhmissä oli kuitenkin osattu toimia. Ohjaajat kertoivat kokemuksiaan eri-ikäisten lasten ohjaamisesta, miten isommat olivat toisten mielestä olleet vaativampia ja toisten mielestä pienet oppilaat. Käsityöpajassa oli huomattu, että apuohjaajat (8.-luokan tytöt) olivat olleet todella tarpeellisia. Heistä oli paljon apua varsinkin nuorempien, 1.–3.-luokkalaisten ryhmässä.

Järjestelyt ja päivän organisointi olivat ohjaajien mielestä toimineet hyvin mainittuja poikkeuksia lukuun ottamatta. Pajat olivat ohjaajien mielestä vaatineet melko paljon valmisteluja. Varsinkin materiaalien hankintaan jotkut olivat käyttäneet paljon aikaa. Minä toimitin pajoihin osan ohjaajien pyytämistä tarvikkeista ja osan he hankkivat itse. Loppusiivous ja kuljetukset olivat hoituneet hyvin, vaikka pieniä epäselvyyksiäkin sekaan mahtui. Ohjaajat olivat pitäneet osallistumisestaan taidetalkooprojektiin mielenkiintoisena kokemuksena.

8.4 Innostaminen yläkoulussa

Taidetalkooprosessin aikana yläkoulun puolella

- 7.–9.-luokkien oppilasta koostuneen taidetalkooryhmän jäsenet saivat kokemuksen taidetyöskentelyn organisoimiseen, valmisteluun ja valvomiseen osallistumisesta.
- osa oppilaista sai kokemuksia veistosrunгон rakentamisesta ja ulkoteoksen pystyttämistä
- taidetalkoolaisille kertyi kokemuksia lyhytkestoisessa vapaaehtoiseen osallistumiseen perustuvassa projektiryhmässä toimimisesta
- 8.-luokkalaiset käsityötä harrastavat tytöt saivat kokemuksen apuohjaajana toimimisesta 1.–6.-luokkien käsityöpajassa
- yläkoululla järjestettiin pajapäivä, jossa oppilaat osallistuivat eri aineiden pajoihin satunnaisesti muodostetuissa ryhmissä
- aineenopettajat suunnittelivat ja ohjasivat yläkoulun pajat.

Pelkästään Hämeenlinnan yhteiskoulun yläkoulua koskeneita vaiheita ja toimintamuotoja taidetalkooprojektissa oli vähän. Käsittelen yläkoulun innostamisesta saatuja kokemuksia tässä lyhyesti, mutta palaan niihin koko kouluyhteisön innostamispohdinnan yhteydessä. Oma työskentelyni painottui alakoulun eli Tuomelan yksikön puolelle. Osittain tämän takia palautteiden kerääminen yläkoulun opettajilta ja oppilailta jäi vähäiseksi. Myös yleinen aikapula ja henkilöiden hankala saavutettavuus vaikuttivat

asiaan. Päätelmäni yläkoululaisten taidetalkoista saamista kokemuksista perustuvat juhleviikon aikana tekemiini havaintoihin ja yläkoulun taidetalkooryhmäläisten kanssa käytyihin keskusteluihin. Myös kuvataideopettaja Anne Vilkuna havainnoi talkooryhmän ja muiden oppilaiden toimintaa ja antoi siitä palautetta.

KUVA 18 Yläkoulun talkooryhmä rakensi kotaveistoksen rungon.

Yläkoulun taidetalkooryhmä kokoontui vain muutaman kerran juhleviikolla pidettyjen taidetalkoopäivien lisäksi. Ryhmän sisäisestä vuorovaikutuksesta, toimintatavoista ja innostumisen laadusta en näin ollen voi tehdä tarkempia johtopäätöksiä. Ryhmä kuitenkin koostui eri luokkien oppilaisista, joten oletan, että heidän välilleen syntyi jonkin verran uusiakin vuorovaikutussuhteita. Talkooviikon aikana olin enimmäkseen ulkona korjaamassa kotaveistosta ja seuraamassa työskentelyä, joten en ehtinyt havainnoimaan ryhmän toimintaa kovin tarkkaan. Kuvataiteen opettajan mukaan talkooryhmäläiset olivat toimineet motivoituneesti ja asiallisesti ja hoitaneet sovitut tehtävänsä erinomaisesti. Omien havaintojeni mukaan kotaveistoksen rungon rakentaminen oli ollut kiinnostavaa toimintaan osallistuneiden oppilaiden mielestä (kuva 18). He jaksoivat tehdä työtä monta tuntia yhteen menoon, kun ilmeni että puuha vie kauemmin aikaa kuin oli ajateltu. Öisin rikutun kodan korjaaminen pitkin viikkoa ei ollut enää niin motivoivaa. Koska ryhmäläisillä oli viikon aikana muutakin ohjelmaa, tein korjaustyöt pääasiassa itse. Olin ajatellut kysellä oppilailta palautetta ryhmän lopetus- ja talkookahveilla, mutta ehdin vain käväistä paikalla. Oppilaat vaikuttivat tyytyväisiltä viikkoonsa ja yllättyivät iloisesti loppukahveista.

8.5 Kokemuksia yhteisöllisistä ympäristöteoksista

Hätälänmäelle rakennettujen ympäristöteosten valmistukseen osallistuivat ala- ja yläkoulun oppilaat. Toiminta toteutettiin koulupäivien aikana, joten asukkaiden tai vanhempien osallistuminen toimintaan ei onnistunut. Yritin selvittää, miten isovanhempia tai kotona olevia vanhempia voitaisiin saada mukaan, mutta tämä selvitystyö vei liikaa aikaa ja jouduin luopumaan ajatuksesta. Perheenjäsenten pyytäminen koululle ei herättänyt henkilökunnassa suurempaa innostusta. Tästä asetelmasta lähti ajatus *Perheiden perjantai* -pihatapahtumasta, jossa voitaisiin yhdistää koulun juhleviikko sekä ympäristöön tehtävää yhteisötaidetta, liikuntaa, leikkejä ja muuta ympäristöä piristävää toimintaa. *Perheiden perjantaista* tuli ehkäpä yhteisötaideprojektin yhteisöllisin teos. Kouluosapuoli ei tosin ottanut siihen osaa.

8.5.1 Toiveiden kota

Alustin yhteisen taidetyöskentelyn ala- ja yläkoulussa pitämällä pienen puheen keskusradion kautta Hätälänmäki- ja yhteisötaideteemasta. Tällä pyrin virittämään oppilaat ja opettajat tekemiseen ja perustella valittua toimintatapaa. Opettajat ohjasivat luokissaan teosten valmistamiseen liittyneen käynnistystapahtuman, jossa oppilaat saivat kirjoittaa toiveistaan ja huolistaan miellekarttalomakkeelle sekä piirtää sarjakuvia pareittain tai pienissä ryhmissä. Luokissa oli mahdollista käydä keskustelua Hätälänmäki- ja koulunpihateemasta sekä nuorten käsityksistä.

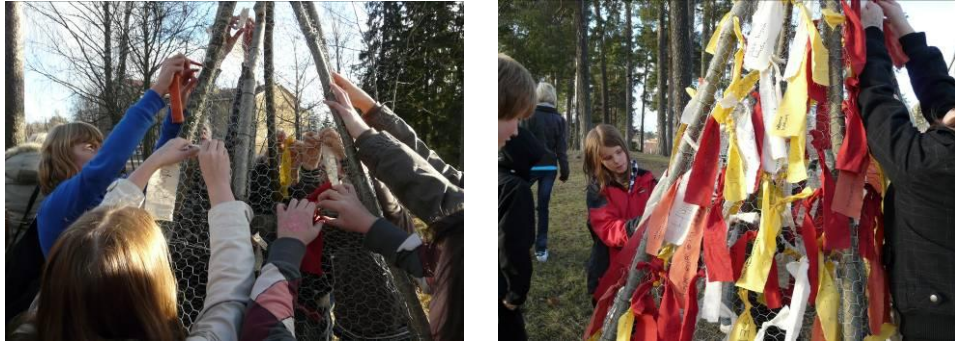
Työskentelyn luokissa käynnistänyt vaihe oli tarkkaan ohjeistettu. Käynnistäjänä oli pitämäni alustus (liite 5). Selkeitä ohjeita oli toivottu. Yläkoulun puolella työskentelylle oli varattu aikaa yksi oppitunti, jonka aikana tehtävien teon lisäksi tuskin ehdittiin käydä syventäviä keskusteluja. Alakoulun puolella opettajat päättivät käynnistykseen käytetystä ajasta ja ainakin osa luokista käytti tähän enemmän aikaa. Muutama alakoulun opettaja kertoi, että heidän luokissaan pelkojen ja toiveiden käsittely oli kirjoittanut vilkasta keskustelua ja vaikeitakin aiheita oli tullut puheeksi. Työskentely oli liittynyt hyvin yhteen uskonnon tunneilla samaan aikaan käsitellyn etiikan jakson kanssa.

KUVA 19 *Toiveiden kota* syntyi vaihetyönä: ohjeistus, oma osuus, yhteinen osuus.

Talkooviikon aikana tekemiäni havaintojen perusteella yläkoulun oppilaat osallistuivat ympäristötaideteosten tekemiseen vaihtelevalla mielenkiinnolla. Suurin osa näytti suhtautuvan toimintaan uteliaan kiinnostuneesti ja osa vaikutti hyvinkin innostuneilta. Jotkut oppilaat eivät näyttäneet kovin motivoituneilta ja jonkin verran ilmeni myös tahallista sabotointia. Häiriöt olivat kuitenkin yksittäisten oppilaiden tunteenpurkauksia. Kaiken kaikkiaan monen sadan oppilaan yhteistoiminta pihateosten parissa sujui joustavasti ja mukavissa tunnelmissa. Toiminnan tarkoituksena oli ollut vuorovaikutuksen lisääminen, omien ajatusten ilmaiseminen ja niiden näkyväksi tekeminen. Toimintamuodolla, jossa eri-ikäiset ihmiset toimivat yhdessä rakentaen yhteistä teosta, pyrittiin saamaan ihmisiä kohtaamaan toisiaan sekä luomaan tilaisuus osallistujien väliselle ajatusten vaihdolle. Työskentely jouduttiin suuren osallistujamäärään takia jaksottamaan tarkasti. Kaksi luokkaa mahtui työskentelemään kerrallaan. Näin saatiin kaikki 400 yläkoulun oppilasta mukaan työskentelyyn kahden koulupäivän aikana. 400 alakoululaista kävi paikalla joustavammin viikon aikana. Eri luokkasteiden tai lasten ja nuorten välille syntyi ajoittain pientä kanssakäymistä. Eri-ikäiset oppilaat varsinkin alakoulun puolelta kävivät tarkastelemassa

teosta ja lukemassa viestejä välituntien aikana. Opettajatkin kävivät tutkimassa viestejä. Kota veti puoleensa myös majaleikeistä innostuneita. Jos kota olisi säilynyt paikoillaan, olisivat majaleikit saattaneet jatkua koulupäivän jälkeenkin ja kota olisi saattanut herättää kysymyksiä ja keskustelua myös ohikulkijoissa. Kuvat 18–20 kuvaavat työskentelyprosessia.

KUVA 20 *Kotaa rakensivat kaikki koulun oppilaat. Teokseen tarvittiin jokaisen toive.*

Kiinnostavin episodi näin jälkeenpäin nähtynä olivat kotaa kohdanneet tihutyöt. Kun tajusin juhlahviikolla pidetyn iltajuhlan jälkeen, että kota oli kadonnut pihalta, tein ilmoituksen rehtorille ja poliisille. Edellisenä aamuna se oli löytynyt rikottuna omalta paikaltaan, katoamisen jälkeen aidan takaa naapurin puolelta. Niinä aamuina, kun rakennelma löytyi tärveltynä ja toisena aamuna osaksi poltettuna, alakoulun lapset olivat poissa tolaltaan. Moni tuli minulle ääneen päivittelemään tapahtunutta ja kertomaan omia epäilyjään tekijöistä. Olin tietysti itsekkin hämmentynyt ja pettynyt siihen, että ulos rakennettavaan teokseen pessimistisesti suhtautuneet aikuiset ja lapset näyttivät olleen ”oikeassa”. Lisäksi olin ärtynyt siitä, että oma aikani meni työn korjaamiseen sen sijaan että olisin voinut kehittää välitunneilla ympäristötaidetoimintaa alakoululaisten kanssa. Jälkeenpäin ymmärsin, että juuri tässä ristiriitatilanteessa olisi ollut syytä pysähtyä ja nostaa tämä yö- ja päivämaailman kohtaaminen keskusteluun koulun lasten ja aikuisten kanssa. Ajattelin kuitenkin, että minun olisi ohjattava suunnitellut toiminnot niin hyvin kuin pystyin olosuhteista huolimatta. Olin mielessäni sitoutunut aktiviteettien suorittamiseen ja halusin selvittää tapahtuneesta mahdollisimman pian. Koululla henkilökunta selvitteli tapahtumaa omia kanaviaan pitkin; minä rakensin kotaa uudelleen enkä ehtinyt selvittää, mitä toimenpiteitä asia oli aiheuttanut. Positiivista asiassa oli se, että oppilaat kiinnostuivat teoksesta ihan toisella tavalla. Oli jännittävää käydä tutkimassa kenen toive oli poltettu, kenen ei. Oma suorituskeskeinen ajatteluni hämmensi minua jälkeenpäin. Miksi en ollut osannut suhtautua tapahtuneeseen toisenlaisella asenteella?

Päätin siirtää kodan sisätiloihin, vaikka se tuntui periksi antamiselta. Uudelleen rakentaminen kolmanteen kertaan ei enää houkutelut. Kota seisoi vuorotellen ala- ja yläkoulun aulatiloiissa ja keräsi paljon huomiota. Jonkin ajan kuluttua vahtimestari toivoi, että rakennelma siirrettäisiin pois alakoulun aulasta, koska oppilaat jäivät leikkimään majaan eivätkä lähteneet välitunnille. Omien ja opettajien tekemien havaintojen mukaan oppilaat lueskelivat usein toistensa viestejä kodan seiniltä. Kun lopulta siirrätin kodan kevään lopulla ARXille, sain kommentteja siitä, että kota oli sopinut

yläkoulun aulaan hyvin ja se oli ollut tärkeä asia monelle. Olin kysynyt rehtorien mielipidettä kodan tulevasta sijoituspaikasta ja saanut ARXilta tiedon, että he ottaisivat sen mielellään vastaan. En ehtinyt selvittää oppilaiden mielipidettä kodan siirtämisestä, mistä koin jonkin aikaa huonoa omaatuntoa. Kota oli syksyllä 2009 esillä Galleria ARXin näyttelyssä *Uutta, vanhaa, vihreää*, jossa se oli saanut uuden nimen ”Toiveiden tiipii”. Sain kuulla eräältä kuvataidekoulun opettajalta, että jotkut näyttelyssä käyneet Tuomelan koulun tytöt olivat innokkaasti etsineet esiin omat viestinsä ja kertoneet, että heidän toiveensa olivat toteutuneet!

KUVA 21 *Oppilaat autoivat kodan siirtelyssä pihalta sisään ja taas ulos.*

8.5.2 Huolipuu

Huolipuu oli suuri pihlajapensas koulun pihapuistikossa. Siihen jokainen oppilas kiinnitti oman huolisykerönsä, joka oli varmuuden vuoksi kastettu vesiämpärissä, jotta huoli jäisi puun ja kirjoittajan väliseksi salaisuudeksi (kuvat 1 ja 22). Ulkoteokset olivat muunneltuja versioita Sanni Sepon ja Ritva Kovalaisen metsäkasvatusaineiston huolipuu - toiveiden puu - ideasta. Ajatuksena oli ollut koota koulun oppilaiden kanssa sekä huolittu toivepuut, mutta teosten suunnitteluprosessissa päädyttiin tuottamaan huolipuu ja kotaveistos, joiden ”täyttämiseen” oppilaat voisivat osallistua. Yhteisöllistä teosta olisi sekä toimintaprosessi että sen lopputulos. Ulkoveistoksen suunnittelussa siirrettävyys, keveys, vähäinen roskaavuus ja ilkeivällän kestävyys olivat keskeisiä tekijöitä. Huolipuussa tarkoitus oli tuottaa esteettisesti piristävä ja ihmetystä herättävä teos, joka kuitenkin sulautuisi luonnontilaisen metsikön reunaan. Molempien töiden toteutustekniikan piti olla niin yksinkertainen, että monta sataa oppilasta pystyisivät toteuttamaan omat osuutensa lyhyessä ajassa. Tämän tehokkuusvaatimuksen koin erittäin ristiriitaiseksi sen kanssa, millaiseksi itse olin innostamisen ja yhteisöllisen ympäristöteoksen valmistamisen ajatellut.

Kumpikin teos osoittautui kuitenkin omalla tavallaan onnistuneeksi. Vaikka kota aiheutti enemmän huolta kuin huolien puu, osoittautui puurankajänisverkko-kangassuikale-viritelmä suhteellisen kestäväksi, korjattavaksi, kokoontaitettavaksi ja keveäksi siirrellä. Mitatkin osuivat kohdalleen: rakennelma mahtui monenlaisiin sisätiloihin. Huolipuun kivi-paperipallukoiden ripustaminen sai osan oppilaista pohtimaan roskaamista ja ekologisuutta. Joidenkin mielestä kivien ja käpyjen ympärille kiedottujen viestilappusten ripustaminen kasvavaan puuhun oli jonkinasteinen ympäristörikos. Tätä pohdimme yhdessä ja totesimme asiaan liittyvät mo-

net näkökulmat. Pihlajaan ei kohdistunut havaittavia tuhotöitä muutaman energisen oppilaan kiipeämisyrityksiä lukuun ottamatta.

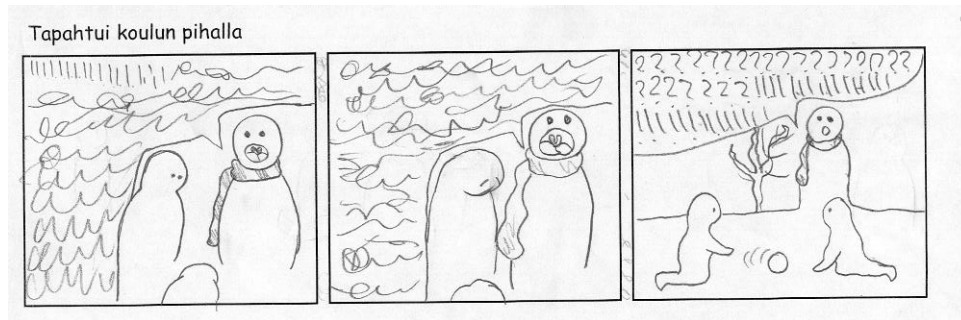
KUVA 22 Huolipuu kantaa pieniä huolia ja suuria murheita.

8.5.3 Sarjakuvat ja miellekartat

Sarjakuvat ja miellekartat muodostivat mielenkiintoisen aineiston. Tehtävien tarkoituksena oli yhtäältä virittää oppilaita yhteisötaiteen tekemiseen ja pihateemaan. Toisaalta tarkoitukseni oli käyttää töitä opinnäytetyön yhtenä aineistona. Ajattelin, että sarjakuvat tuottaisivat tietoa oppilaiden pihajatuksista ja toisaalta herättäisivät keskustelua, kun ne laitettaisiin esille koulun tiloihin (kuva 23). Miellekartoista nousevia ajatuksia olin suunnitellut luokittelevani ja kokoavani niistä koosteen, jossa yhtenä alueena olisivat oppilaiden kouluun liittämät toiveet ja pelot, toisena alueena muihin elämänalueisiin liittyvät ajatukset. Pyysin oppilaita luvata aineistojen käyttämiseen. Töiden luovuttaminen tutkimuskäyttöön oli vapaaehtoista. Sain satojen sarjakuvien ja miellekarttojen aineiston, jota en yrityksistäni huolimatta ehtinyt ruveta analysoimaan. Halusin digitoida sarjakuvaineiston, jotta voisin toimittaa joko originaalit tai kopiot takaisin koululle. Koska en saanut käyttöni tarvittavaa laitteistoa enkä löytänyt aikaa työn tekemiselle, en saanut luovutettua töitä takaisin oppilaille. Näin ollen niitä ei saatu laitettua esille. Tammikuussa toimitin loppunäyttelyn jälkeen suuren osan sarjakuvakopioista Tuomelan kirjastoon ja ilmoitin, että ne ovat siellä luettavissa. Elättelen toivoa, että näitä aineistoja voitaisiin jossain muodossa tutkia tai käsitellä edelleen.

Tapahtui koulun pihalla

KUVA 23 Sarjakuvien teemat olivat arkimaailma, fantasia, kauhu ja sci-fi. Kaikkia käytettiin.

8.6 Koulun aikuisten kokemukset taidetalkoista

Haastattelin kolmea alakoulun opettajaa löyhästi muotoillulla teemahaastattelulla. Tilanne muistutti enemmän keskustelua kuin haastattelua. Haastatteluista kaksi toteutettiin opettajanhuoneessa, yksi luokassa. Ehdimme keskustella vain osasta valmistelemieni teemoja. Lisäksi sain yhdeltä opettajalta talkoopäivän palautekeskustelun yhteydessä tietoa muustakin syksyyn liittyneestä. Haastatteluista pisin kesti noin 40 minuuttia, muut olivat lyhempinä. Näistä kertyi aika vähän tietoa, joten vastauksia ei voi yleistää koko opettajakunnan näkemyksiksi. Otan mukaan myös tietoa, jota olen saanut lyhyissä ”käytäväkeskusteluissa”. Yläkoulun opettajilta en saanut koottua palautetta, mutta muutamalta opettajalta sain spontaaneja kommentteja.

Opettajien yleisnäkemyksistä taidetalkoista oli, että ne olivat toimineet koulutyötä piristävänä lisänä. Monien mielestä osallistuminen ”uuteen” kiinnostaa. Haastattelemiani opettajat eivät olleet kokeneet, että toiminnasta olisi tullut heille lisätyötä. ”En ole rasitteena kokenut. Kivakin että koulussa on jotain [erilaista].” Kun kysyin, olisivatko opettajat halunneet osallistua enemmän taidetalkoiden suunnitteluun, sain kieltäviä vastauksia. Vastaajat olivat sitä mieltä, että oli ollut hienoa päästä mukaan valmiiksi suunniteltuun. He eivät kokeneet, että olisivat voineet osallistua enemmän. Varsinkin pajapäivän toteutukseen oltiin tyytyväisiä. Ainakin yhdelle vastaajalle oli epäselvää, että osallistumista tai opettajilta tulleita ideoita olisi haluttu mukaan. Muutama yläkoulun opettaja antoi minulle kannustusta pitkin matkaa ja oli lopuksi sitä mieltä, että ihmeen paljon taidetalkoiden aikana oli saatu aikaan. He olivat kokeneet talkotoiminnan koulun arkea vahvasti piristäneenä asiana.

Koulun juhla viikon aikana tapahtumia oli opettajien mielestä ollut runsaasti, mikä koettiin toisaalta mukavaksi, toisaalta hieman työlääksi. Osallistuminen viikolla pidettyihin iltatapahtumiin oli osan mielestä ollut haasteellisia järjestää. Hyvää oli ollut se, että koulupäivän aikana oli voitu keskittyä poikkeavaan ohjelmaan, kun ei ollut tavallisia tunteja. Esimerkiksi pihateosten tekemiseen oli päästy osallistumaan sujuvasti. Kerrottiin, että huoli-toive-teema oli ollut hyvä ja herättänyt luokissa keskustelua. Huoli-kartan avulla oli mm. saatu erästä oppilasta kauan vaivannut asia todennettua ja sen käsittely aloitettua. Yhdessä luokassa oli käsitelty oppilaiden pieniä ja suuria murheita ja keskusteltu siitä, mihin voi itse vaikuttaa ja

mihin ei. Muutaman opettajan mukaan keskustelut olivat olleet antoisia ja oppilaat olivat olleet aidosti mukana: ”Päästiin syvällisiin pohdintoihin. Nousi esille tärkeitä asioita, lapset otti yllättävän vakavasti.”

Valokuvapajoihin osallistuneet opettajat pitivät oppilaiden kameratyöskentelyn ja luovan ilmaisun yhdistämistä onnistuneena toimintamuotona. Yksi opettaja totesi, ettei olisi itse tullut tutustuneeksi valokuvaukseen luokkansa kanssa. Valokuvapajojen sisältöä ja toteutusta pidettiin sopivana kyseisille ryhmille. Opettajista oli ollut hyvä, että olin antanut jatko-työstöä varten ideoita ja että työskentelyä oli voitu jatkaa luokissa toisella kertaa. Toiset opettajista olisivat toivoneet kuvatulosteita nopeammin käyttöönsä, toisia odottelu ei ollut haitannut. (Kuva 24).

KUVA 24 Neljäsluokkalaiset kuvasivat sepittämäänsä tarinaa aiheesta: ”Mitä ihmettä?”

Jotkut opettajat arvelivat, että taidetalkootoiminta oli vaikuttanut siihen, että luokissa oli käyty vilkasta keskustelua pihoista. Talkooryhmäläisten toiminnasta en saanut opettajilta paljoakaan tietoa; yhden mukaan talkoedustajat eivät juuri olleet tuoneet viestejä ryhmästä. Yksi opettaja oli sitä mieltä, että vakiintunut kokoontumisaika olisi ollut hyvä. Oppilaiden ja opettajien olisi ollut helpompi muistaa kokoukset. Kerroin, että tätä oli mietitty, mutta käytännössä aina tietyltä tunnilta poissaolo oli koettu hankalaksi.

Syksyn aikana olin keskustellut useiden opettajien kanssa pihoista. Yleinen käsitys oli, että opettajilla ja oppilailta oli hyvin vähän tietoa suunnitelmista tai siitä, mitä pihoille tulee tapahtumaan ja milloin. Selvää informaatiota kaivattiin lisää. Työmaa-aikaiset uudet autopaikkajärjestelyt kuumensivat monien tunteita. Uusista järjestelyistä ei ollut saatu ajoissa tietoa. Jotkut opettajat tuntuivat mieltävän minut pihojen suunnittelupuolen edustajaksi. Sain oikoa näitä käsityksiä vielä loka-marraskuussa, vaikka olin mielestäni esitellyt roolini jo monta kertaa. Se, etten ollut tullut kutsutuksi suunnitteluryhmän kokouksiin, herätti ihmetystä. Itse ihmettelin puolestani sitä, miksi opettajia ei ollut näkynyt niissä muutamissa tilaisuuksissa, joissa pihoista olisi voitu keskustella kaupungin virkamiesten kanssa.

Pohdin erään opettajan kanssa vielä koulun vuorovaikutuskäytäntöjä. Esitin opettajalle huomioni siitä, että olisin kaivannut enemmän tilaisuuksia ajatusten vaihtoon opettajien kanssa. Kysyin, oliko hänen mielestään opet-

tajilla riittävästi kokoontumismahdollisuuksia keskustelujen käymistä varten. Opettaja oli sitä mieltä, että kyllä mahdollisuuksia oli, mutta ettei ajatuksenvaihto sinällään auta. Ajatuksista pitäisi myös seurata konkreettisia asioita. Hän pohti sitä, ovatko rehtorit ylityöllistettyjä vai miksi ehdotukset tuntuvat usein katoavan jonnekin. Hänen mielestään yhtenäiskoulu oli vaikea koulumuoto, jossa työnjako ei tunnu selvältä ja asioiden tapahtuminen kestää. Taidetalkoot olisi hänen nähdäkseen ollut helpompi järjestää pienessä koulussa.

Pyysin opettajaa vielä pohtimaan, olisiko iltapäivisin koululla toteutettu kerhomuotoinen taidetoiminta hänestä toimiva idea. Hän oli epäileväinen ja totesi monella lapsella olevan jo paljon harrastuksia. Lisäksi hän kyseenalaisti sen, mahtaisiko koulun ympäristö tai koululla harrastaminen yleensäkin kiinnostaa lapsia - tai aikuisia. *”Ehkä jotain kiinnostaa, mutta monella on niin paljon muutakin.”* Tämä keskustelunpätkä jäi pyörimään mieleeni pitkäksi aikaa. Se tuntui kyseenalaistavan työni koko lähtökohdan: ympäristön, yhdessä tekemisen, innostumisen ja innostamisen.

8.7 Kokemukset vanhempien ja asukkaiden innostamisesta

Monista yrityksistä huolimatta vanhempien ja asukkaiden osallistuminen projektiin jäi melko vähäiseksi varsinkin toiminnan suunnitteluvaiheessa. Yhteisiä suunnittelutapaamisia asukas- ja vanhempainyhdistyksen sekä koulun väen kanssa ei saatu järjestymään. Keväällä koolle kutsuttuun kaikkien osapuolten yhteispalaveriin ei saapunut koulun edustajaa. Syksyllä uuden vanhempainyhdistyksen järjestäytyminen tapahtui myöhään, vasta lokakuun lopussa, jolloin suunnitelmien tuli olla jo pitkällä. Vanhempain- ja asukasyhdistyksen jäsenet ovat aktiivisia, työssäkäyviä ihmisiä, jotka ovat monessa mukana - samoin monet opettajat. Kokouksiin ja kokoontumisiin on vaikea ehtiä, vaikka halua olisi. Koin suureksi puutteeksi sen, että vanhempainyhdistyksen kokouksissa ei ollut opettajien edustajia. Rehtori ja apulaisrehtori tulevat kutsuttaessa, jos pääsevät. Tämä löyhä sidos kouluun teki yhteisen toiminnan suunnittelusta hankalaa. Niissä kokoontumisissa, joita saatiin pidettyä, yhteistä ideointia ja ideoiden kehittämistä konkreettisiksi toimintatavoiksi ei saatu kunnolla käyntiin. Tarkoitukseni oli esitellä ja käyttää kokoontumisissa osallistavia suunnittelu- ja päätöksentekomenetelmiä, mutta näitä saatiin kokeiltua hyvin vähän. Mielestäni kokoontumisille käytettävissä ollut aika (yleensä 1–1,5 tuntia) sekä osallistujien ennakkokäsitykset kokoontumisen luonteesta jarruttivat erilaisten menetelmien kokeilemista. Ehkä olisin voinut olla itse myös rohkeampi viemään läpi suunnittelemani toiminnot, vaikka huomasin, että tapaamisten odotettiin sujuvan tutun kaavan mukaisesti.

Yhdessä asukasyhdistyksen kokoontumisessa pääsin hieman ravistelemaan totuttuja tapoja. Kokoontuminen pidettiin lauantaina ja kutsussa pyysin ihmisiä varautumaan ulkoiluun. Käytin keskustelun virittäjänä elämyksellisesti-toiminnallista metsäkävelyä, josta jäi itselleni ja osallistujille mukavat kokemukset. Kokoontumisen aiheita, taidetalkoita ja niihin osallistumista käsiteltiin kuitenkin perinteisellä tavalla, epävirallisen keskustelun muodossa. Erilaisista näkemyksistä puhuttiin ja ajatuksia vaihdettiin, mutta tuloksena ei ollut konkreettisia toimintatapaehdotuksia. Yhdistyksen

puheenjohtaja palasi aiheeseen sähköpostitse ja kysyi ehdotuksiani konkreettisista toimista. Ehdotin asukasyhdistykselle kirjaston tarinaillan järjestely- ja tiedottamistehtäviä.

Tapahtumajärjestelyihin asukas- ja vanhempainyhdistys sen sijaan osallistuivat hyvin. Sain palautetta vanhemmilta ja asukkailta etupäässä järjestettyjen tilaisuuksien aikana ja niiden jälkeen. Vanhemmat antoivat suullisesti ja sähköpostin välityksellä palautetta varsinkin alakoulun pajapäivästä ja *Perheiden perjantai* -tapahtumasta. Tapahtumiin oltiin tyytyväisiä. Talkooprojektin jälkeen vanhempainyhdistyksessä käytiin keskustelua taidetalkoisiin osallistumisesta ja järjestelyistä. Myös tulevista tempauksista ja yhteistyötavoista koulun kanssa syntyi keskustelua. Päätettiin muun muassa elvyttää rusettiluisteluperinne ja järjestää luistelutapahtuma koulun kentällä. Yhdistyksessä avattiin keskustelu myös bändi-iltojen järjestämisestä yläkoululla sekä otettiin kantaa pihahankkeen suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Asukasyhdistys otti osaa viestinnän suunnitteluun ja toteutukseen. Myös kirjastolta osallistuttiin tiedottamiseen. Kirjastolla pidetyn tarinaillan jälkeen pohdimme asukkaiden ja kirjaston väen kesken vähäisen osallistujamäärän syitä sekä kävimme keskustelua mm. tiedottamisen osuudesta.

Vanhempien toimintaa taidetalkoiden aikana

- vanhempainyhdistys uusiutui ja aktivoitui selvästi syksyn 2008 aikana verrattuna useampaan edeltäneeseen vuoteen
- alakoulun avoimien ovien päivänä vanhempia oli koulussa seuraamassa luokkatyöskentelyä. Luokkatoimikunnan vanhemmat järjestivät puffettin ja kirpputorin
- vanhemmat avustivat oppilaita kuvatarinoiden kokoamisessa valokuvapajaan osallistuneessa luokassa avoimien ovien päivänä
- vanhemmat osallistuivat pihatapahtuman järjestämiseen. Tapahtumaan osallistui oppilaita, perheenjäseniä ja asukkaita, mutta kouluosapuolta ei saatu mukaan: vuorovaikutusajatus ei tältä osin toteutunut.
- yhteyksiä ei saatu luotua isovanhempiin tai kotona oleviin vanhempiin; opettajien apu olisi helpottanut yhteyksien luomisesta huomattavasti.

Asukkaiden toimintaa taidetalkoiden aikana

- asukasyhdistys vaikutti aktiivisesti projektin käynnistämiseen alkuvuodesta 2008
- asukasyhdistys oli pääjärjestäjänä kevään pihatapahtumassa
- asukkaita osallistui kevään ja syksyn pihatapahtumiin ja yleisötillaisuuksiin
- asukkaat saivat tietoa projektista Tuomelan kirjaston kautta, asukaskirjeistä, lehdistön ja tapahtumatiedotteiden avulla
- asukasyhdistys hoiti osan projektin tiedottamisesta.

8.8 Ohjaustoiminnan opiskelijoiden innostaminen ja yhteistyö

- opiskelijoiden rekrytoiminen taidetalkoisiin ei ollut kovin helppoa, mutta onnistui ohjaustoiminnan koulutusohjelman opettajien avulla
- talkotoiminnan ajankohdan varmistumisen viivästyminen HYKin suunnalta hankaloitti yhteistyön aloittamista opiskelijoiden kanssa ja suunnittelun konkretisoitumista
- Meiju Niskalan pitämä kaupunkitaiteen menetelmäkoulutus toimi erinomaisena tapana innostaa opiskelijoita taidepajojen ohjaamiseen ja työskentelyn luonteeseen
- suunnitelmia pystyttiin tekemään vuorovaikutteisesti Moodle-alustan ja sähköpostiviestittelyn avulla, vaikka vuorovaikutteisuutta olisi voinut olla itseni ja opiskelijoiden välillä jonkin verran enemmänkin
- joidenkin opiskelijoiden suunnitelmista sain tarkentuneita tietoja vasta myöhään, suurin osa ilmoitti tarvittavat tiedot ajoissa
- opiskelijat pitivät osallistumisestaan ”oikean asiakkaan” kanssa toteutettuun projektiin hyvänä oppimiskokemuksena
- opiskelijoiden mukaan lähteminen teki alakoulun taidepajojen järjestämisen mahdolliseksi; ilman opiskelijoita ei taidepajoja olisi voitu järjestää tässä laajuudessa
- opiskelijoiden osuus pajojen suunnittelussa oli merkittävä; ohjaajat kehittivät pajatehtävät oppilailta saamiensa ideoiden pohjalta
- opiskelijat pääsivät ohjaustensa kautta suoraan vuorovaikutukseen eri-ikäisten oppilaiden kanssa.

8.9 Kokemukset yhteistyöstä ARXin ja Aimokoulun kanssa

Kokemuksia Lasten ja nuorten kulttuurikeskus ARXista

- ARX oli projektin rahoitus- ja yhteistyökumppani: rahoituksen myöntäminen teki projektin käytännössä mahdolliseksi
- rahoituksen hakuprosessi oli todella sujuva ja yksinkertainen; päätös tehtiin ripeästi, alle kahdessa viikossa (kunnanhallituksen rahoituspäätöksen odottelu kesti yli kaksi kuukautta)
- sain materiaali- ja kuljetusapua sekä yhteystietoja tarpeen mukaan
- lainasimme ARXista kamerat valokuvapajoja varten
- henkilökunnalla oli positiivinen, kannustava asenne projektia ja tutkimustyötäni kohtaan
- sain taidetoiminnan ideointiin potkua Arxissa käymästäni arkkitehtuuripajakoulutuksesta
- projektiavustuksen maksukäytäntö ja rahojen käyttöoikeus oli byrokraattista ja ajoittain epäselvää eikä koulu ollut perillä käytännöstä
- sain loppunäyttelyn järjestämiseen kuljetusapua Arxilta
- toiveiden kodan jatkosijoitus järjestyi ARXin avulla; kota pääsi mukaan Galleria ARXin syksyn näyttelyyn.

Aimokoulussa eli Hämeenlinnan lasten ja nuorten kuvataide- ja käsityökoulussa

- oli erittäin positiivinen ja kiinnostunut asenne projektia kohtaa
- minun oli helppo lähestyä opettajia ja ehdottaa yhteistyötä
- ohjaajien neuvoilla löytyivät hyvät apuohjaajat
- Aimokoulun kautta välittämäni rekrytointiviesti ei tuottanut toivottuja yhteyksiä, mutta sain koulun rehtorilta nopeasti vastauksen ja tiedon, että viesti oli toimitettu eteenpäin.

Tässä projektissa saamieni kokemusten mukaan koulu yhteistyöprojekteissa tarvitaan tukevia taustatahoja, jotta sisällön suunnittelu ja ideointi eivät jää yhden ihmisen tehtäväksi ja käytännön järjestelyasioiden jalkoihin. Aimokoulu olisi näiden kokemusten valossa yksi hyvä yhteistyötaho. Oppilaitoksessa on paljon ammattilaisia ja eri taiteenalojen osaamista. En ole selvittänyt, miten paljon tätä osaamista jo jaetaan erityyppiseen toimintaan. Vaikka henkilökunnalla ei olisi kapasiteettia osallistua erilaisten taideprojektien käytännön ohjaustyöhön, olisi hienoa, jos ”Aimoammattilaisia” voisi käyttää projektien sisällöllisten asioiden tukihenkilöinä. Jonkinlaista työpari- tai ideariihitoimintaa voitaisiin kehittää. Aimokoulussa on myös suuri määrä motivoituneita ja taitavia oppilaita. Mielestäni heitä voitaisiin pyytää vertaisohjaajiksi erilaisiin koulu- ja yhteistyöprojekteihin. Tässä projektissa ilmeni, että oppilaat olivat halukkaita ohjaamaan itseään hieman nuorempia tovereita, mutta eivät oman ikäisiään tai itseään vanhempia. Ehdotan, että vertaisohjausta voisi kehittää yhtenä taiteen perusopetusta antavan laitoksen toimintatapana.

KUVA 25 *Toiveiden kota Galleria ARXin näyttelyssä syksyllä 2009.*

Lasten ja nuorten kulttuurikeskus ARX on verkostomainen kokonaisuus, joka mahdollistaa monentyyppisiä yhteistyötapoja muun muassa rahoittamalla projekteja. Kulttuurikeskukselta saatu rahoitusapu oli tällekin projektille aivan oleellinen. Tämän projektin perusteella näkisin, että ARXin osuus yhteistyöprojekteissa voisi olla vahvempi. ARXissa on kulttuurialan ja tuottamisen moniosaajia, joiden tietotaitoa olisi hyvä päästä vielä konkreettisemmin hyödyntämään yhteistyöprojektien suunnittelussa ja ohjaamisessa. Kirjasin ARXille toimittamaani loppuraporttiin toiveen siitä, että aivan ensimmäisessä vaiheessa, kun vielä pohditaan mahdollisuuksia käynnistää projekti, käytettäisiin ARXin asiantuntemusta ja tiloja hyväksi. ARX olisi mielestäni neutraali maaperä, jolla voitaisiin käydä alustavia neuvotteluja ja luodata toiminnalle asetettavia tavoitteita, resursseja ja

työnjakoa. Tällainen projektiosapuolten ”tuulettaminen” oman yhteisönsä ulkopuolelle voisi tehdä toiminnan suunnittelusta tasapuolisempaa ja konkreettisempaa kaikille osapuolille. Ehdottaisin lisäksi, että ARXista seurattaisiin projekteja vielä aktiivisemmin myös toimintaprosessin aikana. Projektinvetäjät saattavat olla kaltaisiani puurtajia, jotka eivät tule itse ottaneeksi yhteyttä, vaikka ongelmia ilmenisi. Silloin kun ehdin olla ARXiin päin yhteydessä, sain vastauksia kysymyksiini, hyviä neuvoja ja kannustusta. Erilaisista näkökulmista on yleensä hyötyä.

OSA IV pohdinta ja arviointi

Arvioin innostamisen toteutumista Hätälänmäen taidetalkoissa aluksi J.V. Merinon mallin mukaan. Kerron, mitä keskeisiä ongelmia toteutetussa projektissa ilmeni ja teen joitakin kehittämissuhteita. Pohdin sitä, miten yhteisötaide ja innostaminen soveltuivat yhteistyömuodoksi kouluorganisaation kanssa sekä millainen rooli innostaja-yhteisötaiteilijalla voi tällaisessa työmuodossa olla. Esitän näkemykseni siitä, miten kouluorganisaation kanssa toteutettavan yhteisötaideprojektin voi(sit) toteuttaa sekä esitän vision monialaisesta innostamisesta. Tiivistän omaan lukuunsa koulun pihojen kunnostushankkeesta saadut kokemukset oppilaiden osallistumisesta ja vaikuttamismahdollisuuksista.

9 POHDINTAA TAIDETALKOIDEN INNOSTAMISEN ONNISTUMISESTA

9.1 Taidetalkoiden innostamisen arviointi Merinon mallilla

J.V. Merinon mallissa innostamisen osa-alueita ovat innostaminen, välittäjäksi ryhtyminen ja välittäminen sekä laadullinen muuttaminen (Kurki 2000, 23-24). Tarkastelen näiden osa-alueiden toteutumista taidetalkooprosessissa.

9.1.1 Innostaminen

Hätälänmäen taidetalkoissa tavoiteltiin asioita, jotka ovat tyypillisiä innostamiselle. Pää tavoitteena oli yhteisöllisyyden vahvistuminen ja omaan lähiympäristöön vaikuttaminen taiteen keinoin. Tavoiteltiin vuorovaikutuksen syntymistä ja vahvistumista paikallisyhteisössä ja koulussa erilaisten ihmisten kesken, eri osallistujaryhmien sisällä ja näiden ryhmien välillä. Ihmisiä ja ryhmiä pyrittiin saattamaan yhteen sekä tukemaan ihmisten luovuutta ja moniarvoisuutta. Lasten ja aikuisten ajatuksia pyrittiin ottamaan huomioon. Toimintaa pyrittiin saamaan osallistujavetoiseksi. Innostamisessa pyrittiin käyttämään myös viestinnän eri keinoja.

Taidetalkoiden aikana saatiin ihmisiä liikkeelle ja yhteyteen toistensa kanssa sekä muodostettua ryhmiä. Taidetalkoissa perustettuja ja käytettyjä ryhmiä olivat oppilaiden taidetalkooryhmät, taidetoimintaa suunnitellut

taide- ja taitoaineiden opettajaryhmä, taidemenetelmäkoulutukseen osallistunut ryhmä, jossa oli mukana opettajia ja opiskelijoita, pajapäivän suunnitellut ja ohjannut opiskelijoiden ryhmä sekä pajatyöskentelyä varten muodostetut oppilasryhmät. Lisäksi oli asukasyhdistyksen ja vanhempainyhdistyksen jäsenten muodostamat ryhmät. Näistä uusia ryhmiä olivat kaikki muut paitsi asukasyhdistyksen ryhmä. Vanhempainyhdistys oli rakenteellisesti olemassa oleva ryhmä, mutta lähes kaikki sen jäsenet olivat syksystä alkaen uusia. Itse otin osaa näihin kaikkiin ryhmiin ollen joko käynnistämässä tai edistämässä niiden toimintaa. Olin esittänyt rehtorille toiveeni päästä osallistumaan pihahankkeen suunnittelu- ja toteutusryhmän kokouksiin pysyäkseen selvillä suunnitelmien kulusta ja koska hanke ja taidetalkoot liittyivät mielestäni olennaisesti yhteen. En saanut kutsuja kokouksiin, joten osallistumiseni ei toteutunut. Yhteen työmaakokoukseen osallistuin vuoden lopussa.

Vuorovaikutusta saatiin aikaan ryhmien sisällä ja jonkin verran myös niiden välillä. Vuorovaikutuksellisuus painottui järjestettyihin tapahtumiin. Suunnitteluvaiheessa se ei niinkään toteutunut. Alakoulun talkooryhmässä päästiin jossain määrin vuorovaikutukselliseen suunnitteluun. Vähäisimmäksi jäi vuorovaikutuksellisuus opettajakunnan ja kotien sekä muun paikallisyhteisön välillä. Uudenlaista koti-kouluyhteistyötä taidetalkoissa pääsi syntymään varsin vähän. Vanhempainyhdistyksen ja koulun välinen kanssakäyminen jäi vähäiseksi; yhdistyksen kokouksiin oli vaikeaa saada opettajia mukaan. Uusia, kotien ja koulun välisen keskustelun muotoja ei tämän projektin aikana löydetty. Oma toimintani koulussa innostajana, ohjaajana, toimintatutkijana ja oppilaiden vanhempana oli toki uudentyyppistä toimintaa, mutta tätä tuskin voi pitää varsinaisena kotikouluyhteistyönä. Toisaalta tästä syntyi ajatus jatkaa taidetoimintaa kerhomuodossa ja ryhdyin kevään 2009 aikana markkinoimaan tätä ajatusta vanhemmille ja koululle.

Osallistujien osallisuutta ja aloitteellisuutta pyrittiin vahvistamaan. Taidetalkooryhmien perustaminen oli keino, jolla pyrin saamaan oppilaiden näkemyksiä mukaan suunnitteluun ja toimintaan. Ryhmässä käytettiin osallistavia menetelmiä, mutta osallistamistavoitteista jäätin aika kauas. Yläkoulun talkooryhmässä osallistavia menetelmiä ei juuri käytetty, koska tapaamisia oli vähän ja ne olivat hyvin lyhyitä. Ryhmäprosessi pääsi alakoulun talkooryhmässä jonkin verran käyntiin, mutta lyhyet kokoontumiset ja tapaamisten hajanaisuus haittasivat sielläkin ryhmäprosessia ja ryhmän kiinteytymistä. Tarkoituksena oli, että ryhmissä olisi ollut myös opettajajäsen, joka olisi toiminut viestijänä opettajakunnan suuntaan ja tuonut opettajien näkemyksiä mukaan suunnitteluun. Tämä ei toteutunut. Innostamiseen sisältyvä tavoite saada yksinkertaistettua rakenteita sellaisiksi, että ne auttavat ryhmien itseohjautuvuutta, ei mielestäni vielä päässyt toteutumaan talkooryhmien tai asukas- ja vanhempainryhmien toiminnassa. Jos prosessi olisi jatkunut pitempään, voi olla että tähän olisi päästy. Vanhempainyhdistyksessä sen sijaan projektin jälkeistä, alkavan kevätlukukauden toimintaa lähdettiin kehittämään ryhmän jäsenten ajatusten ja intressien pohjalta.

Innostamisessa tärkein vuorovaikutuksen muoto on dialoginen keskustelu. Keskustelua varten ihmisten on tavattava kasvotusten. Kohtaamistilanteiden järjestäminen osoittautui projektissa kaikkein haastavimmaksi tehtäväksi. Tilaisuuksia eri osapuolten väliselle ajatuksen vaihdolle saatiin järjestymään vähän. Taidetalkoiden suunnittelussa ja organisoinnissa viestintä painottui sähköpostin käyttöön ja tiedotteiden avulla viestimiseen. Myös mainoksia, puheluita ja verkkoviestintää käytettiin. Joukkotiedotusvälineisiin saatiin juttuja muutaman kerran. Julkisia kanavia olisi ollut syytä hyödyntää enemmän. Henkilöresurssien vähyys vaikutti asiaan; itse en ehtinyt kaikkea enkä löytänyt muita halukkaita tiedottajia. Verkkoviestintää, kuten kotisivujen käyttöä olisi myös ollut syytä tehostaa. Opiskelijoiden kanssa Moodle-alusta osoittautui toimivaksi suunnittelu- ja yhteydenpito-kanavaksi.

9.1.2 Välittäjänä toimiminen

Välittäjänä toimiminen merkitsee ihmisten oman luovan osallistumisen tukemista. Menetelminä ovat esimerkiksi sosiaalisten verkostojen synnyttäminen, osallistava suunnittelu, aloitteiden ja neuvottelujen aikaansaaminen, toimintatutkimus sekä paikallisten projektien huolellinen suunnittelu ja toteutus. Näiden menetelmien taustalla ovat erilaiset aktiiviset pedagogiikat. (Kurki 2000, 23–24).

Innostajan näkökulmasta taidetalkoot olivat välittäjänä toimimisen koe-kenttä. Toimin koko prosessin ajan erilaisten ryhmien kokoonkutsujana ja toiminnan edistäjänä. Kartoitin Hättilän alueen toimintakenttää ja tutustuin moniin toimijoihin mm. sosiaali- ja nuorisotoimen piirissä. Paikallista yhdistys- ja harrastustoimintaa en sen sijaan ehtinyt selvittää kovinkaan paljon. Näistä yhteyksistä olisi voinut olla hyötyä projektin organisoimiselle ja aktiviteettien suunnittelulle sekä toteuttamiselle. Yritin saada kuvataide- ja käsityökoulua mukaan toimintaan ja tässä jossain määrin onnistuinkin. Näen pystyneeni itse verkostoitumaan organisaattorin ja innostajan roolissa, mutta eri osapuolten välille ei tässä projektissa syntynyt mainittavasti verkostoja. Aktiivisten, osallistavien menetelmien käyttö jäi suunnitteluvaiheessa vähäiseksi alakoulun talkooryhmää lukuun ottamatta.

Aikuisten osallistamisessa toimi parhaiten kaupunkitaiteen menetelmäkoulutus. Kouluttaja Meiju Niskala käytti osallistujien herkistämässä ja ideoiden herättelyssä nimenomaan erilaisia aktiivisia ja osallistavia menetelmiä. Koulutukselle varattu aika, kolme tuntia, oli riittävä osallistavien menetelmien käyttöön ja suunnitteluprosessin läpikäymiseen. Oppilaiden kanssa jouduin toimimaan 15–45 minuutin jaksoissa, mikä oli mielestäni liian lyhyt aika osallistavalle toiminnalle. Toimiessani asukas-, vanhempain- tai opettajaryhmien kanssa, en saanut tuotua osallistavia menetelmiä toimintaan mukaan. Koulussa pääsyynä oli mielestäni se, että yhteisiä koontumisia nimenomaan taidetalkoiden asioiden käsittelyä varten ei järjestynyt kuin muutaman kerran. Ne kokoukset tai palaverit, joissa itse olin mukana, olivat tiiviitä informaationjako- tai tiedotustilaisuuksia. Kokouksissa se, että käsiteltäviä asioita oli paljon ja aikaa vähän, asetti rajoituksia vuorovaikutukselle ja aloitteiden tekemiselle. Yhteiseen näkemyk-

seen tähtäävälle keskustelulle tai erilaisten käsittelytapojen kokeilemiselle ei tullut tilaisuutta.

Mielenkiintoista oli havaita sähköpostin saama vahva asema projektiviestinnässä ja oivaltaa tämän viestintämuodon ristiriitaisuus. Toisaalta sähköposti helpotti tiedonkulkua, kun erilaiset tiedotteet ja ajankohdat saattoi ilmoittaa monille toimijoille tai suurille joukoille yhtä aikaa. Toisaalta sähköpostin käyttö teki viestinnästä yksisuuntaista ja epämääräistä. Olen itse aiemmin mieltänyt sähköpostin vuorovaikutteiseksi viestintäkanavaksi. Tämän prosessin myötä kokemukseni on, että vuorovaikutteisuus on melko näennäistä. Viestin lähettäjä ei tiedä lainkaan, millaisia reaktioita hänen lähettämänsä viestit aiheuttavat vastaanottajissa eikä edes sitä, tavoittaako viesti vastaanottajan. Vastaanottaja päättää, miten pian hän vastaa viestiin vai vastaako ollenkaan. Vastaamattomuuden voi lähettäjä tulkita monella tavalla. Jos viestiin on sisältynyt useampi kysymys, vastauksen saattaa saada näistä vain joihinkin. Muut kysymykset jäävät avoimiksi, eli usein ratkaisematta. Nopeus muuttuu hitaudeksi, kun varmistukset on tehtävä jotain muuta kautta, tai jätettävä asia ”leijumaan”.

Vuorovaikutteisuus on kyseenalaista myös toisessa mielessä. Mielestäni sähköposti ei tue aloitteellisuutta. Se ei ole uusien asioiden esittelemisen ja pohdinnan väline. Monikaan ei ota uuteen ihmiseen ensimmäiseksi yhteyttä sähköpostin välityksellä. Projektin kuluessa oli paljon tilanteita, joissa olin lähettänyt viestin tai jakanut tiedotetta, jossa pyydettiin kysymään lisää, soittamaan tai ottamaan yhteyttä sähköpostilla. Yhteydenottoja ei tullut, ellei vastaanottaja tuntenut minua paremmin jo ennestään. Huomasin tämän ristiriidan niin yhteiskoulun, HAMKin kuin Aiomokoulunkin yhteydessä. Pelkkä tiedotteen lähettäminen saa harvat ihmiset ”heräämään” ja rohkaistumaan yhteydenottoon. Kommunikointiin tarvitaan kasvot. Kolmas kompastuskivi sähköpostin käytössä on se kätevyuden mielikuva, joka tällä medially on. Ajatellaan, että meilillähän asiat saa kätevästi hoidettua, kun tapaamisia on niin vaikea järjestää. Tällöin pallo kuitenkin jätetään aktiivisimmalle osapuolelle. Helposti muut jäävät odottelemaan, että vetäjä, innostaja tai joku muu kertoo, mitä pitää tehdä tai mikä asia hoitaa. Muut reagoivat, jos reagoivat. Näihin käsityksiin päädyin prosessin aikaisia sähköpostiketjuja tarkasteltuani.

Projektin ”varsinaisessa toiminnassa” aktiivista, osallistavaa otetta saatiin toteutettua esimerkiksi oppilaiden valokuvapajoissa, pajapäivien työskentelyssä, koko koulun ympäristöaideteosten valmistusprosessissa ja silloin, kun oppilailta pyydettiin ajatuksia pihoista ja elämästä sarjakuvien ja mieliekarttojen avulla. Pyrkimykseni oli osallistaa lapsia koulun pihojen suunnitteluun, mutta osallistuminen jäi näennäiseksi. Päättävä osapuoli, virkamiehet ja suunnittelijat, eivät ottaneet lapsia, koulua tai asukkaita mukaan suunnitteluprosessiin.

9.1.3 Laadullinen muuttaminen

Laadullinen muuttamisen (*transformaation*) päämääränä on ihmisen asenteiden muuttaminen solidaarisemmiksi (Kurki 2000, 23-24.) Taidetalkoiden yhteydessä laadullinen muuttaminen voidaan ymmärtää vuorovai-

kutuksen lisäämiseksi ja yhteisöllisyyden vahvistamiseksi. Tavoitteena oli myös byrokratian ja hierarkioiden vähentäminen. Passiivisuudesta pyrittiin aktiivisuuteen ja yksilökeskeisyydestä yhteiseen osallistumiseen.

Taidetalkooprosessin kokonaisuus osoittaa, että monentyyppistä, ihmisiä aktivoivaa toimintaa saatiin aikaiseksi. Eniten vuorovaikutusta eri ryhmien välillä syntyi kevään ja syksyn piha- ja asukastapahtumissa, joihin osallistui niin oppilaita, vanhempia kuin alueen asukkaitakin. Koulussa yhteistoimintaa syntyi taideteosten valmistamisen yhteydessä, jossa olivat mukana koulun kaikki oppilaat. Valokuvapajoissa toimittiin pareittain ja pienryhmissä toteuttaen ryhmän yhdessä kehittämää teos- tai toimintai-deaa. Alakoulun taidepajoista tuolien tuunauspajassa syntyi mielestäni selvimmin oppilaiden välistä yhteistyötä konkreettisen tavoitteen, yhteisen fantasiatuolin, valmistamisen ympärillä (kuva 26). Myös muissa pajoissa, etenkin ikkunoiden maalauksessa, syntyi spontaania yhteistoimintaa. Pajarhyhmät muodostettiin tietoisesti sattumanvaraisiksi, eri-ikäisistä ja eri luokkien oppilaista koostuviksi. Havaintojeni perusteella ryhmäjako oli toimiva: oppilaat työskentelivät innokkaasti ja pajoissa vallitsi työrauha ja aistittavissa oli ”työskentelyn imu”. Oppilaat kommentoivat ryhmäjakoa vain vähän. Osalle oli selvästi tärkeää että pajassa oli tuttuja omalta luokalta.

KUVA 26 *Tuolien tuunauspajassa ryhmällä oli yhteinen tavoite. Syntyi ruma tuoli, värituoli, tulevaisuuden tuoli, kukkatuoli, löhötuoli, läksytuoli, lentävä tuoli...*

Kouluorganisaation byrokraattisuutta ja hierarkkisuutta ei mielestäni saatu projektin kuluessa vähennettyä lainkaan. Muiden yhteisöjen kanssa nämä piirteet eivät lähtökohtaisesti olleet ongelma. Paikallisissa yhdistyksissä sekä asukkaiden ja vanhempien kesken on totuttu toimimaan vapaamuotoisesti ja ratkaisemaan tilanteita vähäisellä byrokratialla. Kuitenkin totuttuihin toimintatapoihin (kokouksiin ja / tai vapaaseen keskusteluun) pidättyminen vaikeutti uusien ajatusten esille tuomista ja yhteisen näkemyksen muovaamista. Perinteisillä menetelmillä ei saatu kehitettyä uudentyyppisiä toimintamuotoja. Uusia menetelmiä ei saatu merkittävästi kehitettyä tiukassa istuvien perinteisten toimintakaavojen takia.

Kokemusteni mukaan koulun päätöksenteko- ja toimintatavat hidastivat ja vaikeuttivat projektin kulkua monessa kohtaa. Minulle jäi monta kertaa epäselväksi missä ja miten päätöksiä tehtiin, miten niihin olisi päässyt vaikuttamaan ja miten ne olisi pitänyt saada tiedoksi. Myös rahoitukseen liittyvät seikat, kuten vierailevan ohjaajan palkkaukseen liittyvät asiat ja tarvikkeiden hankintakäytännöt olivat byrokraattisuudessaan vertaansa vailla.

Ne eivät missään tapauksessa tukenet projektille ominaista spontaania ja nopeatempoista toimintaa. Esitän nämä näkemykset taidetalkoiden innostajan ja projektin organisoijan näkökulmasta. Koulun edustajien näkökulma voi olla toinen. Prosessin kuluessa mieleeni palasi väistämättä erään brittiläisen, kouluissa taideprojekteja järjestäneen taiteilijan luonnehdinta projektitoiminnan mahdollistajista: ”Kouluissa meitä ei kutsuta helpottajiksi (facilitators) vaan vaikeuttajiksi (difficultators)”.

9.2 Kohdattuja ongelmia

Edellä on jo käsitelty useita kompastuskohtia, joita prosessin eri vaiheissa ilmeni. Mielestäni nämä kompuroinnit olivat olennainen osa toimintaprosessia ja ne tuovat esiin toiminnan haasteellisuuden ja moniulotteisuuden. Keskeisimmät ongelmat, joita innostamisprosessin ja projektikokonaisuuden aikana ilmeni, liittyivät mielestäni erilaisten toimintakulttuurien ja ajatusmallien yhteentörmäyksiin sekä joka taholla vallitsevaan kiireeseen. Tässä projektissa yleisin syy, millä ihmiset selittivät jättäytymistään pois suunnittelusta, tilaisuuksien järjestämisestä tai osallistumisesta, oli aikapula. Tulkitsen tämän niin, että taidetalkooaktiviteetteihin käytetyn ajan kanssa kilpaili monta muuta asiaa, jotka monet kokivat valintatilanteessa tärkeämmiksi. Vaikka eri osapuolet puhuvat koti-koulu yhteistyön tärkeydestä, ei tarjottuihin yhteistyötapoihin olla kovin hanakasti lähtemässä mukaan. Tarjotut toimintatavat eivät ehkä palvele kaikkia, mutta ehdotuksia toimintatapojen kehittämisestä ei osata antaa. Yhden opettajan kommentti ”*kaikilla on niin paljon muuta*”, tuntuu kiteyttävän tämän, hyvin tiedossa olevan seikan. Myös kuraattorin näkemys siitä, että monet vanhemmat eivät osallistu lastensa koulunkäynnin seuraamiseen tai lasten toimista huolehtimiseen siksi, että heillä ei ole voimia tai kykyjä vaikka olisi haluja, kuvaa samaa ilmiötä. Kaikessa ei jakseta olla mukana, edes niissä tärkeimmissä asioissa.

Innostaminen perustuu lähtökohtaisesti vapaaehtoisuuteen ja sitä on eniten sovellettu vakiintuneiden organisaatioiden ulkopuolella. Taidetalkoiden muuttuminen koulun sisäiseksi toiminnaksi tapahtui yllättäen, enkä ollut osannut varautua tähän. Alun perin olin lähtenyt kehittämään yhteistyömuotoa, johon koulu voisi osallistua yhdessä ympäröivän yhteisön kanssa. Projektin ja innostamisen perusfilosofia törmäsi koulun puolelta esitettyyn täysin vastakkaiseen näkemykseen. Koulun näkemys oli, että opettajien ja luokkien innostaminen mukaan toimintaan onnistuu siinä vaiheessa, kun projekti konkretisoituu. Minun odotettiin esittävän valmis toimintasuunnitelma ja konkreettisia ohjeita, joiden mukaan opettajat ja oppilaat voisivat toimia. Projektini lähtökohta oli, että nämä suunnitelmat tehdään yhdessä. Käsitelmäni oli, että vaikka toimittaisiin tiukemman projektisuunnitelman varassa, projekti tarvitsisi ydinryhmän, jossa yhteisiä linjoja päästäisiin muovaamaan. Tällaista ohjaus- tai projektiryhmää ei saatu muodostettua. Rehtorin mukaan opettajilla ei ollut resursseja osallistua projektin suunnitteluun ja ohjaukseen.

Kuten edellä olen esittänyt, koulu toimi suuren, vakiintuneen organisaation säännöillä ja tahdilla. Innostamisessa puolestaan oli tarpeen spontaanien ratkaisujen ja nopeiden päätösten tekeminen. Koulun toimintatapojen,

päätöksenteon ja viestintäkäytäntöjen hahmottaminen veivät enemmän aikaa kuin mihin olin varautunut. Koulussa projektin sisäisen viestinnän tehokkuus kärsi siitä, etten löytänyt parhaita viestintä- ja vuorovaikutuskanavia ja ulkoisen viestinnän hoitaminen jäi aikapulan takia hyvin vähäiseksi. Viestintää talkooryhmien oppilaiden ja luokkien välillä ei myöskään saatu kovin toimivaksi, joten oppilaiden näkemysten tuominen mukaan prosessiin jäi vähäiseksi.

Koin, että toimintatapojen lähtökohtainen ristiriita ja kouluorganisaation vaikeasti avautuva rakenne ja toimintakulttuuri tekivät prosessista ajoittain vaikean ja voimia kuluttavan. Taiteellisen toiminnan sisällön suunnittelu ja osallistavien menetelmien kehittäminen ja kokeileminen jäivät vähäisemmiksi kuin olin tarkoittanut. Pitkin matkaa koin suurta ristiriitaa puheiden ja tekojen välillä. Tunsin, että ”innostava taideprojekti” oli muodostumassa suurta ihmisjoukkoa ja ympäristöä koskevaksi erilaisten toimintojen kokonaisuudeksi, jossa taiteellista toimintaa oli lopulta hyvin vähän. Tämä tuotos sai kantaa nimeä ”Hätälänmäen taidetalkoot”.

Ongelmatonta ei ollut myöskään asukkaiden ja vanhempien saaminen mukaan suunnittelemaan ja toteuttamaan uudentyyppistä yhteistoimintaa. Aktiivisia, yhdistystoiminnassa mukana olevia ihmisiä saatiin mukaan, tosin kiireidensä vuoksi he saattoivat olla mukana aika vähän. Muita asukkaita tai vanhempia toiminta ei niinkään tavoittanut. Käsitykseni mukaan vanhempainyhdistyksissä ja asukas-yhdistyksissä olisi syytä ryhtyä aktiivisesti keskustelemaan innostamisesta ja osallistamisesta sekä ryhtyä rohkeasti kokeilemaan niiden parissa kehitettyjä menetelmiä ja toimintatapoja, jotta löydettäisiin uusia toimintamuotoja ja saataisiin mukaan uusia ihmisiä. Tämän suuntainen kehitys on jo käynnissä, mistä on osoituksena mm. Suomen vanhempainliiton laaja materiaalitarjoitus ja liiton piirissä käytävä keskustelu. Osallistavien menetelmien käyttöön perehdyttävää materiaalia on runsaasti tarjolla eri puolilla ja siihen on etenkin internetin kautta helppo myös päästä käsiksi. Innostamisen perusta, ihmisten välinen aito tasavertainen kohtaaminen ei ole muotien mukaan muuttuva asia, vaikka termit, joilla siitä puhutaan saattavatkin kalskahtaa muoti-ilmaisuilta. Sähköpostiviestintä ja muut kehittyvät viestintäkeinot tuovat tärkeän lisän ihmisten väliseen kanssakäymiseen, mutta ne eivät voi korvata aitoa kohtaamista.

9.3 Yhteisöllisyyden vahvistaminen ja vuorovaikutuksen lisääminen

Innostamisen ”suuri teema”, yhteisöllisyyden vahvistaminen on laaja kysymys pohdittavaksi ja liian suuri ratkaistavaksi tämän työn avulla. Projektissa saatujen kokemusten mukaan suuren kouluyhteisön ja koulun ulkopuolisten tahojen saaminen mukaan yhteisölliseen taidetoimintaan on haastavaa, jopa vaikeaa. Jos toiminnalle on asetettu yhteisöllisyyttä vahvistavia tavoitteita, käy asia vielä haasteellisemmaksi. Tämän projektin perusteella ei voi mielestäni päätellä, muuttuivatko oppilaiden, opettajien, asukkaiden tai vanhempien asenteet toisiaan tai ympäristöään kohtaan solidaarisemmiksi. Erilaisia tilaisuuksia vuorovaikutukselle järjestettiin ja niihin osallistui vaihteleva määrä ihmisiä. Merkittäviä tuloksia eri ikäryhmien kohtaamisesta ja uudenlaisista yhdessä tekemisen muodoista ei saa-

tu. Keskeinen ristiriita tuntui liittyneen mittakaavaan: kun suurille joukoille yritetään tarjota jotain yhtäaikaisesti, voidaan yksittäiseen ihmiseen ja hänen kokemukseensa kiinnittää vain vähän huomiota. Kuitenkin, yhteisöllisyyden kokemus syntyy ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, parhaiten silloin, kun joukko ei ole kovin suuri.

Yhteisöllisyyden vahvistaminen taiteen avulla lienee mahdollista myös suurissa kouluissa ja niitä ympäröivissä yhteisöissä. Saadut kokemukset vahvistavat sitä käsitystä, että mitä pienempiin osiin nämä yhteisöt voidaan jakaa ja toimia kulloisenkin ryhmän kanssa erikseen, sitä vaikuttavampaa ja lopulta yhteisöllisempää toiminta on. Suuria ihmismääriä liikuttelevat tapahtumat voivat piristää osallistujiansa arkea, mutta yhteisöllisyyden vahvistamisen kanssa niillä tuntuisi olevan sinänsä vain vähän tekemistä. Suuressa joukossa yksilö (persoona) ei saa helposti ääntään kuuluviin eikä ”yhteinen” puuha välttämättä tunnu jokaisesta kovin mielekkäältä. Luulisin, että koulun yhteisten toive- ja huoliteosten rakentaminen tuntui merkityksellisimmältä niistä oppilaista, joiden ryhmissä toimintaan voitiin käyttää riittävästi aikaa. Jos luokassa oli mahdollisuus keskustella lasten ja nuorten esille tuomista tunteista ja tehtävän herättämistä ajatuksista, teki se toiminnasta heille varmasti merkityksellisempää. Se, että joissain luokissa pystyttiin antamaan toiminnalle aikaa ja lapset olivat valmiita jakamaan herkkiä ja henkilökohtaisia asioita toistensa kanssa, kuulostaa rohkaisevalta. Lisäksi se kertoo paljon näiden luokkien ilmapiiristä, vuorovaikutuksesta sekä lasten rohkeudesta ja luottamuksesta. Pysähtyminen hetkeen näyttää olevan mahdollista koulussakin.

Jos taidetalkoiden kokonaisuudesta nostaa esiin tapahtuman, joka lisäksi eniten eri yhteisöjen välistä vuorovaikutusta, olisi se luultavasti *Perheiden perjantai* -tapahtuma. Tässä asukkaille, koululle ja perheille suunnatussa pihatapahtumassa toteutui useampi toiminnalle asetettu tavoite. Valmistelu-, suunnittelu-, ja toteutus oli monessa suhteessa vuorovaikutteista ja innostavaa. Tyypiltään tapahtuma ei ollut ”uusi”. Vastaavia tapahtumia koulun vanhempainyhdistys on aiemminkin järjestänyt, mutta näiden järjestämisessä on kuitenkin ollut useamman vuoden mittainen tauko. Taidetalkoot antoi kimmokkeen käynnistää toiminta uudelleen ja innostajana tein yhteyksien luomisessa ja ideoinnissa suuren työn. Uudentyyppistä toiminnassa oli se, että tapahtuman järjestelyihin otti osaa niin monen eri yhteisön jäseniä. Merkittävää on mielestäni se, että tapahtumaan osallistui myös sellaisia perheitä, jotka eivät olleet aiemmin osallistuneet vanhempainyhdistyksen järjestämään toimintaan. Myös aidan koristelu pajutöiden avulla oli uutta toimintaa, samoin liikunnallisten, puutarhanhoidollisten ja taiteellisten toimintojen yhdistäminen samaan tilaisuuteen. Tapahtuman mainostuksessa käytettiin uudenlaista, ”hätkähdyttävää” metodia: ympäristötaiteellista kierrätysvaateviestintää. Lisäksi näiden mainosten tekeminen oli ollut siihen osallistuneiden lasten mielestä hauskaa ja innostavaa.

Tapahtuman aikana toteutui ainakin yksi vuorovaikutuksellisuudelle asetuista tavoitteista: aikuisten ja lasten välisen kanssakäymisen vahvistaminen. Illan aikana aikuisten sekä lasten välillä käytiin vapaamuotoista keskustelua erilaisista aiheista yhteisen puuhan, kukkasipulien istuttamisen ja pajuteosten punomisen yhteydessä. Tekeminen oli keskeistä, puhuminen

tuli sivussa, mutta oli niin ikään merkityksellistä. Jalkapallon peluussa ja puujalkakävelyn harjoittelussa vuorovaikutuksen luonne oli hieman toisenlaista, muttei vähemmän tärkeää. Tällainen arkinen, mutta vähän toisenlainen tekeminen on mielestäni sellaista ruohonjuuritaso innostamista, joka vahvistaa yksittäisten ihmisten yhteisöllisyyden tunnetta. Totean, että Hättilänmäen taidetalkoot ja talkoiden innostamisprosessi saattoivat vaikuttaa jonkin verran yhteisöllisyyden vahvistumiseen koulu yhteisössä sekä Hättilänmäen paikallisyhteisössä - ainakaan taidetalkootoiminta ei vähentänyt sitä. Nähdäkseni kouluorganisaation toimintakulttuuri vaikutti kuitenkin paljon voimakkaammin innostamisen toteutumiseen kuin innostaminen koulun toimintatapoihin.

9.4 Vaikuttaminen pihahankkeessa

Tuomelan koulun (HYK) pihojen kunnostushanke oli tärkeä osa taidetalkoiden prosessia. Se oli yksi prosessin alkuun sysääjistä ja tuntui tarjoavan konkreettisen vaikuttamismahdollisuuden asukkaille ja koululle. Pihahankkeen toteutustapa tuotti kuitenkin monelle koulu- ja asukas yhteisön jäsenelle pettymyksen. Ne aikuisista, jotka olisivat halunneet vaikuttaa asioiden kulkuun, saivat kokemuksen kunnallisesta virkamiesvetoisesta suunnittelu- ja toteutusprosessista, jossa pihojen käyttäjän ja kuntalaisen ääni ei päässyt kuuluviin. Lapset ja nuoret saivat kokemuksen ainakin siitä, miten hitaasti asiat näyttävät tapahtuvan ja kuinka yhtäkkiä suuri muutos onkin jo tehty. Se, missä vaiheessa lasten tai asukkaiden ääni olisi voinut päästä kuuluviin, ei selvinnyt varmaan kummallekaan ryhmälle. Esitän tämän näkemyksen hanketta läheltä seuranneena, mutta siitä mielestäni täysin ulkopuoliseksi jääneenä kuntalaisena ja alueen asukkaana, myös lapsia osallistamaan pyrkineenä innostajana.

Prosessin aikana minulle ei missään vaiheessa syntynyt sellaista vaikutelmaa, että suunnittelu- ja toteutusprosessissa tai virkamiesten hankeryhmässä olisi aidosti haluttu saada selville lasten, vanhempien tai asukkaiden näkemyksiä. Vuorovaikutusta suunnittelijoiden ja ”käyttäjien” välillä ei saatu käyntiin. Kevään 2008 aikana ne virkamiehet, joihin sain yhteyden, olivat antaneet ymmärtää, että eri osapuolten näkemyksiä kuunnellaan ja otetaan huomioon prosessin kuluessa. Tämä oli keskeinen syy siihen, miksi rupesin selvittämään koulun oppilaiden näkemyksiä ja toiveita. Samalla ilmeni, että niitä ei ollut siihen mennessä kysytty eikä koottu, ei ainakaan meneillään olevan suunnitteluprosessin kuluessa. Myöhemmin sain selville, että koululaisten näkemyksiä oli tiedusteltu vuosikymmenten aikana moneen kertaan, mutta mihinkään konkreettiseen ne eivät olleet toistaiseksi johtaneet.

Suurimman pettymyksen aiheutti ainakin omalla kohdallani se, että koululla organisoimamme ideakartoitus ja lasten esittämät ehdotukset eivät tuntuneet kiinnostavan ketään hankeryhmässä. Käsitykseni mukaan selvityksen tulokset ja lasten panos joutuivat lopulta aivan hukkaan. Saimme toukokuussa 2008 pidettyä noin viidentoista minuutin yhteenvetoesityksen, jossa 2.–5.-luokkien edustajat esittelivät lasten näkemyksistä kirjoittamaani yhteenvetoa ja minä näytin kokoamaani kuva-aineistoa. Kerroin tilaisuudessa, että kiireessä tehty kooste ei antanut riittävästi kuvaa lasten

ajatusten perusteellisuudesta ja pohdintojen laajuudesta. Pyysin suunnittelijoilta ajatuksia siitä, miten laajaa, 300 lapselta koottua aineistoa voisi parhaiten hyödyntää. Hankeryhmän virkamiehet eivät pyytäneet kokoaamme materiaalia käyttöönsä tai tiedustelleet tuloksista tarkemmin. Lasten ajatusten ja suunnitelmien ohittaminen aiheutti valtavasti mielipahaa ja turhautumista koulu-, koti- ja asukasyhteisössä.

Asukkaan näkökulmasta suunnitteluprosessia oli äärimmäisen vaikea seurata. Tietoa ei ollut tarjolla eikä vaikuttamiskanavista kukaan osannut kertoa. Suunnittelun vaiheista, kommenttien antamisen ajankohdasta ja töiden alkamisesta vallitsi jatkuva epätietoisuus. Käytännössä ensimmäinen saatu tieto oli, että koko hanketta vasta hahmotellaan ja seuraava tieto olikin, että suunnitelma on valmis ja toteutetaan sellaisenaan, jos rahoitus järjestyy. Suunnittelun kulusta ei tietoja herunut. Ilmeisesti suuri osa siitä oli tehty kesän aikana, kun koulut ovat kiinni ja asukkaat lomilla. Ihmettelenkin, miten tällaiseen prosessiin olisi voitu päästä vaikuttamaan. Osallistavasta, vuorovaikutteisesta suunnittelusta on valtavasti teoretietoa ja parhaita käytäntöjä esitellään alan seminaareissa. Missä esitellään näitä ”normaaleja” käytäntöjä, joissa päätökset ja toimeenpano rullaavat piilossa tavallisen kansalaisen katseilta? Tätä prosessia seuranneena heräsi tarve tehdä kaupungille virallinen selvityspyynnö siitä, miten virkamiehistöä on ohjeistettu toimimaan vastaavissa suunnittelu-, rakennus- ja kunnostushankkeissa. Mitä käytännön toimia on ajateltu käyttäen, jotta asukkaiden ja etenkin lasten ääni pääsee oikeasti kuuluviin ja osaksi vuorovaikutteista suunnittelua?

Koulun lähiympäristön kehittämisprosessiin ”osallistuneita”, eli sitä sivusta seuranneita alueen lapsia, ja nuoria voi olla jatkossa vaikea vakuuttaa kuntalaisten tasavertaisesta kohtelusta tai lasten oikeudesta vaikuttaa heitä itseään koskevaan päätöksentekoon. Myös aikuisten usko aloitteellisuuden mielekkyyteen ja lähivaikuttamisen voimaan kärsi vahvasti. Suuri, vastusta kaipaava kysymys jäi leijumaan koko prosessin ylle: mitä tarkoittaa kunnallinen demokratia, mitä ihmettä on osallistuminen ja vaikuttaminen? Eikö se ole sitä, että kerrotaan halusta päästä vaikuttamaan ja tehdään töitä osallistumisen eteen vaikka omalla vapaa-ajalla - ja sitä, että nämä pyrkimykset otetaan vakavasti ja osallistuminen tehdään mahdolliseksi? Aktiivinen kansalaisuus, osallisuus ja vaikuttaminen on kirjattu niin valtiollisiin, alueellisiin kuin paikallisiin periaatelinjauksiin. Vuodesta 2004 ne ovat olleet sisällytettynä myös koulujen opetussuunnitelmiin. Keitä osallisuuden vaatimus velvoittaa? Velvoittaako se opettajia, rehtoreita, virkamiehiä, suunnittelijoita? Jos velvoittaa, mitä sen toteutumiseksi ollaan velvoitettuja tekemään? Ja jos ei velvoita, niin miksi siitä silti niin innokkaasti puhutaan? Saadaanko kunnissa todellisuudessa ohittaa varsinaiset toimijat ja asiantuntijat (lapset ja asukkaat), vaikka strategiat, visiot ja ohjausasiakirjat puhuvat muuta kieltä? Näissä ohjeistuksissa lasten ääntä luvataan kuulla mitä moninlaisimmassa asioissa. Käytännön toimet eivät tunnu kulkevan samassa maailmassa lainkaan. Kysynkin, keitä tällainen toimintakulttuuri palvelee.

10 KEHITTÄMISEHDOTUKSIA

10.1 Pienestä suureen, tyvestä puuhun, hiljaa hyvä tulee...

Tämä projekti näytti käytännössä sen, että mitä enemmän osapuolia on mukana ja mitä suurempia organisaatioita toimintaan osallistuu, sitä hitaammin asiat tapahtuvat. Innostajan on mielestäni turha yrittää nopeuttaa prosessia oman työpanoksensa ja toimintansa kautta. Ensimmäinen askel, jota ei saa ohittaa, on yhteisen käsityksen muodostaminen toiminnan tavoitteista ja prosessityön luonteesta. Tähän pohdintaan on kaikkien toimintaan mukaan lähtevien osapuolten osallistuttava, muuten innostamisprosessia ei kannata käynnistää. Tämän projektin kokemuksista oppineena kyseenalaistan innostamisen yhdistämisen suurien organisaatioiden toimintaan. Innostaminen voi onnistua suuressakin organisaatiossa, jos voidaan toimia yksittäisten, rajattujen ryhmien tai ”pienyhteisöjen” (kuten luokkien) kanssa, joiden kaikki jäsenet sitoutuvat toimintaan. Organisaatiolta tällainenkin toiminta vaatii joustavuutta ja yhteisöllisten toimintatapojen luonteen ymmärtämistä.

Jos lähtisin vastaavaan prosessiin mukaan uudestaan, ymmärtäisin varata asioille aivan eri tavalla aikaa. Riittävän ajan varaamisen tärkeyttä tulisi korostaa kaikille osapuolille, myös rahoitustahoille. Innostamisprosessi on eri asia kuin tiukasti ennalta määritelty projekti. Prosessit ovat pitkiä ja toiminnan kulut muodostuvat prosessin kuluessa muotoutuvien tarpeiden ja toimintojen pohjalta. Niitä ei voi ennalta kovin tarkkaan ennustaa. Innostaminen ei mielestäni toimi pelkän projektirahoituksen turvin, taustalla olisi oltava vakaampi rahoituslähde.

10.2 Innostaminen ja osallistaminen koulun toimintakulttuurissa

Yritin tässä projektissa päästä käsiksi Kurjen, Buberin, Freiren ja Merinon esittämään innostamisen perusideaan, joka on kahden ainutkertaisen ihmisen välinen kohtaaminen ja dialogisen suhteen löytäminen. Tällaiseen suhteeseen pääseminen saattaa olla mahdollista myös suurissa kokonaisuuksissa kuten erilaisissa yhteisöissä ja organisaatioissa. Se vaatii kuitenkin yhteisöjen toimintakulttuurilta ja rakenteilta paljon: niiden on oltava yhteisöllistä toimintaa suosivia. Laajamittaisen toiminta- ja innostamisprosessin läpikäyneenä väitän, että koulun rakenteet ovat kaukana yhteisöllisistä. Suuren koulu yhteisön rakenteet eivät tue yhteisöllisiin päämääriin tähtäävää toimintaa. Jonkinasteista innostamista saatiin aikaan tämän projektin kuluessa koulun rakenteista huolimatta. Omasta näkökulmastani katsottuna innostaminen toimi parhaiten silloin, kun saatoin toimia pienissä ryhmissä, esimerkiksi yhden luokan tai muulla tavoin muodostetun ryhmän (talkooryhmät, pajaryhmät, asukasryhmät) parissa. Kontaktin saaminen luokan opettajaan oli mielestäni aivan olennaista. Taidetalokooprosessin aikana näitä suoria kontakteja syntyi vähän. Jos ajatellaan innostamista laajempaan toimintamuotoon koulussa, on ehdottoman tärkeää saada opet-

tajat mukaan toimintaan ja sitoutumaan siihen. Tällä kertaa ainakin tiedonkulkuun, vuorovaikutustapoihin ja ajan käyttöön liittyneet asiat vaikeuttivat opettajien mukaan saamista toimintaprosessiin. Taustalla vaikuttivat yleisemmät kouluorganisaation piirteet. Luokkien ja pienempien ryhmien toiminta näyttäisi voivan kehittyä innostamiseksi vain jos ympäröivät rakenteet antavat siihen mahdollisuuden.

Toimintakulttuurin muuttaminen ihmisten kohtaamista suosivaksi on perustavanlaatuinen muutos, joka ei tapahdu itsestään eikä välttämättä helposti. Jos halutaan toteuttaa aitoon yhteisöllisyyteen pyrkivää toimintaa, jossa kouluorganisaatio on yhtenä osapuolena, on koulun toimintakulttuuria kehitettävä radikaalisti. Onko kouluilla tähän halua tai mahdollisuuksia, siihen en tässä työssä ota kantaa. Toimeksiantajan palautteessa (liite 6) Yhteiskoulun rehtori katsoo tämän opinnäytetyön olevan varsin rohkea avaus koulun yhteistoiminnallisen toimintakulttuurin tueksi ja esimerkki konkreettisesta eri toimijoiden välisestä yhteistyöstä, jolla voidaan rakentaa luottamusta eri osapuolten välille.

Päädyn tämän työn kautta pohtimaan koulujen toimintakulttuuria ja koulujen mahdollisuuksia ”avautua yhteiskuntaan” ja toimia yhteisöllisesti. Raportin kirjoittamisen alkupuolella löysin yhteisöllisen pedagogian yhteydet innostamisen ideologiaan ja filosofiaan. Kirjoitustyön loppuvaiheessa totesin sosiaalipedagogian ja sosiodynaamisen ohjauksen käsittelevän näitä samoja asioita sosiaalityön näkökulmasta. Löysin teoksen sosiaalipedagogisesta työstä koulussa (Kurki, Nivala & Sipilä-Lähdekorpi 2006) vasta siinä vaiheessa, kun työ oli jo loppusuoralla. Jos olisin tutustunut teokseen aiemmin, olisi sen vaikutus työhöni voinut olla merkittävä. Nyt päädyn toteamaan, että koulua yhteisönä ja koulun yhteisöllisyyteen vaikuttavia asioita pohditaan monilla kentillä. Tämän työn näkökulma oli kuitenkin menetelmällinen (innostaminen), kulttuurinen (yhteisötaide) ja käytännöllinen (toimintatapojen kehittäminen). Sosiaalipedagoginen lähestymistapa olisi tuottanut erilaisen työn.

Yhteisöpedagogit Raina ja Haapaniemi (2007) käsittelevät yhteisöllisiä toimintatapoja kouluyhteisöissä, samoin sosiaalipedagogit. Viesti on sama kuin edellä mainituilla innostajilla: kasvatuksen perusta on pedagoginen suhde, joka muodostuu kahden ainutkertaisen ja arvokkaan yksilön välisestä kohtaamisesta ja tasa-arvoisesta dialogista. Keskustelun kulttuuri ja puitteiden muuttaminen keskustelevuutta suosiviksi on olennaista, sillä dialogisen keskustelun kautta kehittyy myös oppilaiden kriittinen ajattelu. Raina ja Haapaniemi (2007, 161) toteavat, että paradoksaalista kyllä, yhteisöt syntyvät hajauttamisen kautta. Yhteisöt rakentuvat pienryhmistä, ja pienissä ryhmissä ihmisten kohtaaminen ja vuorovaikutus on mahdollista. Yhteisöllisen ajattelun lähtökohtana on annetun tehtävän toteuttaminen yhdessä. ”Yhteisöllisyyttä tuotetaan yhteisön kaikkien jäsenten osallisuutta edistämällä. Vain vuorovaikutuksessa on mahdollista olla yhteisön jäsen ja oppia kaikilta.” (Raina & Haapaniemi 2007, 163.)

10.3 Osallistavan yhteisötaideprojektin toteuttaminen koulu- ja asukasyhteisössä

Osallistava yhteisötaideprojekti voi olla innostava ja toimia laajemman innostamisprosessin osana. Koulun kanssa toteutettava yhteisöllinen taideprojekti voi käsittääkseni toimia hyvin, jos sen taustalla on sellainen ydinryhmä, joka sitoutuu yhteisen näkemyksen löytämiseen ja prosessin läpiviemiseen. Erinomaisia kokemuksia on saatu esimerkiksi taidemuseoiden kanssa toteutetuista projekteista, joissa ydinryhmään on kuulunut museolehtori, taiteilijoita sekä osallistuvien ryhmien edustajia kuten koulujen ja päiväkotien opettajia ja ohjaajia. Ryhmän tapaamisissa on ideoitu toiminnan sisältöä, taiteilijavieraiden valintaa ja jaettu valmisteluihin liittyviä tehtäviä sekä sovittu aikatauluista. (Ramstedt-Salonen 2004, 21.) Eräs tällaisessa toiminnassa mukana ollut opettaja piti ydinryhmän säännöllisiä ja kiinteitä kokoontumisia mahtavana voiman lähteenä. Ilman näitä kokoontumisia ja museolehtorin toimintaa projektien käynnistäjänä ja ylläpitäjänä kouluprojektien läpivieminen ei hänen nähdäkseen olisi edes mahdollista. (Kuisma 2004, 42–43.) Porissa taideprojektitoimintaa on tehty pitkäjänteisesti useita vuosia. Jatkuvuuteen olisi syytä pyrkiä muuallakin. Mielestäni tieto toiminnan jatkuvuudesta innostaa sekä ohjaajia että osallistujia. Yksi projekti ei kerro vielä kaikkea - erilaisia näkökulmia ja toteutustapoja on loputtomasti.

Näkisin, että museolehtori voi olla oivallinen innostaja yhteisöllisissä taideprojekteissa. Innostajana voi toimia myös muun kulttuurilaitoksen edustaja, taiteilija tai yhteisötyöntekijä. Tärkeää on taiteen ja kanssakäymisen voimaan uskovien ihmisten löytäminen, yhteen kokoontuminen, yhdessä ideoiminen ja töiden jakaminen. Yksin on vaikea innostaa. Innostuneimman vetäjän innostus hälvenee ilman kannustavaa ryhmää, jonka kanssa voi jakaa ajatuksia ja oppia uutta. Työparikin voi olla tähän tehtävään riittävä. Olisin valmis lähtemään kehittämään sellaista yhteisöllistä taide-toimintaan, jossa suunnittelu ja valmistelut tehdään monialaisessa tiimissä tai ryhmässä. Tiimissä olisi tilaa ammattilaisille ja amatööreille, myös lapsille ja nuorille ja projekteissa olisi tilaa erilaisille ja eripituisille prosesseille. Rainan ja Haapaniemen motto ”...ettei tarvitse tehdä yksin”, on poimittu ryhmätoiminnan hyötyjä pohtineen oppilaan kommentista. Oppilaat perustelivat ryhmässä tekemisen etuja sillä, ettei jää yksin, saa apua, autetaan, on helpompaa oppia eikä tule niin paljon paineita. (2007, 129.) Tämä motto on omiaan myös yhteisöllisen taidetiimitoiminnan otsikoksi.

10.4 Visio monialaisesta innostamisesta

Innostaminen sopii hyvin moniammatillisen ja monitahoisen yhteistyön malliksi. Yhteisöllisen taidetiimitoiminnan laajennetussa visiossa innostamisen tekevät mahdolliseksi monialaiset innostajatiimit, joiden kautta eri tahojen ihmiset saadaan mukaan suunnittelemaan ja toteuttamaan toimintaa, jonka mielekkyys lähtee osallistujien omista tarpeista. Kouluissa esimerkiksi oppilashuoltoryhmä voisi olla taho, joka lähtisi mukaan paikallisen innostamisen kehittämiseen. Asiasta kiinnostuneet opettajat olisivat tervetulleita mukaan. Muita osapuolia olisivat lasten ja nuorten parissa toimivat tahot, kuten nuoriso- ja aluetyöntekijät, harrastustoiminnan ohjaajat sekä itseoikeutettuina osallistujina lapset ja nuoret itse sekä heidän

vanhempansa. Koska joukko kasvaa hetkessä valtavan suureksi, voitaisiin ajatella, että kaikkia tahoja yhdistäviä yhteistoiminnallisia ideointipäiviä järjestettäisiin muutaman kerran vuodessa. Muuten ideoita ja toimintaa vietäisiin eteenpäin pienemmissä ryhmissä ja yhteistyötahoja olisi kussakin ”osaprojektissa” vain muutama. Kulttuuritoimen organisaatiot - museot, musiikki- ja taidelaitokset ym. - samoin kuin liikuntapuolen toimijat voisivat olla yksittäisten projektien ja toimintamuotojen ideapankkeja ja toiminnan moottoreita. Olennaista mielestäni olisi pitää kaiken aikaa mielessä innostamisen perusluonne: kasvokkain kohtaaminen ja vuorovaikutus kahden ihmisen välillä. Organisaatiot eivät luo toimintaa, ihmiset sen tekevät. Jotta innostamiseen perustuva toiminta ei muodostuisi kulttuuri-, nuoriso- ja vapaa-aikatoimen työntekijöille ylimääräiseksi, resursseja verottavaksi rasitteeksi, pitäisi se nähdä normaalina toimintatapana. Asiat, joita tehdään, eivät välttämättä muuttuisi toisiksi, mutta tapa, jolla niitä tehdään, voisi muuttua toisentyyppiseksi - innostavammaksi.

LÄHTEET

- Airaksinen, Kirsi. 1998. (toim.) INNOSTU! INNOSTA!** Eväitä osallistavaan yhteistyöhön. Kepan Raporttisarja 25. http://www.kepa.fi/palvelut/julkaisut/raportit/025_innostu/025_innostu_1.html. Luettu 2.3.2007.
- Haanpää, Timo. 2001 / 2003.** Yhteisö & ympäristö taiteen tapahtumapaikkana. Lapin yliopiston taidekasvatustiedekunnan projektisivusto. Päivitetty 18.10.2001, muokattu viimeksi 28.6.2003. <http://www.ulapland.fi/home/ttk/taidekasvatus/projektit/yhteiso.htm>. Viitattu 11.4.2009.
- Harle, Ritva. 2006.** Risukasasta Länsiruusuksi. Ritvan teksti Ekoarkihankkeen loppuraporttiin. 1.11.2006. <http://www.lansimaki.blogspot.com/>. Viitattu 23.2.2008.
- Hiltunen, Mirja. 2007a.** Yhteisöllinen taidekasvatus toimijana ja toiminnan tilana. Verkkojulkaisussa Synnyt / Origins 2 / 2007. http://arted.uiah.fi/synnyt/pdf/2_2007/hiltunen.pdf. Viitattu 22.3.2009.
- Hiltunen, Mirja. 2007b.** Pohjoista loistetta - Tulikettu ja muita taidetekoja. Teoksessa Marjatta Bardy, Riikka Haapalainen, Merja Isotalo & Pekka Korhonen (toim.) Taide keskellä elämää. Nykyaiteen museo Kiasman julkaisuja 106 / 2007. Helsinki: Like, 136–142.
- Hämeenlinnan yhteiskoulu. 2009.** <http://www.hameenlinna.fi/Opetus-ja-koulutus/Perusopetus/Koulut-1-9/Hameenlinnan-Yhteiskoulu/> Sivu päivitetty 17.2.2009. Viitattu 20.3.2009.
- Kantonen, Lea. 2005.** Telтта. Kohtaamisia nuorten taidetyöpajoissa. Taideteollisen korkeakoulun julkaisu A 54. Helsinki: Like.
- Kuisma, Raija. 2004.** Opettaja Taidetta ympäri ja Ämpäri -projektissa. Teoksessa Taidetta ympäri ja Ämpäri II. Porin taidemuseon julkaisuja 71; Tutka Porin taidemuseon tutkimuksia 2, 41–44.
- Kurki Leena. 2000.** Sosiokulttuurinen innostaminen. Muutoksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino.
- Kurki, Leena & Nivala, Elina & Sipilä-Lähdekorpi, Pirkko. 2006.** Sosiaalipedagoginen sosiaalityö koulussa. Sosiaalikirjallisuuden koulussa. Teoksessa Helsinki: Finnlectura.
- Lappalainen, Sirpa. 2007.** Johdanto. Mikä ihmeen etnografia? Teoksessa Sirpa Lappalainen, Pirkko Hynninen, Tarja Kankkunen, Elina Lahelma & Tarja Tolonen (toim.) Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus. 2007. Tampere: Vastapaino, 9–14.

Lipasti, Roope. 2006. Väriä elämään Varissuolla ja Senegalissa. Julkaisussa Pieni ja Tärkeä, Kokemuksia ja tarinoita Helsingin ja Vantaan Urban II -yhteisöaloiteohjelman ja Hervannan ja Itä-Turun Tavoite 2 -ohjelman yhteisöhankeista / Itä-Turun yhteisöhankeita. Helsinki, Tampere, Turku, Vantaa: Yhteisjulkaisu, 50–52.

<http://www.urbanfinland.info/dman/Document.phx?cmd=download&action=view&documentId=pienijatarkea.pdf>. Luettu 1.4.2009.

Nousiainen Leena & Piekkari, Ulla. 2007. Osallistuva oppilas – yhteisöllinen koulu; oppilaskunnan ohjaavan opettajan opas. Opetusministeriön julkaisuja 2005:19.

http://80.248.162.139/OPM/Julkaisut/2005/osallistuva_oppilas_yhteisollinen_koulu. Viitattu 1.4.2009.

Opetussuunnitelma. 2008. Hämeenlinnan kaupunki.

<http://www.hameenlinna.fi/Opetus-ja-koulutus/Perusopetus/Opetussuunnitelmat/>

Viitattu 1.4.2009.

Paasivaara, Leena & Suhonen, Marjo & Nikkilä, Juhani. 2008. Innostavat projektit. Helsinki: Suomen sairaanhoitajaliitto ry.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2004.

<http://www.oph.fi/info/ops>. Viitattu 1.4.2009.

Raina, Liisa & Haapaniemi, Rauno. 2007. Yhteisöllinen pedagogia. ”...ettei tarvitse tehdä yksin.” Haapaniemi & Raina, Arator Oy.

Ramstedt-Salonen, Mirja. 2004. Museopedagogiikka ja koulut. Teoksessa Taidetta ympäri ja Ämpäri II. Porin taidemuseon julkaisuja 71; Tutka Porin taidemuseon tutkimuksia 2, 27–40.

Rautiainen, Asta (toim). 2005. Koulu yhteisöllisenä toimijana. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia. Sarja B: oppimateriaalit 4.

Sava, Inkeri. 2007. Katsomme - näemmekö? Luovuudesta, taiteesta ja visuaalisesta kulttuurista. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sederholm, Helena. 2007. Yhteisötaiteen juurilla. Teoksessa Kati Kivimäki & Hannele Kolsio (toim.). Yhteyksiä - Asiaa yhteisötaiteesta. Lönnströmin taidemuseon julkaisuja 24. Rauman taiteilijavierasohjelma Raumars ry, 37–56.

Suomen kielen perussanakirja. 2001. Nidottu laitos vuosina 1990–1994 julkaistusta Suomen kielen perussanakirjasta. Helsinki: Edita.

Suomen kulttuurirahasto. n.d. Nuorisohanke Myrsky.

<http://www.skr.fi/default.asp?docId=14726>

Tiuraniemi, Olli. 2000. Yhteisötaiteen ideaa etsimässä. Yhteisötaiteilija Minna Heikinahon haastattelu. Lapin yliopiston Kide-lehti 6/2000. Päivitetty 1.11.2000, OT.

http://www.ulapland.fi/home/vies/ajankohtaista/kide/kide6_2000/Heikinaho.htm. Luettu 11.8.2008.

Vilkuna, Anna-Maria. 2003. Yhteiskoulu yhteisvoimin - Hämeenlinnan yhteiskoulu 125 vuotta. Hämeenlinna: Hämeenlinnan yhteiskoulun seniorit ry.

Vuosikertomus. 2009. Lukuvuosi 2008–2009. Hämeenlinnan yhteiskoulu. Hämeenlinna.

<http://www.hameenlinna.fi/Opetus-ja-koulutus/Perusopetus/Koulut-1-9/Hameenlinnan-Yhteiskoulu/Tiedotteet/>. Sivu päivitetty 9.9.2009. Viitattu 9.10.2009.

Väljärvi, Jouni. 2008. Miten hyvinvointi taataan tulevaisuudessakin? Teoksessa Markku Suortamo, Hannu Laaksola & Jouni Väljärvi (toim.). Opettajan vuosi 2008–2009. Teemana hyvinvointi. Jyväskylä: PS-kustannus, 55–64.

TIEDOTE OPETTAJILLE

HÄTILÄNMÄEN TAIDETALKOOT

30.9.2008

Hei! Olen ohjaustoiminnan opiskelija Laura Wiio-von Konow HAMKin Wetterhoffilta. Koulutustaus-taitani olen mm. kuvataiteilija ja kulttuurisihteeri, työhistoriassani on eri-ikäisten ihmisten projekti-ja taideohjausta. Teen HAMKiin parhaillaan toiminnallista opinnäytetyötä "Hätälänmäen taidetalkoot. Miten innostua ja innostaa?" Opinnäytetyssä keskityn projektin kuluessa käytettäviin innostamis-menetelmiin. Projektin perustana on aktiivinen kansalaisuus, sosiokulttuurinen innostaminen, taide-kasvatus ja yhteisöllinen taiteen tekeminen. Toivon, että suhtaudutte koulussanne toteutettavaan projektiin avoimin mielin. Tarvitsen apuunne eri osapuolia parhaiten palvelevien työskentelytapojen etsimisessä. Tavoitteena on tuottaa iloa ja vaihtelua koulun arkeen, ei lisästressiä ja puurtamista.

Projektin lähtökohta: Koulun pihojen kunnostushanke on käynnistynyt, mutta näkyviä tuloksia voidaan joutua odottamaan pitkään. Pihoja ja koulun tiloja käyttävät jatkuvasti sadat koululaiset ja alueen asukkaat. Uutta ehompaa ilmettä odotellessamme voimme jakaa kouluympäristöön liittyviä ajatuksiamme ja tuntemuksiamme ja tehdä niitä näkyviksi. Hätälänmäen taidetalkoot tarjoavat yh-den keinon vuorovaikutukselle ja ajatusten vaihdolle.

Projektin idea: Yhteiskoulun väki, oppilaat ja opettajat, oppilaiden perheet sekä muut alueen asukkaat kutsutaan yhteisiin taidetalkoisiin. Talkooprojektin aikana tuotetaan tietoa, järjestetään taidepajoja ja vietetään yhteisiä julkistamisjuhlia. Teokset ja toiminta sijoittuvat yhteiskoulun pihoil-le sekä koulun ja kirjaston tiloihin.

Projektin päämäärä ja tavoitteet: Taidetalkoot on yksi yhteisöllisen taidekasvatuksen muoto. Projektin tavoitteena on lisätä vuorovaikutusta koulun, perheiden ja alueen asukkaiden välillä. Mu-kaan mahtuu keskusteluja ja kohtaamisia sekä virkistävää luovaa toimintaa. Toimintamuoto tuo taidetta uudessa muodossa koulun ja asukkaiden arkeen. Teoksilla pyritään myös piristämään piho-jen ilmettä. Tekemisen lähtökohtana ovat koulun nykyisten ja entisten oppilaiden kouluympäristöön liittyvät kokemukset, havainnot ja tarinat. Teosten välittämällä viesteillä ja ajatusten vaihdolla voi-daan toivottavasti vaikuttaa viihtyisämmän ympäristön luomiseen.

TOIMINTA – MITÄ TEHDÄÄN & MILLOIN?

Syyskuussa perustetaan ylä- ja alakouluun talkooryhmät joissa suunnitellaan ja valmistellaan tal-koiden toimintaa. Luokissa kerätään ja tuotetaan tarinoita ja kuvia. Keväällä tuotettuja mielikuva-karttoja hyödynnetään. Koossa on jo paljon tietoa oppilaiden mieli- ja inhokkipaikoista, pelottavista ja mukavista asioista, toiveista jne. Näitä käytetään hyväksi taidepajojen ja toiminnan suunnittelus-sa. Pajat pidetään viikoilla 45-47 (alustava tieto). Julkistamisjuhliakin vietetään.

TOIMIJAT – KETKÄ TEKEVÄT?

Talkooprojektia koordinoi HAMKin ohjaustoiminnan opiskelija, taideohjaaja Laura Wiio-von Konow. Yläkoulusta yhdyshenkilöinä ovat kuvataiteen opettaja Anne Viikuna ja oppilaskunnan yhdysopetta-ja sekä alakoulusta yhdysopettaja . Ala- ja yläkoulun oppilaskuntien tal-kooryhmät osallistuvat suunnitteluun. Mukaan on pyydetty myös koulun vanhempainyhdistys, asu-kasyhdistys sekä Tuomelan kirjasto. Senioreitakin houkutellessaan mukaan. Taidepajaohjaajiksi saa-daan HAMKin opiskelijoita ja muita taitajia. Rahoitusta on saatu Arx-kampus -projektiavustuksista.

Tuomelan oppilaiden talkooryhmä koottiin viikoilla 38-39. Ryhmään osallistuu 2 oppilasta joka luo-kalta: oppilaskunnan edustaja (luottamusoppilas) ja erikseen valittava edustaja. Edustajat valittiin pe 19.9. Ryhmä kokoontuu tarpeen mukaan 1-2-viikon välein syys-marraskuussa 2008. Yläkoulussa talkooryhmän perustamista hoidetaan oppilaskunnan edustajien ja luottamusoppilaiden kautta.

Ottakaa yhteyttä: laura.wiio@student.hamk.fi, p.

KUTSU VANHEMPAIN TAPAAMISEEN

Hei, kaikki äidit ja isät!

1.10.2008

HYKissä Hättilänmäellä kokoontuu päivittäin 1000 lasta ja nuorta. Nämä ovat meidän lapsiamme.

Toivomme lasten ja nuorten voivan hyvin koulussa ja koulun ulkopuolella. Joskus asiat eivät kulje ihan toivottuun suuntaan. Voidaanko asioille tehdä jotain? Miltä ympäristö näyttää koulusta päin, miltä koulu näyttää ulkoapäin? Mitä mieltä ovat vanhemmat ja asukkaat? Mitä mieltä lapset ja nuoret?

*Tervetuloa **SYYSKOKOUKSEEN 23.10.2008 klo 18.30** kuulemaan ja keskustelemaan koulumme ajankohtaisista asioista. Pohditaan yhdessä sitä, miten koulun ja ympäristön maailmat kohtaavat ja miten ne voisivat kohdata. Mikä voi olla vanhempainyhdistyksen rooli? Kaikenikäisten lasten ääni on tärkeä. Tule edustamaan omaa lastasi!*

Paikka: yläkoulun monitoimiluokka 121. Mukana myös rehtori ja apulaisrehtori

Ilta aloitetaan alustuksilla aiheista:

- ❖ *Koti-kouluyhteistyökyselyn 2007-08 tulokset*
  - ❖ *Koulun pihojen kunnostushanke: missä nyt mennään?*
  - ❖ *Juhlavuosi 2008: HYK 130 vuotta*
  - ❖ *Taidetalkoot: elämää ja iloa koulun ympäristöön!*
- Osallistuminen sallittu 😊*

Alustusten jälkeen vanhempainyhdistyksen sääntömääräinen syyskokous. Esitetään toimintakertomus, tilit ja tilintarkastajien lausunto, päätetään niiden hyväksymisestä ja vastuuvapauden myöntämisestä johtokunnalle. Valitaan uudet johtokunnan jäsenet ja esitellään talousarvio ja toimintasuunnitelma vuodelle 2008-09.

Keskustelua ja toimintaa jatketaan tulevissa tapaamisissa, joihin kaikki ovat tervetulleita, niin johtokunnan jäsenet kuin muutkin vanhemmat. Seuraa koulun nettisivuja: <http://koulut.hameenlinna.fi/yhteiskoulu/>

syysterveisin, Johtokunta

TALKOOTIETOA KOULUN VERKKOSIVULLA

12.9.2008 koulun nettisivuille: Ajankohtaista tai Yleistä / Projektit

HÄTILÄNMÄEN TAIDETALKOOT

Yhteiskoulun ympäristössä alkaa tapahtua. Tuomelan pihojen kunnostus käynnistyy syksyllä 2008. Kaivinkoneet vyöryvät etupihalle. Jyrinää, hiekkaa, pölyä, kaivantoja ja lisää koneita...

Pihaa edellisen mylläyksen aikaan

Ei hätää! Osa etupihasta on käytössä kaivuutöiden aikaan. Lisäksi on takapiha ja Tuomelan kenttä. Remontin aikanakin on tilaa temmeltää. Mitä kaikkea pihoidella voisikaan tehdä? Oppilailta kerättiin ideoita kevään 2008 lopulla.

MITÄ AJATTELET KOULUSI PIHOISTA?

Alakoulun oppilaat kertoivat ja piirsivät näkemyksiään ja tunteuksiaan koulun pihoista toukokuussa -08. Tuomelan oppilaskunnan edustajat esittelivät koottuja näkemyksiä ja toiveita yleisölle ja pihahankkeen suunnittelijoille 16.5. Tuomelan kirjastossa. Toimittajakin kävi kyselemässä oppilaiden ajatuksia. Samalla oli käynnissä koulun ja asukkaiden yhteinen pihatapahtuma: kirpputori ja myyjäiset, perennanvaihtotori ja siivoustalkoot virvokkeineen.

Toukokuista pihatapahtumaa

Oppilaiden viestiä on viety eteenpäin. Koska rakennusurakka on mittava, voi olla että oppilaiden toiveiden vaikutus pihojen uudistuksiin näkyy vasta pitemmän ajan päästä. Tavoitetta kohti edetään askel askeleelta.

TAIDETTA TALKOILLA

Jotain voidaan tehdä jo nyt: taidetta ja toimintaa! TAIDETALKOOT-projekti on käynnistynyt. Taidetalkoot kutsuvat kaikenikäisiä ihmisiä toimimaan, kertomaan omista pihajatuksistaan ja luomaan värikkäitä teoksia koulun pihapiiriin. Koululaiset, pikkusisarukset, isovanhemmat, naapurit: yhdessä tehden syntyy näkyvää, kuuluvaa ja tuntuva. Teokset piristävät pihojen ilmettä pitkään! Ehkäpä yhdessä syntyy myös ajatus, mitä mukavaa pihhoilla voisi tehdä talvella...

Talkoiden suunnittelussa ja järjestelyissä ovat mukana ala- ja yläkoulun oppilaskuntien talkooryhmät. Ryhmäläiset ovat viestinviejiä oppilaiden ja muiden talkoojärjestäjien välillä. Talkoisiin saadaan avuksi ohjaustoiminnan opiskelijoita Hämeen ammattikorkeakoulusta. Myös Hätälän ja Sairion asukkaita kutsutaan mukaan toimintaan. Vanhempainyhdistys ja asukasyhdistys ovat mukana ja onpa kuvataide- ja käsityökoulullakin jo supalteltu asiasta.

Taidetta ja leikkiä

Syksyn aikana on odotettavissa kutsuja erilaisiin tehtäviin: tarinan kerrontaan, kuopan kaivuuseen, pylväiden pystytykseen, risujen punontaan... Marraskuussa on luvassa taidetoimintaa useampana päivänä. Ja tietenkin yhteiset juhlat!

Seuratkaa ilmoittelua näillä sivuilla ja pitäkää silmät ja korvat auki. Viestejä voi löytyä yllättävistä paikoista...

Projektin koordinointi: Laura Wiio-von Konow taideohjaaja, ohjaustoiminnan artonomi (AMK)-opiskelija. Yhteydenotot tervetulleita: [laura.wiio\(at\)student.hamk.fi](mailto:laura.wiio@student.hamk.fi)

YLÄKOULUN OPETTAJIEN OHJEISTUS

TAIDETALKOOT JUHLAVIIKOLLA:

3.11.2008

OHJEITA OPETTAJILLE TIISTAIN LUOKANVALVOJAN TUNNILLE

Tälle tunnille on kaksi tehtävää.

1. Ideakarttatehtävä, jolla kerätään nuorten ajatuksia heidän toiveistaan/ haaveistaan sekä huolistaan / peloistaan. Esitettyjen ajatusten pohjalta voidaan myöhemmin toteuttaa joitakin taidetöitä.

Oppilaille jaetaan ideakarttapaperi vastaamista varten. Vastaamiseen voi käyttää aikaa max. 10 min.

Toivon saavani käyttää vastauksia ja piirtämistehtävän kuvasarjoja opinnäytetyöni aineistona:

Kukin oppilas saa tehdä 1-tehtävän itsenäisesti ja nimettömänä. Luokkatunnus ja tyttö / poika -tieto kuitenkin tarvitaan. Voitte pyytää paperit kahteen pinoon, sen mukaan antaako nuori luvan käyttää vastauksiaan ohjaustoiminnan opinnäytetyössäni vai ei. Teen aineistosta osittaisotannon, ts. käsittelen vain tiettyä joukkoa vastauksista. Vastaaajan henkilöllisyys ei tule ilmi tutkimuksessa. Opinnäytetyösuunnitelman nimi on *Hätälänmäen taidetalkoot. Miten innostua ja innostaa?*

2. Sarjakuva parityönä: "Tapahtui koulun pihalla". Aikaa 20-25 min.

Tekijät saavat valita tyylilajin:

1. Tositarina tai arkimaailma
2. Fantasia (mielikuvitusmaailma)
3. Scifi (tieteiskuvitelma)
4. Kauhuhu

Oppilaat jakautuvat pareihin. Jakakaa oppilaille valmiit kolmen kuvan kuvaruutupohjat. Työn voi tehdä millä tahansa kynällä, mutta olisi hyvä, että jälki on kuitenkin näkyvää, ei liian himmeää. Sarjakuvia on tarkoitus laittaa myös esille. Liittäkää myös sarjakuviin luokkatunnus.

Kerätkää ideapaperit ja sarjakuvat lopuksi opettajanhuoneeseen. Kerätkää myös tyhjät tai sotketut paperit samaan pinoon.

MONET KIITOKSET! t. Laura

KÄÄNNÄ >

HUOLIPUUN JA TOIVEIDEN KODAN KOKOAMINEN KESKIVIKKONA JA TORSTAINA

Toteutetaan erillisen aikataulun mukaisesti. Kukin aineenopettaja esittelee tehtävän luokalleen ja kiertää heidän kanssaan toimintapisteissä.

1. Lauran kuuluttaa taidetalkoopajojen alustuksen keskiviikkona klo 10.20-10.30.
2. Talkoo-oppilaat kutsutaan valmisteluihin klo 10.30.
3. Kuulutuksen jälkeen kerrotte oppilaille, milloin heidän luokkansa toimintavuoro on tai että opettajat huolehtivat luokkien toiminta-ajoista
4. Materiaalit toive- ja huolilappusten tekoon ovat ala-aulassa. Talkoo-oppilaat ovat opastamassa tarkemmin aulassa ja pihalla.
5. Jos aikataulujen noudattamisessa tulee ongelmia, käyttäkää mahdollisuuksien mukaan hyväksenne myös välitunteja ja oppilaiden omatoimisuutta.

JUHLAVIIKON YMPÄRISTÖTEOSTEN POHJUSTUS

LAURAN TAIDETALKOOALUSTUS KESKIVIIKKONA 5.11.2008 KLO 10.20-10.30

Jos ohjaamasi luokka ei jostain syystä ole kuulemassa / kuullut alustusta, pyydän lukemaan tekstin oppilaille ennen toimintakierrokselle lähtemistä.

Huomenta!

Tällä viikolla koulussanne on monenlaista ohjelmaa. Yksi osa viikkoa on mahdollisuus osallistua Hätälänmäen taidetalkoisiin. Hätälänmäen taidetalkoot on tapahtumasarja, jonka aikana tutkitaan koulun lähiympäristön nykyisyyttä ja menneisyyttä eri tavoin. Talkoisiin on kutsuttu niin koulun väkeä kuin alueen asukkaitakin.

Tällä viikolla on yhteiskoulun 130-vuotisjuhlaviikko. Koulurakennukset ovat sijainneet tällä paikalla noin 50 vuotta. Itse paikka on kuitenkin ikiaikainen, ja Hätälän alueelta on löytynyt merkkejä ihmisasutuksesta jo kivikauden ajalta. Rautakautisia, yli tuhannen vuoden takaisia, alueen asukkaista kertovia löytöjä on tehty runsaasti.

Suomalaisten kulttuuri on syntynyt tietyissä luonnonoloissa ja maisemissa. Metsä, järvet, suot, kalliot ja merenrannat ovat suomalaista maisemaa. Hätälän alueella, Aulangontien paikkeilla kasvoi pitkään sankkaa metsää. Kirkon takana olevan kalliota kutsuttiin Pirun kallioksi. Alueen läpituunkematonta kuusikkoa pidettiin pelottavana ja oliin sitä mieltä, ettei tälle alueelle kerrostaloja kannattaisi rakentaa. Kuka niin epäviihtyisään paikkaan haluaisi asumaan? Taloja kuitenkin tuli, ja kirkko ja koulu.

Tällä hetkellä Hätälänmäen kouluissa kulkee päivittäin yli tuhat lasta ja nuorta sekä monta kymmentä opettajaa ja muuta aikuista. Maisema on muuttunut nykyaikaiseksi, on asfalttia, kerrostaloja pihvoja ja puutarhoja. Koulujen välinen mäki, Tuomelan puisto on kuitenkin paikka, joka rakentamattomana rinteenä muistuttaa alueen varhaisemmista vaiheista samoin kuin kirkon takainen metsikkö jyrkkine kallioineen. Kallio-
kukkuloilta on hyvät näkymät, sen oivalsivat jo varhaiset esivanhempamme. Mäille noustiin myös turvaan ja niitä käytettiin merkkitulien tekoon.

Metsä koostuu monenlaisista puista. Eri puilla on erilainen luonne. Yksittäisiä puita on usein pidetty pyhänä, kuten suurta koivua, kuusta tai mäntyä. Eri alueilla pyhä puu on voinut olla myös tammi, kataja, pihlaja tai jokin muu puu. Pihlajaa pidetään vanhoissa runoissa tammen kaltaisena, ukkosenjumalan puuna. Se on nimetty ukkosenjumalan puolison, Raunin pyhäksi puuksi. On pidetty hyvänä tapana istuttaa pihlaja talon vierelle pitämään salamat loitolla. Pihlajalla on ajateltu olevan suojelevia ja vartioivia voimia.

Yksi muinainen tapa on ollut siirtää sairauksia puun kannettavaksi ja parannettavaksi. Voidaan ajatella, että vaikean asian käsittelyssä voi auttaa asian siirtäminen vertauskuvallisesti pois itsestä. Tällöin se ei ole enää varjostamassa kaikkea toimintaa. Huolen voi viedä puun kannettavaksi.

Tänään ja huomenna teillä on mahdollisuus osallistua taidetalkoiden huolipuun ja toiveiden kodan valmistamiseen. Eilen pohditte luokissa omia toiveitanne ja haaveitanne sekä huolia ja pelkojanne. Tämän ja huomisen päivän aikana saatte käydä kiinnittämässä toiveenne ja huolenne Tuomelan puiston, eli välipi-
han puihin ja pihalle rakennetun veistoksen pinnalle.

Veistos on muinaisista asutuksen ajoista muistuttava kodan muotoinen rakennelma. Kota on yksi vanhimmista ihmisasumuksen muodoista, samantapaisia asumuksia on ollut ja on yhä käytössä eri puolilla maailmaa. Kotaveistos, jolle saatte keksiä sopivan nimen, odottaa toiveitanne Tuomelan puistossa. Yläkoulun talkooryhmäläiset rakensivat sille rungon, te kaikki saatte yhdessä muodostaa sille pinnan. Tuuli saa ottaa toiveenne kuljetettavakseen.

Miten toimitaan? Jokainen teistä saa käydä kirjoittamassa valitsemanne toiveen kangassuikaleelle, jonka saatte solmia veistoksen runkoon.

Toinen tehtävä on kirjoittaa jokin mielessä pyörivä huoli tai pelko paperinpalalle, kääriä paperi kiven ympärille ja sitoa se nyytiksi. Nämä nyytit käydään solmimassa Tuomelan puistoon pihlajien oksille.

Koska väkeä on kouluissa niin paljon, tehdään tämä luokittain. Opettajat kertovat teille luokallenne valitun ajankohdan. Samaan aikaan on liikkeellä kaksi yläkoulun luokkaa ja paikalla voi olla myös alakoulun oppilaita. Toimikaa siis rauhallisesti ja huomioikaa muut liikkeellä olijat. Nimiehdotuksia veistokselle voi jättää ala-aulan seinälle.

TOIVOTAN KAIKILLE ANTOISAA AJATUSVAELLUSTA JA SUOTUISIA TUULIA TOIVEILLENNE!

TOIMEKSIANTAJAN PALAUTE

OPINNÄYTETYÖN TOIMEKSIANTAJAN PALAUTE

Toimeksiantaja *Hämeenlinnan Yhteiskoulu*

Opiskelija *Laura Wiio-von Konow*

Koulutusohjelma *Ohjaustoiminnan koulutusohjelma*

Opinnäytetyön aihe *Hätälänmäen taidetalkoot. Miten innostua ja innostaa?*

Toimeksiantajana annan lausunnon opinnäytetyöstä huomioiden mm. seuraavia osa-alueita:

Tavoitteen saavuttaminen, tuloksen käyttökelpoisuus, osaaminen ja johtopäätökset, tekijän aktiivisuus

Toimeksiantaja katsoo opinnäytetyön vastaavan erinomaisesti työlle arvioitua tavoitetasoa. Koulut ovat yleensä varsin vaativia tutkimusympäristöjä ja katson opinnäytetyön olevan varsin rohkea avaus yhteistoiminnallisen toimintakulttuurin tueksi ja vanhempainyhdistyksen jäsenen panokseksi myös Yhteiskoulussa.

Luottamusta rakennetaan koulussa toimijoiden ja sidosryhmien välisellä konkreettisella yhteistoiminnalla, josta oheisessa opinnäytetyössä on parhaimmillaan kyse. Tällainen todellinen toiminta ja myös tutkimuksellinen ote tarjoaa mahdollisuuden rikastavaan oppimisyhteisöön ja vuorovaikutukseen. Parhaimmillaan tämä johtaa luoviin ratkaisuihin ja innovatiivisuuteen, jota tarvitaan jatkossakin tutkimuksen otsikossakin näkyvään - innostukseen ja innostamiseen.

Katson, että opinnäytetyö avaa useita mahdollisuuksia jatkotutkimuksiin taide- ja taitokasvatuksen alueilla.

Opinnäytetyön toimeksiantajana suostun siihen, että opinnäytetyö mahdollisesti julkaistaan verkkoversiona.

Päiväys ja työn ohjaajan allekirjoitus

11 / 11 2009

Hämeenlinnan Yhteiskoulun rehtori